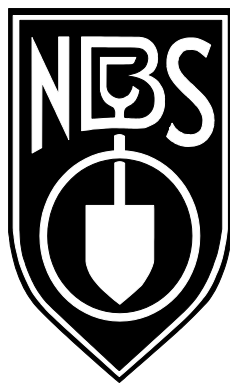

Års melding

2015 – 2016

Norsk Bonde- og Småbrukarlag

Oslo, november 2016

1	RAPPORT FRA STYRET	7
2	MEDLEMSKAP	11
2.1	Æresmedlemmer.....	11
2.2	Medlemstall.....	11
2.3	Kontingentsatser.....	11
3	TILLITSVALGTE OG ANSATTE	13
3.1	Styret og landsmøtevalgte utvalg pr. 30.06. 2016	13
3.2	Representantskapet.....	14
3.3	Fylkeslag	14
3.4	Lokallag i Norsk Bonde- og Småbrukarlag	16
3.5	Interne utvalg i Norsk Bonde- og Småbrukarlag	17
3.6	Eksterne utvalg/arbeidsgrupper 2014-2015	18
3.7	Sekretariatet	22
4	MØTER I ORGANISASJONEN	23
4.1	Landsmøtet 2015	23
4.1.1	Lovendringsforslag.....	23
4.1.2	Årsmelding 2014 - 2015	23
4.1.3	Innkomne forslag	23
4.1.4	Resultat av valgene	44
4.2	Møter i representantskapet	45
4.2.1	Representantskapsmøte 1/2015.....	45
4.2.2	Representantskapsmøte 1/2016.....	45
4.3	Fylkesledermøte	47
4.4	Møter i styret.....	48
5	POLITISKE ARBEIDSOMRÅDER	49
5.1	Jordbruksforhandlingene	49
5.1.1	Innledning	49
5.1.2	Hva forhandler vi om?.....	49
5.1.3	Jordbruksforhandlingene 2016.....	50
5.1.4	Partenes hovedprioriteringer	54
5.2	Næringsutvikling	56
5.2.1	Utviklingsprogrammet - landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping	56
5.2.2	Inn på tunet.....	57
5.3	Markedsordninger	57

5.4	Rovdyrpolitikk	60
5.5	Arbeid i forskningsstyrene	62
5.6	Arbeid i Matmerk	63
5.7	Arbeid i Omsetningsrådet	64
5.8	HMS	65
5.9	Oppfølging av utredningsoppgaver vedtatt i jordbruks-forhandlingene	66
5.9.1	Forenkling i landbruket	66
5.9.2	Økt rekruttering til landbruket.....	67
5.9.3	Landbrukets utfordringer i møte med klimaendringene	69
5.9.4	Evaluering av areal og kulturlandskapstilskuddet	70
5.9.5	Matsvinn	71
5.10	Sentrale høringer i perioden	72
5.10.1	Høring om endring i alkoholloven – salg av utvalgte produkter direkte fra produsent.	72
5.10.2	Høring - forslag til endring av erstatningsbestemmelsen i markaloven § 11	72
5.10.3	Høring om forslag til endringer i forskrift om hold av storfe	72
5.10.4	Høring om forslag til endringer i jordbruksfradraget	72
5.10.5	Høring om endringer i forskrift om hold av storfe, utsettelse av lausdriftskravet.....	74
5.10.6	GMO – diverse søknader om produksjon/omsetning	75
5.10.7	Høring – Grønn skattekomisjon	76
5.10.8	Høring – Forenkling av prisutjevningsordningen for melk	76
5.10.9	Markedsbalanseringsutvalget – høringsuttalelse	77
5.11	Utfordringer i dagens dyrehold	79
5.11.1	Dyrevelferd.....	79
5.11.2	Dyresjukdommer	79
5.11.3	Antibiotikaassistente bakterier.....	80
5.11.4	Deltakelse i KOORIMP	81
6	ORGANSIASJONSARBEID	82
6.1	Norsk mat- og kulturpris	82
6.2	Informasjonsarbeid	82
6.3	Kvinneutvalget	83
6.4	Ungdomsutvalget	83
6.5	Hagebruksutvalget	84
6.6	Styrets arbeid med strategi- og arbeidsplan	85
6.7	Bank- og forsikringsavtale	86
6.8	Rådgiving i forsikring, bank, økonomi, pensjon m.m.	86
6.9	Solidaritetsfondet for småbrukere	87
6.10	Studiearbeid	87
6.11	Familien Lies legat til fremje av småbruk	88
6.12	Samarbeidsavtale med Norsk Landbrukssamvirke	88

6.13	Arbeid i valgnemnda	89
6.14	Aksjonsutvalget	89
6.15	Utmarksutvalget.....	90
6.16	Organisasjonsutvalget	90
6.17	Rovviltutvalget	91
6.18	Kommunikasjonsgruppa.....	91
7	INTERNASJONALT ARBEID	92
7.1	Internasjonalt utvalg	92
8	PROSJEKTER	93
8.1	Slipp oss til – ungdom inn i landbruket 2015 – 2016.....	93
8.2	Grønt Spa´tak.....	95
8.3	Landbrukets ØKOLØFT – felles innsats for økt økologisk produksjon i Norge	97
9	BONDE OG SMÅBRUKER	99
10	REGNSKAP FOR LAGET OG AVISA	101

1 Rapport fra styret

Meldingar og vurderingar frå styret.

I meldingsåret 1. juli 2015 til 30. juni 2016 har styret i Norsk Bonde- og Småbrukarlag prioritert arbeidet med organisasjonsutvikling, medlemsauke, politikkutvikling og arbeidet med førebuing og gjennomføring av jordbruksforhandlingar 2016. I tillegg har styret hatt som målsetjing å auka politikarkontakt til regjering og Storting, men det er styret si vurdering at NBS må bli betre på dette området. Dette arbeidet vil i neste årsmeldingsperiode måtte aukast med meir uformelle møte med leiande stortingspolitikarar .

I årsmeldingsperioden har organisasjonen delteke på og slutført arbeid i Klimagruppa og Rekrutteringsutval, samt forenklingsgruppa.

Som før er arbeidet organisert med klare arbeidsfordelingar, der eigne utval har spesielle saksfelt, og der styremedlemer i NBS deltek som kontakt til styret. I meldingsåret er det oppretta eit nytt utval, rovviltutvalet. Dette er gjort for å skilja klarare oppgåver for rovviltarbeidet og utmarksutvalet. Rovviltutvalet har fått eige mandat og arbeidsplan.

Fadderordninga skal vera til hjelp for å følgja opp arbeidet i fylkeslaga og lokallaga. Inntrykket så langt er at dette er bra, med forbettringspotensiale. Kvar fadder (styremedlem, ordførar) har i hovudsak 2 fylke som sine fadderfylke.

Utvala i meldingsåret har vore: Forhandlingsutvalet, Organisasjonsutvalet, Internasjonalt utval, Inn På Tunet-utvalet, Utmarksutvalet, Hagebruksutvalet (frukt- og grønt), Aksjonsutvalet, Arbeidsgruppe for urbant landbruk, og det nyoppnemnde Rovviltutvalet. Styret har i tillegg hovudansvar for arbeidsområdet til to landsmøteoppnemnde utval, Kvinneutvalet og Ungdomsutvalet.

Det skal leggjast ved i årsmeldinga rapportar frå alle utvala, og styret viser til desse. Styreleidar og styremedlemer deltek på ein del av utvalsmøta. Dei fleste utvala har tilgang til møte med hovudstyret i meldingsåret. Alle utvala skal i utgangspunktet arbeida sjølvstendig innanfor rammer, med nær tilknytning til styret.

Politikk

Norsk Bonde- og Småbrukarlag er ein partipolitisk nøytral og uavhengig organisasjon for bønder.

Det er naturleg idag at kontakten til nokre parti er tettare enn til andre når det gjeld landbrukspolitik, men våre tillitsvalde snakkar med alle parti. Det er ingen føringar for kva evt partitilhøyrigheit tillitsvalde har i NBS. Styret meiner at NBS skal ha klare næringspolitiske uttalar i tråd med organisasjonen sitt verdigrunnlag og vedtekne jordbrukspolitik. Styret meiner dette er gjennomført i det politiske arbeidet i organisasjonen.

Det er svært vanskeleg for NBS å arbeida innanfor rammer vedtekne for jordbruksforhandlingar slik noverande regjering har formulert si regjeringserklæring. I og med at regjeringa diverre har støtte frå særleg to parti på Stortinget, vert det politiske arbeidet gjennom året også vanskeleg.

Matproduksjon er samfunnsoppdraget til norske bønder og småbrukarar i lag med andre fellesgoder som samfunner definerer. Dette er oppdraget som Stortinget set for norsk landbruk/jordbruk. Måloppnåinga er ikkje god nok i følgje det same Stortinget og riksrevisjonen. NBS meiner at den politikken for jordbruket som regjeringa Solberg utøver ikkje vil fremja framtidig auka matproduksjon, og heller ikkje oppfylle ynskjemåla for

fellesgode og mangfald som samfunnet treng. NBS meiner at verdiskapinga i jordbruket ikkje vil bli fordelt over heile landet slik intensjonen er i regjeringserklæringa. Sentraliseringa vil halda fram, og verdiskapinga vert også auka på færre hender i sentrale strok, og minkar i distrikta.

I februar 2016 leverte NBS sine innspel til den lova stortingsmeldinga for matproduksjon og jordbruk som kjem vinteren 2016/2017. Dette dokumentet blir truleg det viktigaste jordbrukspolitiske dokumentet som Stortinget og jordbruksorganisasjonane må forhalda seg til dei neste åra. Innspela frå NBS var gode- og gjennomtenkte. Dei avspeglar organisasjonen vår sine synspunkt. Det fortvila i denne situasjonen er at regjeringa har fått nærast marsordre til å halda fram med sin politikk, i og med at dominerande deler av jordbruket har sanksjonert den politikken som har vore førd i 3 år, og støttepartia Venstre og Kristeleg Folkeparti også støttar regjeringa i jordbrukspolitikken. Opposisjonspartia har stort sett vore svake, og kun kome med kritiske merknader frå Stortinget sin talarstol. Ingen grunnleggjande føringar har vorte sett fram i Stortinget i høve til dei siste 2 jordbruksoppgjera.

Tollvernet er ein av dei viktigaste stolpane i den norske jordbrukspolitikken. Styret markerer dette synet ved alle gode anledningar. Målet for det norske samfunnet om auka norsk sjølvforsyning, og framtidig evne til sjølvstendig norsk matproduksjon, samsvarar ikkje med regjeringa sitt arbeid for å liberalisera handelen med jordbruksvarer. Alliansebygging og opinionsdanning er eit av våre verkty i kampen for eit sterkt tollvern.

Jordbruksforhandlingane 2016

Forhandlingsutvalet har for 2016 vore det same som i 2015; Merete Furuberg, Arne Lofthus og Torbjørn Norland. Sekretariatet har vore avgjerande både i diskusjonar om strategi, og i kunnskapsspørsmål. Våre prioriteringar i NBS vert som vanleg møtt med sterke motførestillingar før endeleg krav kjem til staten. Dette er frustrerande, men kjem som resultat av systemet med korleis jordbruksforhandlingane skal gjennomførast. (Hovudavtalen) Styret og representantskapet saman med lokallag og ikkje minst sekretariatet har brukt mykje tid på oppkøyinga til jordbruksforhandlingane, og sjølve gjennomføringa. Prioriteringar dette året var: Mattryggleik, klima, areal og fordeling.

Som vanleg vart det utarbeidd studiehefte i forkant av jordbruksforhandlingane, og mange innspel kom inn frå fylkeslag og lokallag.

Heile styret i NBS slutta seg til at forhandlingsutvalet valde å bryta jordbruksforhandlingane med staten.

Fellesdokumentet mellom Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Bondelag medførte at NBS sitt budsjettkrav vart redusert. Forhandlingsutvalet landa på at fellesdokumentet inneheldt ei ramme på 860 mill kroner etter forhandlingar om ramma og fordeling av verkemidlane. Dette skjedde etter harde tak med bondelaget, og fleire rundar med leiar og generalsekretær for å avklara om det var grunnlag for fellesdokument. Ansvarlegheit frå jordbruket vart brukt som argument for at felleskravet ikkje skulle bli for høgt, og NBS stod for eit anna syn på dette.

Kravet vart overlevert staten 25. april med fulle delegasjonar i landbruksdepartementet.

Staten kom med sitt tilbod 4. mai, og tilbodet hadde ei inntektsgjevande ramme på 90 mill. kroner, 10,5 % av jordbruket sitt krav. Ikkje berre tilbodet si økonomiske ramme provoserte, men kutta på budsjettstøtte på 70 mill. kroner til mellom anna Landbrukets Utviklingsfond (investeringsmidlar), reduksjon i løyvingar til direktetilskot (diverse areal- og husdyrtilskot), og kutt i velferdsordningane gjorde at jordbruket følte seg provosert.

Det vart likevel, etter litt tid i tenkeboksen, vedteke å gå i prosedyre med staten for å få betre innsyn i argument og posisjonar frå staten sitt forhandlingsutval. Denne gjennomgangen gjekk føre seg i dagane 7.-9. mai.

Etter dette gjekk forhandlingane med staten på leidarnivå. Onsdag 11. mai kom så staten med sitt overraskande innspel om utsettjing av lausdriftkravet. Det vart 12. mai lagt fram eit arbeidsdokument frå staten som skulle visa «nåverdien» av ei slik utsetjing. NBS var nokså klare på at dette burde staten ikkje trekt inn i forhandlingane. Lausdriftspørsmålet hadde ikkje vore tema i staten sitt tilbud frå fyrst av. Dette viser at staten, når det passar dei, dreg inn moment som eigentleg ikkje er del av jordbruksavtalen. (jfr. 2015, mjølkeregionar) (2016, lausdriftskravet)

Aksjonsutvalet.

Aksjonsutvalet har fått eit løft dette året. Det kan NBS fyrst og fremst takka styremedlem Ragnhild for. Ho har vore frampå fleire gonger med sterk vilje til å få laga til aksjonsmateriell, også med tanke på å vera synlege på stand mm. Aksjonsutvalet kjem med eigen rapport frå arbeidet.

Strategi- og arbeidsplanen for NBS

Planen har vore oppe til diskusjon i styret ved fleire høve. For at styret skal kunna prioritera, er planarbeidet inndelt i fargekodar, der grønt er gjennomført, og raudt er områda med svakast måloppnåing. Blått og gult er under utarbeiding.

Områda med raud farge blir dermed dei som må prioriterast framover. Dette er område som stadige politikarkontaktar, endringsframlegg i landbrukspolitikken som kjem frå departementet, og samarbeid med andre i jordbruket for heilskapleg strategi vedkomande endringar som vil vera viktige eller utfordrande for jordbruket. (eksempel Tine og Nortura i arbeid for betre marknadstilpassing). Arbeidet vil bestå i nærare kontakt til Stortinget, og å vera synlege i landbrukssamvirke og i arbeidet med forskning/utviklingsmidlar. Politikarkontaktane må prioriterast, med mål om minst 1 møte med alle parti etter framlagt statsbudsjett.

Det må også prioriterast å forbetra heimesida til NBS, gjerne lage til eiga temaliste, og utvikla arbeidet til media (Nationen eksempel) Organisasjonen bør bli betre på at fleire tek del i offentleg debatt omkring ulike tema. Mange er aktive, og det er bra.

Alliansebygging, der målet må vera å skapa forståing for NBS sine landbrukspolitiske synspunkt, er viktig. Dette vil alltid vera ein pågåande prosess. Fysiske møte er viktig- og oppnåeleg. Arbeidet som ulike fylkeslag har på området «slipp oss til» bør oppfølgjast dersom moegeleg.

Organisasjonsarbeidet skal etter styret si vurdering kunna forbeistrast no når me har knytt til oss organisasjonskonsulent.

Rovvilt

Rovviltutvalet vart eit nytt eige utval i desember 2015. Det er meint at utvalet skal arbeida på sjølvstendig grunnlag, der innspel skal koma til NBS sentralt. Dette arbeidet må gå seg til. Mandatet for utvalet er klart og greitt. Arbeidsplanen, derimot, er kanskje litt for omfattande, og bør kunna lagast litt meir i tråd med realistiske mål. Rovviltutvalet kjem med eigen rapport frå utvalsarbeidet.

Hagebruksutvalet

Hagebruksutvalet har i denne årsmeldingsperioden vore representert i arbeidet med ny «Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmiddele». Arne lofthus var med ei

stund, men møtekollisjonar og anna arbeid i NBS gjorde at han valde å trekkja seg. Ny medlem, Heidi Midtflå, Buskerud, kom inn og var med å avslutta arbeidet.

Øystein Pugerud har vore leiar i utvalet. Det er eit ynskje at Heidi Midtflå kjem inn som ny medlem i utvalet ved neste oppnemning. Hagebruksutvalet har eigen rapport.

2 Medlemskap

2.1 *Æresmedlemmer*

Norsk Bonde- og Småbrukarlag har oppnevnt 15 æresmedlemmer:

Kari Bay Haugen, fra Oppland, ble æresmedlem i 2015.

Berge Furre, fra Oslo, ble æresmedlem i 2010, døde i 2016.

Inger Dag, fra Sandefjord i Vestfold, ble æresmedlem i 2006.

Amund Lie, fra Fåvang i Oppland, ble æresmedlem i 1997.

Åge Hovengen, fra Vestre Slidre i Oppland, ble æresmedlem i 1996.

Arne Berge, fra Råde i Østfold, ble æresmedlem i 1991, døde i 2003.

Sigmund Borgan, fra Ås i Akershus, ble æresmedlem i 1987, døde i 2004.

Åsta Holth, fra Solør i Hedmark, ble æresmedlem i 1986, døde i 1999.

Lars Holen, fra Alvdal i Hedmark, ble æresmedlem i 1985, døde i 1994.

Leif Røsåsberget, fra Vestre Toten i Oppland, ble æresmedlem i 1985, døde i 1989.

Gunhild Løvås, fra Stange på Hedmark, ble æresmedlem i 1984, døde i 1996.

Liv Østlie, fra Nes i Akershus, ble æresmedlem i 1983, døde i 1996.

Bjarne Hervik, fra Ryfylke i Rogaland, ble æresmedlem i 1983, døde i 1996.

Ole E. Noem, fra Steinkjer i Nord-Trøndelag, ble æresmedlem i 1983, døde i 1987.

Arne Garborg, ble organisasjonens første æresmedlem, døde i 1924.

2.2 *Medlemstall*

Norsk Bonde og Småbrukarlag hadde pr 30.06.2015 18 fylkeslag, 217 lokallag og 6632 medlemmer.

Norsk Bonde og Småbrukarlag hadde pr 30.06.2016 18 fylkeslag, 211 lokallag og 6791 medlemmer.

I perioden 01.07.2015 – 30.06.2016 har det kommet til 587 nye medlemmer og det er 428 som har meldt seg ut. 79 av de utmeldte er satt utmeldt fordi de ikke har betalt kontingenten de to siste årene, resten grunngir utmeldingen med høy alder, politiske uenighet og/eller at de har sluttet som bønder.

2.3 *Kontingentsatser*

Kontingentsatsene for 2016 ble økt i samsvar med prinsippet som landsmøtet vedtok høsten 2013. Bakgrunnen for denne kontingentjusteringen var for å få en tilnærmet balanse mellom inntekter og utgifter. Noen lokal- og fylkeslag har ekstrakontingent som kommer i tillegg til satsene nedenfor.

Satsene for 2015 og 2016

Kontingenttype	Forklaring	2015	2016
Grunnkontingent	Betales av alle som driver jordbruk under 0,1 årsverk, støttemedlemmer, ektefeller og medlemmer som ikke driver jordbruk.	800	865
Lav kontingent	Betales av alle som driver jordbruk mellom 0,1 og 0,49 årsverk	1625	1755
Mellomkontingent	Betales av alle som driver jordbruk mellom 0,50 og 0,99 årsverk.	2630	2840
Høy kontingent	Betales av alle som driver jordbruk mellom 1,0 og 1,49 årsverk	3915	4230
Topp kontingent	Betales av alle som driver jordbruk over 1,5 årsverk	4660	5030
Verdiskapningskontingent	Betales av medlemmer som ikke er direkte eller indirekte involvert i primærnæringen, men som direkte eller indirekte har interesse og nytte av å støtte NBS.	930	1005
Ungdomskontingent	Medlemmer under 30 år uten jordproduksjon.	530	570
Andelslandsbruk	Betales av medlemmer i andelslandbruk		570

3 Tillitsvalgte og ansatte

3.1 Styret og landsmøtevalgte utvalg pr. 30.06. 2016

Leder	Ann Merete Furuberg
Organisatorisk nestleder	Arne Lofthus
Organisatorisk nestleder	Oddvar Vigdenes
Styremedlem	Berit Bergset (permittert fra feb. 2016)
Styremedlem	Torbjørn Norland
Styremedlem	Ragnhild Elvestad
Styremedlem	Marielle Vink de Roos

Varamedlemmer til styret:

1. vara	Oddveig Pedersen Moen
2. vara	Olav Endre Liseter
3. vara	Øystein Pugerud
4. vara	Ingvild Hansen Nystad
5. vara	Britt Marthinussen

Ordførerskap:

Ordfører (møte- og talerett i styret)	Per Anton Nesjan
Varaordfører	Mette Hågensen

Kvinneutvalget

Leder	Ellen Marie Tangen
Medlem	Oda Evy Øyen
Medlem	Bente Florelius
Vara	Yvonne Christensen
Vara	Ingeborg Tangeraas

Ungdomsutvalget

Leder	Rakel Nystabakk
Medlem	Hallvard Surlien
Medlem	Siri Folven
Vara	Ingebjørg Kristense Øygarden
Vara	Ole Mikkel Odden
Vara	Johanne Brynildsen Sørheim
Vara	Lise Hjelmseth

3.2 Representantskapet

	2015/2016
Ordfører	Per Anton Nesjan
Varaordfører	Aud Gaundal til 08.11.2015 Mette Hågensen fra 08.11.2015
Østfold	Reidar Isebakke
Oslo og Akershus	Marius Røer Andresen
Hedmark	Ståle Støen
Oppland	Terje Holen Ragnhild Næprud til 06.03.2016 Elin Røhmyr Haugen fra 06.03.2016
Buskerud	Torgny Moen
Vestfold	Ole Christian Torkildsen
Telemark	Arvid Lia til 13.03.2016 Kari Tellefsen fra 13.03.2016
Aust-Agder	Kjell Gunnar Blakstad
Vest-Agder	Helge L. Fossen
Rogaland	Nils Melbøe
Hordaland	Jarle Helland
Sogn og fjordane	Magnar Juklestad
Møre og Romsdal	Stein Brubæk
Sør-Trøndelag	Knut Sjøvold
Nord-Trøndelag	Arnt Inge Engum
Nordland	Marielle Vink de Roos
Troms	Birger Bull
Finnmark	Ola Johansen
Landbrukssamvirket	Sveinung Svebestad
Landbrukssamvirket	Trond Reierstad
Landbrukssamvirket	Einar Enger
Landbrukssamvirket	Eilif Due
Norsk Sau og Geit	Tone Våg

3.3 Fylkeslag

Østfold B Bonde- og Småbrukarlag:

Leder:

Reidar Isebakke

Fylkessekretær:

Caroline Ek Myrvang til 31.07.2015

Lillian Ørka fra 31.07.2015

Oslo og Akershus Bonde- og Småbrukarlag:

Leder:

Marius Røer Andresen

Fylkessekretær:

Svein Kåre Eggebø

Hedmark Bonde- og Småbrukarlag:

Leder

Ståle Støen

Fylkessekretær:

Ingar Elgvasslien

Oppland Bonde- og Småbrukarlag

Leder:

Terje Holen

Fylkessekretær

Annette Jørstad

Buskerud Bonde- og Småbrukarlag:

Leder

Torgny Moen

Fylkessekretær

Einar Grimelid

Vestfold Bonde- og Småbrukarlag

Leder:

Ole Christian Torkildsen

Fylkessekretær:

Bergljot Styrvold

Telemark Bonde- og Småbrukarlag:

Leder:

Arvid Lia til 13.03.2016

Kari Tellefsen fra 13.03.2016

Fylkessekretær:

Helle K. Gjerde

Aust-Agder Bonde- og Småbrukarlag:

Leder:

Kjell Gunnar Blakstad

Fylkessekretær:

Kjell Gunnar Eskilt

Vest-Agder Bonde- og Småbrukarlag:

Leder:

Helge L. Fossen

Fylkessekretær:

May-Brit Borgi Olsen

Rogaland Bonde- og Småbrukarlag

Leder:

Nils Melbøe

Fylkessekretær:

Lise Brunborg

Hordaland Bonde- og Småbrukarlag:

Leder:

Jarle Helland

Fylkessekretær:

Åse Marie Reisæter

Sogn og Fjordane Bonde- og Småbrukarlag:

Leder:

Magnar Juklestad

Fylkessekretær:

Marit Milde

Møre og Romsdal Bonde- og Småbrukarlag

Leder:

Stein Brubæk

Fylkessekretær:

Guro Amundsen

Sør-Trøndelag Bonde- og Småbrukarlag:

Leder:

Knut Sjøvold

Fylkessekretær:

Wenche Bringsli Husby

Nord-Trøndelag Bonde- og Småbrukarlag:

Leder:

Arnt Inge Engum

Fylkessekretær

Åse Helene Monsø fra 01.08.2015

Nordland Bonde- og Småbrukarlag:

Leder:

Marielle Vink de Roos

Fylkessekretær:

Siv Mossleth til 01.02.2016

Lise Hjelmseth fra 01.02.2016

Troms Bonde- og Småbrukarlag:

Leder:

Birger Bull

Fylkessekretær:

Margrethe Wikran

Finnmark Bonde- og Småbrukarlag

Leder:

Ola Johansen

Fylkessekretær:

Ola Johansen

3.4 Lokallag i Norsk Bonde- og Småbrukarlag

I Norsk Bonde og Småbrukarlag er det 211 lokallag pr. 30.06.2016 disse fordeler seg på fylkene slik:

Fylkeslag	Antall lokallag
Østfold	2
Akershus	7
Hedmark	24
Oppland	23
Buskerud	12
Vestfold	1
Telemark	5
Aust-Agder	2
Vest-Agder	7
Rogaland	15
Hordaland	13
Sogn og Fjordane	17
Møre og Romsdal	18
Sør-Trøndelag	13
Nord-Trøndelag	15
Nordland	18
Troms	11
Finnmark	8

I tillegg til lokallagene er det 8 medlemmer som står som direkte medlemmer under landslaget, og det er 15 fylkeslag som til sammen har 253 direktemedlemmer under fylkene.

Endringer i årsmeldingsperioden:

I Buskerud har Flesberg BS og Rollag og Veggli BS slått seg sammen til Numedal BS.

I Telemark BS har Vinje og Rauland BS, Kviteseid og Seljord BS og Tokke BS slått seg sammen til Vest Telemark BS.

I Hordaland er Jondal BS nedlagt.

I Nordland har Sortland og Bø BS og Hadsel BS slått seg sammen til Vesterålen BS.

I Troms BS er Ullsfjord BS lagt ned og Kvæfjord BS byttet navn til Hålogaland BS.

3.5 Interne utvalg i Norsk Bonde- og Småbrukarlag

Forhandlingsutvalget

Leder: Ann Merete Furuberg, Hedmark
Arne Lofthus, Hordaland
Torbjørn Norland, Rogaland
Sakkyndige: Olaf Godli, NBS-sekretariatet
John Petter Løvstad, NBS-sekretariatet
Johan Warlo, NBS-sekretariatet

Hagebruksutvalget

Utvalget skal være rådgiver for styret i hagebruksspørsmål. Se melding fra utvalget.

Leder: Øystein Pugerud, Hordaland
Arne Lofthus, Hordaland
Harald Wiig Bjørn-Nielsen, Rogaland

Internasjonalt utvalg

Utvalget skal være rådgiver for styret i internasjonale spørsmål. Se melding fra utvalget.

Leder: Stein Brubæk, Møre og Romsdal
Nestleder: Marielle Vink de Roos, Nordland
Ilona Margarethe Drivdal, Vest-Agder
Jens Erik Furulund, Hedmark
Olav Randen, Buskerud

Inn på tunet-utvalget

Leder: Jon Karlsen, Hedmark
Britt Marthinussen, Nordland
Jorunn K. Kvernen, Møre og Romsdal
Ann Merete Furuberg, styret
Se melding fra utvalget.

Aksjonsutvalget

Leder: Ragnhild Bergset Elvestad, Troms
Sekretær: Per Anton Nesjan, Nordland
Birger Bull, Troms
Ola Johansen, Finnmark
Eldar Kyllsøe Melbøe, Rogaland
Knut Sjøvold, Sør-Trøndelag
Se melding fra utvalget

Organisasjonsutvalget

Leder: Oddvar Vigdenes, Nord-Trøndelag
Nestleder: Terje Holen, Oppland
Torgny Moen, Buskerud
Marit Milde, Sogn og Fjordane
Mette Hågensen, NBS-sekretariatet

Rovviltutvalget

Leder: Ola Krokann, Sør-Trøndelag
Nestleder og sekretær: Marius Røer Andresen, Akershus
Ann Guro Hansen, Nordland
Kaj Willy Teppen, Hedmark
Ole Petter Berget, Oppland
Ståle Støen, Hedmark
Arne Lofthus, styrets representant

Utmarksutvalget

Vegard Vigdenes, Nord-Trøndelag
Arne Vinje, Telemark
Annette Jørstad, Oppland
John Petter Løvstad, NBS-sekretariatet
Se rapport fra utvalget

3.6 Eksterne utvalg/arbeidsgrupper 2014-2015 Aksjon for velferdsstaten, styret

Ann Merete Furuberg
Vara: John Petter Løvstad

Arbeidsgruppe for forenkling i landbruket

Johan Warlo, NBS-sekretariatet

Arbeidsgruppe for økt rekruttering

Therese Rudi, Oppland

Tilskudd til avløsning ved sykdom/tilskudd til sjukepengeordningen for jordbruket

Torbjørn Norland, Rogaland

Arbeidsgruppe for utredning av AK-tilskuddene

Olaf Godli, NBS-sekretariatet

Arbeidsgruppe om landbrukets utfordringer i møte med klimaendringer

Arne Lofthus, Hordaland
Kristin Sørheim, Møre og Romsdal

BioforskAutorisasjonsordningen for handtering og bruk av plantevernmidler

Arne Lofthus, Hordaland, fra mars 2015 til mars 2016
Heidi Midtflå fra mars 2016

Kulturgrupper VIPS-(Varsling innen planteskadegjørere)

Frukt/bær: Øystein Pugerud, Hordaland (01.05.2007-)

Bondens marked

Styret: Kirsti Sollid, Troms (fra 27.04.2010)

Budsjettnemnda for jordbruket

Berit Irene Bergset, Oppland (2014-mars 2016)
 Olaf Godli, NBS-sekretariatet (2014-2016)
 Ragnhild Bergset Elvestad (fra mars 2016)
 Per Aas, bonde, fellesrepresentant NBS og NB (2014-2016)

Den norske FAO-komité

Stein Brubæk, Møre og Romsdal
 Vara: Olaf Godli, NBS-sekretariatet

Faglig rådgivende organ for Dovrefjell nasjonalparkstyre

Marit Rolstad, Oppland
 Ingar Elgevasslien, Hedmark

Gjensidige*Kontaktutvalget:*

Ann Merete Furuberg, Hedmark
 Olaf Godli, NBS-sekretariat
 John Petter Løvstad, NBS-sekretariatet

Samarbeidsutvalget:

Svein Løken, Oppland
 Anne-Lise Aass, Hedmark
 John Petter Løvstad, NBS-sekretariat

Innovasjon Norge, klagenemnda for BU- saker

Jorunn Haugland Støen, Hedmark, (fra 2009-juni 2016)
 Torbjørn Norland fra juni 2016

Matmerk

<i>Styret:</i>	Ann Merete Furuberg, Hedmark
<i>Valgkomite:</i>	Eli Reistad, Norges Bondelag (fellesrepresentant)
<i>KSLs Arbeidsutvalg:</i>	Knut S�vold, Sør-Trøndelag
<i>Faggruppe HMS:</i>	Arne Grue, Hedmark
<i>Faggruppe planteproduksjon:</i>	Øystein Pugerud, Hordaland
<i>Faggruppe husdyrproduksjon:</i>	Olaf Godli, NBS-sekretariatet
<i>Faggruppe Inn på tunet:</i>	Jon Karlsen, Hedmark
<i>Klagenemnd for klager på KSL-revisjoner:</i>	Knut S�vold, Sør-Trøndelag
<i>Faggruppe KIL:</i>	Mette Hågensen, NBS-sekretariatet
	Chris Dybvad, Troms
	Vara: Olaf Godli, NBS-sekretariatet

Kvoteordninga for melk – klagenemnda

Bergljot Styrvold, Vestfold
 Vara: Per Anton Nesjan, Nordland

Landbrukets brannvernkomite

Reidar Isebakke, Østfold

Fagråd HMS i NLR

Arne Lofthus, Hordaland (2015-)
 Olaf Godli, NBS-sekretariatet (2015-)

Landkreditts Representantskap

Arne Grue, Hedmark (2015-2017)

Vara: Olaf Godli, NBS-sekretariatet (2015-2017)

Matforsk Eiendom, styret

Åse Berg, Sør-Trøndelag

Vara: Kirsten Steindal, Norges Bondelag

Nei til EU, rådet

Oddvar Vigdenes

Norsk Landbrukssamvirke*Styret*

Ann Merete Furuberg, Hedmark

Vara: Olaf Godli, NBS-sekretariatet

Rådgivende utvalg for næringspolitikk

John Petter Løvstad, NBS-sekretariatet

Landbrukets risikogruppe

John Petter Løvstad, NBS-sekretariatet

Norsk senter for bygdeforskning, styret

John Petter Løvstad, NBS- sekretariatet (2015-2017)

Norsk Sau- og Geit, representantskapet

Marius Røer Andresen, Akershus

Omsetningsrådet

Ann Merete Furuberg, Hedmark

Vara: Arne Lofthus fra 15.08.2016

Opplysningskontoret for frukt og grønt (OFG), styret

Torbjørn Norland, Rogaland

Produsentutvalget for korn

Johan Warlo, NBS-sekretariatet

Redusert risiko ved bruk av plantevernmiddel, arbeidsgruppe

Arne Lofthus, Hordaland (til mars 2016)

Heidi Midtflå, Buskerud (fra mars 2016)

Referansegruppe for evaluering av tilskudd til avløsning ved sjukdom mv., og sjukepengeordningen i jordbruket

Torbjørn Norland

Regjeringens kontaktutvalg

Ann Merete Furuberg, Hedmark

Olaf Godli, generalsekretær NBS

Reklamasjonsnemnda for såvarer og kraftfôr

Olaf Godli, NBS- sekretariatet

Representantskapet i Forum for internasjonale kvinnespørsmål (FOKUS)

Iloa M. Drivdal, Hedmark

Rådet for dyreetikk

Einar Frogner, Norges Bondelag (fra mai 2015)

Vara: Torbjørn Norland (fra mai 2015)

Rådgivende utvalg for landbruksstatistikk - Statistisk sentralbyrå

Olaf Godli, NBS-sekretariatet

Vara: Svein Løken, Oppland

Nettverk for GMO-fri mat og fôr

Ole-Jacob Christensen, Oppland

Vara: Bente Florelius, Oslo

Selskapet for Norges Vel, representantskapet

John Petter Løvstad, NBS-sekretariat

Sentralt kontaktutvalg for rovdyr

Ola Krokann, Sør-Trøndelag

John Petter Løvstad, NBS-sekretariat

Stiftelsen for Landbrukets næringsmiddelforskning

Styret

Åse Berg, Sør-Trøndelag, styreleder

Representantskapet:

Marielle Vink de Roos, Nordland

Valgkomiteen:

Olaf Godli, NBS-sekretariatet

Nofima AS:

Åse Juveli Berg, styremedlem

Styret for forskningsmidler for jordbruk og matindustri

Ann Merete Furuberg, Hedmark

Vara: Olaf Godli, NBS-sekretariatet

Styringsgruppe for utviklingsprogrammet for landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping

John Petter Løvstad, NBS-sekretariatet

Utvalgte kulturlandskap i jordbruket

Olaf Godli, NBS-sekretariatet

Internasjonale verv European Coordination La Via Campesina, vara til ICC i La Via Campesina (LVC)

Marielle Vink de Roos, fra mars 2015

3.7 Sekretariatet**Norsk Bonde- og Småbrukarlag sitt sekretariat og avisa Bonde og Småbruker.**

Adresse: Akersgata 41, 0158 Oslo

Internett: www.smabrukarlaget.noE-post: post@smabrukarlaget.no

Telefon: 22 00 59 10

Ansatte pr. 30.06. 2016

Olaf Godli, generalsekretær

John Petter Løvstad, assisterende generalsekretær

Johan Warlo, rådgiver

Cathrine Campbell Petersson, medlems- og organisasjonskonsulent (80%)

Romelia Goboy Brataker, økonomikonsulent (100%)

Kristin Lia, kontormedarbeider (80 %)

Mette Hågensen, Organisasjonskonsulent (80%)

Svein Løken, forsikrings- og skatterådgiver (20 %)

Leonid Rødsten, Redaktør i Bonde og Småbruker

Ansatte i prosjekter denne perioden: Slipp oss til, ungdom inn i landbruket

Gaute Eiterjord

Grønt Spa'tak

Henriette Stoltenberg, prosjektkoordinator

4 Møter i organisasjonen

4.1 Landsmøtet 2015

4.1.1 Lovendringsforslag

Ved fristens utløp 6. september 2015 var det ikke kommet inn forslag til endringer i vedtektene.

4.1.2 Årsmelding 2014 - 2015

Landsmøtet hadde ingen spesielle kommentarer til den framlagte årsmeldingen.

Vedtak:

Landsmøtet godkjenner årsmelding for 2014 – 2015

Enstemmig vedtatt.

4.1.3 Innkomne forslag

ASaker innsendt fra lokallag og fylkeslag til behandling på landsmøtet

Forslag nr. 1 Fra Oppland Bonde- og Småbrukarlag

Overproduksjon av lammekjøtt.

De siste årene har vi sett en klar utvikling mot store besetninger i saueholdet. Flere fjøs med kapasitet opptil 1000 vf sauer er bygd rundt omkring i landet. Noe er utvidelse av eksisterende besetninger, men det er også investert i en del nyetableringer.

De nevnte forholdene kan veldig fort føre til at vi får en overproduksjon av lammekjøtt, med tilsvarende redusert lønnsomhet for produsentene. I tillegg kan en komme i en situasjon der en også må inn med økonomiske midler for å regulere markedet.

Produksjon av lammekjøtt har hittil vært en produksjon som har foregått i relativt små besetninger og med utnytting av gras både på inn og utmark, som før. Med en utbygging til besetninger på 800-1000 vf sauer, kan en få en dreining i produksjonen vekk fra gras og mere over på kraftfor. Dette vil også være et forhold som bidrar til overproduksjon. Samtidig får en en utfordring i å markedsføre lammekjøttet som et bortimot reint naturprodukt.

Oppland Bonde og Småbrukarlag ser med stor bekymring på denne utviklinga, og ber Norsk Bonde og Småbrukarlag følge utviklinga i lammekjøttproduksjonen nøye. Samtidig med at vi kan stå overfor en endret markedssituasjon er det et paradoks at vi har store ubrukte utmarksressurser som kan benyttes til produksjon av lammekjøtt. Blant de norske landbruksproduktene burde en vurdere mulighetene for eksport av norske lam, dersom en risikerer å komme i en overskuddssituasjon. Det er derfor viktig at en også fokuserer på endringer i produksjonsmåten som kan følge strukturendringene.

Vedtak:

Landsmøtet oversender forslaget fra Oppland BS til styret for videre oppfølging.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 2 Fra Oppland Bonde- og Småbrukarlag**Krav om løsdrift i mjølkeproduksjonen og favorisering av store volumproduksjoner.**

Norsk Bonde- og Småbrukarlag ser med bekymring på dagens utvikling hvor størrelse og volum favoriseres gjennom virkemiddelbruken. Hvordan arealet løsriveres fra driftsgrunnlaget og store og tunge investeringer nødvendiggjør store dyretallsutvidelser.

I tillegg kommer kravet om løsdrift i melkeproduksjonen for storfe, noe vi støtter, men hvor bekymringen for hva som kan skje med mjølkeproduksjonen i distriktene, når kravet om løsdrift i alle fjøs skal innfris, og det ikke er tilgjengelig verken vilje eller investeringsmidler for små og mellomstore bruk, er høyst reell.

Det er i dag for lite tilgang på investeringsvirkemidler til ombygging og moderat utbygging. Landbrukspolitisk ser vi at lønnsomheten svekkes på svært mange bruk, gjennom omfordeling av tilskuddsordninger og prisøkninger som favoriserer store volumproduksjoner. Produksjoner spesialiseres og allsidigheten som utnytter lokale ressurser, svekkes. Matproduksjonen vil med dette gå motsatt veg av det Stortinget har sagt i St. meld. 9, 2011-2012, om økt matproduksjon på norske ressurser over hele landet.

Krav om omstilling til løsdrift for alle mjølkeprodusenter skal være gjennomført innen utgangen av 2024. Dette vil føre til at det på bruk med små og mellomstore mjølkekubesetninger, må foretas investeringer i varierende grad. Mangel på investeringsmidler for disse, vil etter all sannsynlighet føre til enda sterkere sentralisering og færre melkebruk da mange av dagens små og mellomstore båsfjøs vil legge ned.

Mange kan få orden på kravet om løsdrift med beskjedne investeringer, mens andre kanskje må ta i litt mere. Utfordringen ligger først og fremst i at det i dag ikke er investeringsmidler i systemet som fanger opp mindre justeringer av eksisterende bygningsmasse, mindre ombygginger eller tilbygg. Det er derfor av stor betydning at det kan skaffes investeringsmidler, (tilskudd og rimelige lån) gjennom Innovasjon Norge, som øremerkes denne type investeringer. Behovet må kartlegges slik at det er tilstrekkelig med midler til alle som ønsker å fortsette mjølkeproduksjonen på eget bruk også etter 2024.

Landsmøtet i NBS ber om at det straks setter i gang en konsekvensutredning som viser utviklinga av landbruket generelt og mjølkeproduksjonen spesielt dersom en lar kravet om løsdrift i mjølkeproduksjonen bli et sentraliseringselement.

Videre krever landsmøtet at politikerne tar initiativ til øremerkede investeringsmidler som fører til at mjølkeproduksjonen i distriktene holdes oppe, at lokale før- og beiteressurser kan benyttes fullt ut, og at mjølkeproduksjon på setrer fortsatt kan videreføres.

Vedtak:

Forslaget var oversendt redaksjonskomiteen for videre bearbeiding.

Forslag nr. 3 Fra Oppland Bonde- og Småbrukarlag

Lokallagenes og fylkeslagenes andel av kontingenten.

På landsmøte i 2008 foreslo OBS å endre kontingentrefusjonsordningen slik at lokallagenes refusjon ble overført fylkeslaget og fordelt fra fylkeslaget ut fra søknad og aktivitet. Forslaget falt i landsmøtet.

Det har gått 7 år siden den gang og styret i NBS har innført nye ordninger som berører økonomien i lagene og fylkeslagene. Dette gjelder tilbakeholdelse av refusjon til lokallag og fylkeslaget der lokallaget ikke avholder årsmøte og/eller sender inn årsmelding. Siste utspill er at lokallag som ikke har avholdt årsmøte, ikke har rett til utsendinger på landsmøte med stemmerett. Disse innstrammingene er gjort for å styrke arbeidet med å få til årsmøter i alle lokallag.

Økonomien i organisasjonen er stram, også i fylkeslagene. Oppland, som er NBS sitt største lokallag, har best økonomi av fylkeslagene, men også flest medlemmer og flest lokallag. Det er krevende å få alle lokallag til å avholde årsmøte. Det er til og med krevende å få noen lokallagsstyrer til å sende inn noe så enkelt som et årsmeldingsskjema.

Målet for alle fylkeslag bør være å styrke økonomien og få til aktivitet i så mange lokallag som mulig. Når lav aktivitet i noen lag påvirker fylkeslagets økonomi negativt, vil spiralen utvikle seg negativt. Et utslag av tilbakeholdelse av kontingent, kan føre til at fylkeslaget tar over administrasjonen av enkelte lag og overfører medlemmene som direktemedlemmer under fylkeslaget. Dette er ikke en situasjon vi i Oppland ønsker.

Derimot kan en omgjøring av kontingentrefusjonen fra lokallag til fylkeslaget være med på å få til større aktivitet gjennom mer målrettet bruk av midlene. Slik det fungerer i dag har aktive lag lite penger, mens lag uten aktivitet, men som oppfyller kravene for kontingentrefusjon, mye penger.

Oppland BS mener derfor at en omlegging av refusjonsordningen fra lokallag til fylkeslaget bør vurderes på nytt.

Forslag til hvordan ordningen kan gjøres:

Kontingentandelen for lokallagene settes inn på egen konto i fylkeslaget. Dette uavhengig av om laget har avholdt årsmøte – sendt inn årsmelding.

Det utarbeides rutiner og enkle søknadsskjemaer for lokallagene hvor de kan søke innenfor den summen de ville fått refundert ved gammel ordning.

Lagene får dekket sine utgifter til avholdelse av årsmøte, utsendinger til landsmøte og fylkesårsmøte direkte gjennom fylkeslaget.

Restbeløp ved årets utgang fordeles til lag som har hatt stor aktivitet, mens en andel avsettes i fylkeslaget til arbeid med sovende lag neste år.

Oppland Bonde- og Småbrukarlag mener dette vil være en bedre ressursanvendelse av midlene ute i lagene. Målet må være at fylkeslaget får styrket sin økonomi til å jobbe aktivt med lokallagsarbeid/stimuleringsarbeid innenfor fylkeslagets område. En eventuell overføring av medlemmer i sovende lag til fylkeslaget eller sammenslåing av lag, for å sikre kontingentinngangen uten andre formål, vil ikke være ønsket utvikling slik vi ser det, men kan bli en aktualisert problemstilling når andre tiltak ikke fører til ønsket aktivitet i laget.

Vedtak:

Landsmøtet avviste forslaget fra Oppland BS.

Avvist med 86 stemmer mot.

Forslag nr. 4 Fra Troms Bonde- og Småbrukarlag**Kontingentøkning**

Troms BS fattet i styremøte 28. september vedtak om å fremme følgende sak for landsmøtet 2015:

Det er ei kjensgjerning at hovedinntekta til NBS utgjøres av medlemskontingenten. For å bygge en sterkere og tydeligere organisasjon, må vi sørge for et større økonomisk handlingsrom. Troms BS foreslår derfor å øke samtlige kontingentklasser med 5 % pr år de neste 3 åra, i tillegg til vanlig indeksregulering.

Vedtak:

Landsmøtet vedtok å justere opp kontingentsatsene for 2016 med 5 prosent utover ordinær indeksjustering.

Enstemmig vedtatt

Forslag nr. 5 Fra Nordreisa Bonde- og Småbrukarlag**Gjør Norsk Bonde- og Småbrukarlag enda bedre**

Vi er gode på politikk, men vi har mye ugjørt på organisasjonssida. Vi trenger en organisasjonsutvikler som kan ta Norsk Bonde- og Småbrukarlag inn i framtida!

Lagsøkonomien har gjort at sekretariatet ikke får de ressursene de burde hatt. Nå er tida for å investere i framtida ved å bygge en sterk organisasjon i alle ledd.

Vi bør ansette en organisasjonsutvikler i prosjektstilling med disse arbeidsoppgavene:

- Være kontaktperson for fylkeslaga på alt organisatorisk
- Utnytte mulighetene nettsidene og e-postprogrammet gir
- Ha hovedansvar for nettsider, facebook og instagram
- Ha medieansvar for alle arrangement (sørge for at det blir tatt bilder, sende til fylkeslaga som ønsker å lage saker til lokale medier/fylkeslagets nettside)
- Ha ansvar for overgang til elektronisk kommunikasjon internt (elektroniske reiseregningsskjema og påmeldingsskjema til fylkesledermøter,
- Medlemsregister med oppdaterings- og rapportmulighet for fylkene)
- Søke prosjektmidler til nye prosjekter for NBS
- Ha medansvar på alle NBS-arrangement
- Se etter muligheter i organisasjonen på å gjøre arbeidet enklere og billigere
- Oppdatere opplæringspakka for organisasjonsarbeid

Prosjektstillinga må være i 100% og helst over fire år. Da kan en evaluere kostnader opp mot hva som er innspart/tjent.

Finansiering:

- Søke prosjektmidler til NBS-arrangement vil redusere kostnader vi uansett måtte tatt på oss. Mer tid til organisering vil også spare kostnader. Det bør også være mulig å få midler til faglige innslag på landsmøtet. Andre arrangement (som kvinnekongresser, ungdomskongresser, internasjonale kongresser) bør det være store muligheter til å få støtte til.
- Søke prosjekter for å opprette prosjektstillinger. Inntektene her vil være kostnadsføring av kontorutgifter vi uansett har.
- Sparte kostnader til kopiering, konvolutter og porto ved størst mulig overgang til elektronisk kommunikasjon.

Dette vil bare dekke opp deler av lønnskostnadene, og derfor må prosjektstillinga inn på budsjettet. Dette kan forsvares gjennom økt aktivitet som igjen vil gi økte inntekter:

Fylkeslaga får bedre verktøy for lagsdrift, og trenger ikke lenger å finne ut av alt sjøl hver for seg. Dette vil gi mer tid til verving og utadretta arbeid som igjen vil gi flere medlemmer (og dermed større kontingentinngang).

Mer aktivitet på sosiale medier vil gi flere medlemmer. Flere medieoppslag vil gi flere medlemmer. Flere prosjekter i NBS-regi vil gi mer oppmerksomhet som igjen gir flere medlemmer.

I løpet av fire år vil vi kunne se hvilke utslag ei slik prosjektstilling gir, og dermed ha solid grunnlag for å vurdere videre bruk av organisasjonsutvikler.

Økt medlemstall gjennom bedre drift av fylkeslaga er sannsynligvis den enkeltfaktoren som vil ha mest å si.

Aktuelle kandidater til stillinga er folk med god erfaring fra organisasjonsarbeid i andre lag/foreninger.

Det er svært viktig at organisasjonsutvikleren får bruke all tida si på organisasjonsarbeid for at vi skal kunne se resultatene og mulighetene videre. Organisasjonsutvikleren bør jobbe tett med OU og disponerer budsjettmidler til mindre utgifter til nødvendige endringer på nettsider, e-postprogram og lignende.

Landsmøtet mener at dette er den beste veien å ta Norsk Bonde- og Småbrukarlag videre, og ber styret jobbe videre med saken.

Vedtak:

Landsmøtet støtter forslaget fra Nordreisa BS og oversender forslaget til styret for videre oppfølging og realisering.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 6 Fra Velfjord Bonde- og Småbrukarlag**Krav om løsdrift i melkeproduksjon fra 2024. (Holdforskriften husdyrhold)**

Kravet fører til at produsenter slutter å vedlikeholde gode driftsbygg fordi de regner med at produksjon i bås fjøs ikke tillates etter denne dato. Kravet fører også til at rekrutteringa til produksjonen ytterlig forverres. Det er vanskelig å se de faglige argument for at bås fjøs ikke har god dyrevelferd i drifta.

En driftsform som har tusenårs lang tradisjon. Men som så mange andre politiske grep i landbrukspolitikken, argumenteres det for ett oppkonstruert problem for slik å oppnå ett annet mål. I dette tilfellet strukturrasjonalisering av melkeproduksjonen.

Nok et eksempel på at dyrevernorganisasjonene og superkapitalistene går hånd i hånd. Med resultat videre industrialisering av landbruksproduksjonen, nedlegging av distriktsjordbruket og øket import av mat.

Vi mener at båsfjøs fortsatt skal være en del av norsk melkeproduksjon. Det må kunne godkjennes nye båsfjøs til små besetninger. (20 melkekyr?) Bare større nybygg skal ha krav om løsdrift.

Vedtak:

Forslaget var oversendt redaksjonskomiteen for videre bearbeiding.

Forslag nr. 7 Fra Lom Bonde- og Småbrukarlag

Forvaltning av rovviltforliket

Utfordringane med freda rovvilt er vel kjende. For beitenæringa i Nord-Gudbrandsdalen er det slik at nokre no gjev opp, og andre vurderer å gjere det. Vi er pålagde å ha ynglesone for jerv, men slik forvaltinga er praktisert, har vi no mykje meir jerv enn det vi skal ha, langt over bestandsmålet. I tillegg har vi aukande utfordringar med andre rovdyr, ikkje minst ulv. Fjellbeitet her er grunnstamma i drifta på dei fleste gardane i fjellbygdene, slik det alltid har vore. Vi opplever at vi er i ferd med å misse denne ressursen på grunn av forvaltingspraksisen i høve til dei store rovdyra.

Vi vil foreslå at Landsmøtet stiller fylgjande spørsmål til lovgjevar:

Er Stortinget tilfreds med forvaltinga av dei freda rovdyra, sett i høve til rovviltforliket?

Vedtak:

Forslaget var oversendt redaksjonskomiteen for videre bearbeiding.

Forslag nr. 8 Fra Stjørdal og Meråker Bonde- og Småbrukarlag

Aksjon ny landbrukspolitikk i Norsk Bonde og Småbrukarlag

Situasjonen i norsk landbruk er kritisk. Stadig mindre norsk jord er i bruk. Husdyrproduksjonen baseres på økende mengder importerte fôrråvarer, slik at sjølforsyningsgraden er under 40 prosent. Jordbruket gir færre hender i arbeid. Driftsøkonomien i sektoren er i ubalanse. Gjeld og kostnader vokser. Produktivitetsveksten er sterk, samtidig som realinntektene faller. Markedsinntektene er lavere enn produksjonskostnadene, og tilskuddene utgjør i dag mer enn sektorens totale arbeidsinntekt. Matproduksjonen løsrives både fra ressursgrunnlag og driftsøkonomi. I tillegg er denne utviklingen i åpen strid med de politiske formålene med jordbruket.

Før vi kommer med løsninger, må vi forstå problemene. Veien videre krever en mest mulig korrekt analyse av dagens situasjon. Det er derfor avgjørende at vi som faglag så raskt som mulig erkjenner at det er krise i næringa vår. Slik sektoren i dag forvaltes, kan ikke vi som representanter for norsk jordbruk på sikt ivareta samfunnsoppdraget vi har på vegne av fellesskapet: Å dyrke jorda slik at vi skaffer nok mat og trygg mat til Norges befolkning i et evighetsperspektiv.

Skal det i fremtida være noe behov for et Bonde- og småbrukarlag, og ikke minst et norsk jordbruk, så må kursen endres. Kraftig. Oppgaven er formidabel, krevende og kontroversiell. Like fullt, i våre øyne er det kun NBS av jordbrukets faglag som er stand til å ta en nødvendig lederrolle i utforminga av denne nye kursen.

Til Landsmøtet foreslår vi derfor at NBS etablerer *Aksjon ny landbrukspolitikk*.

Aksjonen har tre hovedoppgaver:

1. Bidra til en full gjennomgang av dagens jordbruksavtalesystem (drivkrefter, virkemidler, premisser og tallmateriale)
2. Bidra til å klarlegge ansvarsforholdet mellom Stortinget og jordbruksavtalesystemet i jordbrukspolitikken
3. Komme med forslag til en ny landbrukspolitikk

Aksjonen bør starte så raskt som mulig. Og må omfatte hele organisasjonen. Det er essensielt at det sentralt bidras til at dette blir en grasrot-aksjon som involverer alle ledd. Det må gjøres et grundig og omfattende arbeid der alle steiner må snus, noen egg må knuses, og trolig må noen hellige kyr også slaktes. Det bør videre prioriteres å invitere krefter utenfor jordbruket til en breiere allianse rundt dette arbeidet (Fagforeninger, Natur og Ungdom, Sanitetskvinnelag, reiselivsbedrifter, utmarksorganisasjoner, turlag, forbrukerorganisasjoner, mat-helse osv.)

Vedtak:

Landsmøtet støtter forslaget fra Stjørdal og Meråker BS og sender forslaget over til styret for videre oppfølging.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 9 Fra Høyanger Bonde- og Småbrukarlag

Samanhengar i jordbrukspolitikken må kommuniserast tydelegare

Totalt jordbruksareal i drift har gått litt nedover dei siste åra. Særleg gjeld dette fulldyrka jord i drift. Dette skuldast at areal går ut av drift i utkantane, mens det rundt byar og bygdesenter vert teke fulldyrka jord til bustad-, samferdsels-, nærings- og samfunnsformål.

I utkantane er det i hovudsak små og mellomstore bruk som går ut av drift. Dette fordi avstandar og arrondering gjer det vanskeleg for dei større driftseiningane og drive all jord som vert ledig. Gjødning og gras må eventuelt transporterast over lange avstandar. Arealproduktiviteten går ikkje oppover. For å auke produksjonen må ein difor også ha drift på fleire små og mellomstore bruk for å nå målet om 1 % auke av produksjonen kvart år. Nedgang i totalt jordbruksareal vil med ei slik utvikling verte redusert eller det vil auke.

Skal ein halde arealet på små og mellomstore bruk som trengst for auka produksjon, i drift, trengst auka inntekt til småbrukarar og bønder på desse bruka. Det kan berre komme i form av auka produksjonsnøytrale tilskot fordi det ikkje er rom i den norske marknaden for vesentleg prisauke på husdyrprodukt med unntak for storfekjøtt som det er underdekning av. Når det gjelde korn, poteter, grønnsaker, frukt og bær er det likevel rom for vesentleg prisauke dersom importvernet er godt nok for dei ulike vekstane. Høyanger Bonde- og småbrukarlag meiner at dei ovannemnde samhengane må kommuniserast endå tydelegare både i samfunnet, i politisk arbeid, i jordbruksforhandlingane og internt i næringa.

Vedtak:

Landsmøtet støtter forslaget fra Høyanger BS og sender forslaget over til styret for videre oppfølging.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 10 Fra Hedmark Bonde- og Småbrukarlag**Det grønne skiftet**

Grønt skifte er mer enn å bytte fra fossil energi til fornybar energi. Grønt skifte er å stoppe rovdrift på jord og vatn, utnytte egne naturressurser i stedet for å importere varer vi sjøl kan produsere.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag samt andre organisasjoner med interesse for jord, skog og utmark, blir helt sentrale i et grønt skifte. Jordbruket har potensiale for flere arbeidsplasser og økt produksjon på norske ressurser. Folk i arbeid og jord i hevd er et glimrende innhold til hva et grønt skifte er. Det handler om arbeid, aktivitet og omstilling. Vi må igjen ta i bruk brakklagt jord, vi må nydyrke og vi må holde jorda i bedre hevd.

Oppgaven med å produsere mat, energi og fellesgoder: matsikkerhet, levende bygder, landskap, mangfold og kulturarv, er for stor for den lille andel av arbeidsstokken som i dag er aktive jordbrukere. Vi må bli flere. Småbrukere med mangesysleri og deltid i andre næringer, må være like ønsket som heltidsbønder. Det viktige vil fortsatt være: FOLK I ARBEID og JORD I HEVD.

Vedtak:

Landsmøtet støtter forslaget fra Hedmark Bonde- og Småbrukarlag og sender det over til styret for videre oppfølging.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 11 Fra Øyer-Tretten Bonde- og Småbrukarlag**Arealtilskudd til eng som blir «våronngjort» og sådd, men ikke høsta eller beita samme sesong.**

Mange av våre medlemmer har betydelige areal på fjellet, -i tilknytning til setrene, eller på egne dyrkingsfelt. På grunn av kort vekstsesong, og eller vått vær, er det ofte vanskelig eller ikke mulig å få slått eller beita disse jordene i løpet av sommeren. Det ble tidligere gitt arealtilskudd til slike arealer, men de har nå falt bort. Arealet må selvfølgelig være sådd i løpet av sesongen for å være berettiget tilskudd.

Øyer-Tretten Bonde og Småbrukarlag ønsker å få inn igjen disse areala som grunnlag for arealtilskudd. VI tror at dette også gjelder andre områder i landet.

Vedtak:

Landsmøtet sender forslaget fra Øyer-Tretten BS videre til styret for videre oppfølging.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 12 Fra Hadeland Bonde- og Småbrukarlag**Behold dagens ullordning**

Styret i Hadeland Bonde og Småbrukarlag ber landsmøtet i Norsk Bonde og Småbrukarlag fatte vedtak om å beholde dagens ordning med tilskudd til alle sorteringer av saueull.

Bakgrunn:

Landbruksdirektoratet har foreslått endringer i gjeldende ullordning. Med Landbruksdirektoratets forslag vil bare ullsorter av høy kvalitet motta støtte. Dette utgjør om lag 80 prosent av total ullmengde. Landbruksdirektoratets forslag har ikke støtte i næringa.

Med bortfall av tilskudd til 20 prosent av ulla vil denne ikke kunne leveres uten kostnad for selger. Denne ulla vil da med stor sannsynlighet ikke bli levert. Forslaget fra Landbruksdirektoratet vil omgjøre en nyttbar råvare til problemavfall siden den ikke brenner eller råtner. Dette kan ikke aksepteres.

Vedtak:

Landsmøtet støtter forslaget fra Hadeland Bonde- og Småbrukarlag og oversender forslaget til styret for videre oppfølging.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 13 Fra Vega Bonde- og Småbrukarlag**Kontingent for pensjonister**

Vega Bonde- og Småbrukarlag vil foreslå for landsmøtet 2015 at det innføres en kontingent for medlemmer som går ut av næringa og går inn i pensjonistenes rekker. Kontingentsatsen settes til enhver tid lik ungdomskontingenten.

Begrunnelse:

Vi har en del medlemmer som når pensjonsalder i tida framover. Flere av disse vil gjerne fortsette som medlemmer, men synes at kontingenten er høy. Mange av de aktuelle for denne kontingenten har vært medlemmer i mange år og har gjerne betalt en av toppkontingentene.

Det er vesentlig at dette er et tiltak for å beholde folk som medlemmer etter aktiviteten i næringa. Det kan settes krav om at man enten skal være medlem året før man går inn på denne kontingenten eller at man har vært medlem i f.eks. 10 år.

Vedtak:

Landsmøtet avviste forslaget fra Vega BS.

Vedtatt mot 1 stemme.

Forslag nr. 14 Fra Vestre Slidre Bonde- og Småbrukarlag**Økt tilskudd til dyr på utmarksbeite**

Det er bred politisk enighet om å øke norsk matproduksjon med minst 1% i året. Den rimeligste, enkleste og mest bærekraftige måten å gjøre dette på, er å øke bruken av utmarksbeite. Utmarksbeite kan også erstatte opp til 2/3 av dagens kraftfôrimport, og melk og kjøtt produsert på utmarksbeite har en sunnere balanse mellom fettsyrene omega 3 og omega 6 enn melk og kjøtt produsert med mye kraftfôr.

Ingen fôrproduksjon er i dag så lite støttet gjennom tilskudd som utmarksbeite. Landsmøtet i Norsk Bonde og Småbrukarlag vil derfor be forhandlingsutvalget om å fremme krav om en kraftig oppjustering av tilskuddene til dyr på utmarksbeite, slik at man for kyr på utmarksbeite mottar kr. 500 pr. beitemåned, og kr 100 pr. måned for sau, lam geit og kje. Landsmøtet mener at denne saken må prioriteres høyt ved vårens forhandlinger.

Vedtak:

Landsmøtet støtter forslaget fra Vestre Slidre BS og oversender til styret for videre oppfølging i jordbruksforhandlingene.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 15 Fra Vestre Slidre Bonde- og Småbrukarlag

Varig dispensasjon for løsdriftskrav

Kravet om løsdriftsfjøs for alle kyr innen 2024 vil påføre landbruket som helhet og den enkelte bonde store kostnader. Gjeldsnivået i husdyrproduksjonen er allerede høyt, og høyere gjeld for den enkelte produsent vil bidra til ytterligere produksjonspress og økt kraftfôrforbruk. Løsdriftskravet vil uten tvil føre til at mange vegrer seg for å overta bruk ved generasjonsskifte.

Landsmøtet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag ber derfor Stortinget om å endre dagens lovtekst slik at besetninger med under 20 årskyr gir varig dispensasjon for løsdriftskravet forutsatt at kyrne sikres lufting minst to dager i uka utenom beitesesongen. Det forutsettes imidlertid at nye fjøs blir bygd for løsdrift, også for disse besetningene.

Vedtak:

Forslaget var oversendt til redaksjonskomiteen for videre bearbeiding.

Forslag nr. 16 Fra Fjellbonden Bonde- og Småbrukarlag

Fjellbonden Bonde- og Småbrukarlag ønsker å ta opp følgende saker på landsmøte:

1. Båsfjøsproblematikken

Det vil være mange gode båsfjøs i 2024 da disse etter planene skal fases ut.

2. Spredning av husdyrgjødsel

I dag er fristen satt til 1. september uavhengig av vær og føre. Vekstsesongen er blitt lengre og vi mener at det er gode grunner til å endre datoen.

3. Moms på sykeavløsning og forskuttering av avløserlønn

Per i dag behandles sykeavløsning og ferieavlønning likt, dette virker urimelig da det ved lengre tids sykdom vil kunne føre til økonomiske problemer i tillegg til sykdommen.

Vedtak:

Pkt. 1 var oversendt til redaksjonskomiteen for videre bearbeiding. Punkt 2 og 3 ble oversendt til styret for videre oppfølging.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 17 Fra Møre og Romsdal BS

NBS viser vei – behov for en ny politikk

I løpet av de siste 30 årene blir årlig norsk matproduksjon nedlagt gjennom nedbygging av matjorda, forringelse av fertiliteten i jorda, nedlegging av bruk og ved at bondens økonomiske vilkår forverres i forhold til andre grupper. Resultatet er økt import av mat og innsatsfaktorer til matproduksjonen, og stadig mer usunn mat produsert på en måte som øker klima-problemene og gjengroing av kulturlandskap.

Dette er en utvikling som heller ikke forbrukerne ønsker og utviklingen har samme retning uansett hvilke politiske regimer som har rådd, bare med ulik fart. Det er på tide at NBS velger nye strategier og arbeidsmåter enn bare å bruke sine ressurser på landbruksoppgjøret ved å bremse utviklingen. NBS må velge nye strategier sammen med nye alliansepartnere for å sørge for et paradigmeskifte i landbrukspolitikken.

Landsmøtet ber styret i Norsk Bonde- og Småbrukarlag iverksette en prosess hvor organisasjonen åpner for medlemskap og deltakelse fra et bredt spekter av forbrukere. Målet er å meisle ut en politikk med hovedmål å sikre norske forbrukere nok og sunn mat, produsert på en bærekraftig måte, hvor det å sikre bonden konkurransemessig inntekt er et av virkemidlene.

Forslag til vedtak:

Landsmøtet støtter uttalelsen fra Møre og Romsdal Bonde- og Småbrukarlag, og sender den til relevante media.

Vedtak:

Landsmøtet avviste uttalen fra Møre og Romsdal BS.

Avvist med 81 stemmer mot.

Forslag nr. 18 Fra Møre og Romsdal Bonde- og Småbrukarlag

Jordvern er matsikkerhet

Matproduksjonen skjer på det tynne og skjøre jordlaget rundt om på kloden vår. Det fruktbare jordsmonnet består av et komplisert biologisk mangfold som insektliv, meitemark, bakterier, nematoder, protozooner, jordsopp, mineraler og antageligvis mange ukjente organismer. Dette er en forutsetning for at vi har et humuslag som kan brukes til matproduksjon.

I møtet mellom politisk ideologi og biologi taper dessverre biologien. Politisk ideologi er ofte tufta på økonomiske og sosiale sammenhenger uten kunnskap om kompliserte biologiske fakta. Det er årsaken til at jordsmonnet sin evne til å produsere mat er sterkt redusert i løpet av de siste 50 årene. Det er en sammenheng mellom dette faktum og den effektiviseringen som landbruket har vært gjennom i samme periode. I tillegg bygges matjorda ned som om dette er en uendelig ressurs.

Landsmøtet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag ønsker å bidra til en politikk som sikrer at det er nok matjord slik at også kommende generasjoner kan dyrke sunn og nok mat i Norge. Dette må danne fundamentet i kommende krav til jordbruksforhandlingene i årene fremover og i alle andre sammenhenger hvor Norsk Bonde- og Småbrukarlag har mulighet til å påvirke politikken.

Vedtak:

Landsmøtet støtter uttalelsen fra Møre og Romsdal Bonde- og Småbrukarlag og oversender den til styret.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 19 Fra Møre og Romsdal Bonde- og Småbrukarlag**Beitebruk er norsk matsikkerhet**

Kun 3 % av norsk landjord er dyrkbar og bare 30 % av dette arealet er egnet til kornproduksjon. Derimot er store deler av det øvrige arealet egnet til beiting. De kunnskaper vi har om så vel klimaeffekt som produksjonen av sunn mat skulle tilsi at politikken må stimulere til maksimalt bruk av beiter.

Grasland som beites øker jordas evne til å fange og lagre karbon. I tillegg vet man at beiteprodusert kjøtt og melk gir sunnest mat. Bruk av kraftfor har ikke positiv effekt på klimaet og gir heller ikke samme matkvalitet. Siden bruk av korn til dyrefor reduserer energiverdien til menneskemat med 30 % må bruk av kraftfor betraktes på lik linje med annen type matsvinn.

Landsmøtet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag krev at våre førsteprioriteter fremover er å stimulere til økt beite og redusert bruk av kraftfor. Dette må også gjenspeile seg som vårt standpunkt på områder som rovvilt, strukturspørsmål og i spørsmål om driftskrav til drøvtyggere.

Vedtak:

Landsmøtet støtter uttalelsen fra Møre og Romsdal Bonde- og Småbrukarlag og oversender den til styret.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 20 Fra Odal Bonde- og Småbrukarlag**Verneverdige kuraser må fritas fra løsdriftskravet**

Avlslaget for Sidet Trønder- og Nordlandsfe er svært bekymret over konsekvensene for rasen i forbindelse med løsdriftskravet, eller rettere, det særnorske båsfjøsforbudet som inntreer i 2024. 95% av STN-besetningene er oppstallet i båsfjøs, besetningene er små og det store flertallet av besetningene er under 20 kyr. I følge rapport no1-2013 fra Norsk Genressurssenter var gjennomsnittlig besetningsstørrelse for bevaringsverdige nasjonale storferaser i 2011, 6,2 kyr der alle dyr var av disse rasene og 12,3 kyr for de som besto av mellom 50% og 100% av rasene.

Å tro at disse små besetningene vil bygge nye løsdriftsfjøs innen 2024, er utopi, selv med investeringsstøtte. Norge har forpliktet seg internasjonalt til å bevare disse rasene. Det må derfor tas grep for å sikre at dette skjer.

I tillegg driver mange av brukene med verneverdige raser med setring. Det tradisjonelle seterbruket er i dag nært knyttet til de mindre brukene uansett hvilken rase som anvendes. Det er derfor også stor sannsynlighet for at det meste av setringen også vil kunne falle bort. Norsk Bonde- og Småbrukarlag foreslår at verneverdige kuraser fredes fra løsdriftskravet.

Vedtak:

Landsmøtet støtter forslaget fra Odal Bonde- og Småbrukarlag og oversender forslaget til styret for videre behandling og realisering.

Vedtatt mot 4 stemmer.

Forslag nr. 21 Fra Redaksjonskomiteen**Det grønne skiftet må få innhold**

Landsmøtet krever at Regjeringen setter i gang etablering av et grønt investeringselskap for utvikling av teknologibedrifter.

Produksjon av mat fra land og hav, bygningsmaterialer, kjemikalier, materialer, drivstoff, og produksjonsprosesser må tas med i det grønne skiftet.

Vedtak:

Landsmøtet støtter forslaget og oversender det til styret for videre behandling.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 22 Fra Redaksjonskomiteen**Norsk rovviltforvaltning; historien om en varslet katastrofe**

Landsmøtet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag konstaterer at vi i tre tiår har vedtatt uttalelser rettet mot rovviltforvaltningen. Over de samme tiårene er stadig mer skog og fjell gitt opp som beiteområdet for sau, i andre områder har tapene vært jevnt økende. Beitebrukere har mange steder problemer med å berge nok avkom til å holde flokken vedlike.

Til tross for at beitebrukerne har prøvd alle tenkelige løsninger for å begrense tapet av beitedyr til rovdyr, kommer det årlige meldinger om krisetilstander, fra Varanger i øst til Sogn i vest. Forvaltningen av ulvebestanden står likevel i en særstilling som et ekstremt miljøeksperiment, der ynglende ulv har potensiale til å utradere bruken av utmarksbeite i det meste av Sør-Norge.

Landsmøtet har en appell til Stortinget, som er ansvarlig for rovviltpolitikken, rovviltforliket og i siste instans utøvelsen av rovviltforvaltningen:

- Stopp eksperimentet som med ubønhørlig sikkerhet gjør beiteområdet ubrukelig.
- La oss slippe å høre bortforklaringer på at tap av sau på beite har økt fra 2% til 8% på 20 år.
- La oss slippe å høre feilinformasjon om internasjonale konvensjoner, og vårt ansvar for rovviltbestander som har sammenhengende utbredelse fra norsk kyst til Ural.
- La oss ta et oppgjør med den oppfatningen at økende bestander av rovvilt er det ypperste bevis for forsvarlig miljøforvaltning i Norge.
- La oss se en forvaltning som ikke bygger opp stadig større og uhandterlige bestander for rovvilt, men styrer etter Rovviltforlikets intensjon om sikre beiter.
- La oss gjenreise bevisstheten om at utmarka har vært en viktig ressurs for matproduksjon i Norge.
- Kreve stående fellingstillatelse når ulv eller andre store rovdyr viser negativ adferd i prioriterte beiteområder.

Vedtak:

Landsmøtet støtter uttalen og oversender uttalen til styret for videre behandling.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 23 Fra Rogaland Bonde- og Småbrukarlag**Ny gjennomgang av løsdriftskravet**

Røkteren er den viktigste faktoren for god dyrevelferd! For dyrevelferden finnes det fordeler og ulemper med både båsfjøs og løsdriftsfjøs, men vi kan ikke se at løsdriftsfjør entydig fører til bedre dyrevelferd.

Det viktigste for dyrevelferden er at de som har daglig stell av dyrene kjennskap til norske regler for dyrevelferd og har nok tid å gi dyrene det stell og den omsorg de har krav på.

Landsmøtet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag ber om at det må gjennomføres en konsekvensutredning med hensyn til dyrevelferden i løsdriftsfjøs.

Vedtak:

Landsmøtet støtter uttalelsen og oversender den til styret for behandling og realisering.

Vedtatt mot 4 stemmer.

Forslag nr. 24 Fra Redaksjonskomiteen**Løsdriftskravet må gi muligheter til alle bruksstørrelser**

Landsmøtet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag ser med bekymring på hvordan investeringsmidlene til ombygging av båsfjøs til løsdriftsfjøs favoriserer størrelse og volum, med det resultat at dyretallet løsrives fra gårdens areal.

Dersom løsdriftskravet blir innført uten at virkemiddelbruken endres, vil bruksstrukturen endres dramatisk etter 2024.

Landsmøtet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag krever at investeringsmidlene i alle fylker tar hensyn til arealgrunnet for det enkelte gårdsbruk, og Styret i Norsk Bonde- og Småbrukarlag må kreve en ny konsekvensutredning av løsdriftskravet. Med hensynet til strukturendringene kravet vil gi for det norske landbruket ber Landsmøtet om at tidsfristen ikke er absolutt.

Vedtak:

Landsmøtet støtter uttalelsen og oversender den til styret for behandling og realisering.

Vedtatt mot 4 stemmer.

Forslag nr. 25 Fra Internasjonalt utvalg**Agroøkologi**

I agroøkologisk matproduksjon er naturens funksjonsmåte grunnlaget. Agroøkologi omfatter det meste av tradisjonelt landbruk og hagebruk verda over. Økologisk, biologisk og organisk landbruk er driftsmåtar innanfor dette landbruket, men omgrepet avgrensar seg ikkje til desse driftsmåtanane.

Agroøkologisk tenking og agroøkologiske driftsmåtar står i motsetnad til agroindustri, som byggjer på at menneske står over og er i stand til å ta styringa over naturen.

Kjerna i den agroøkologiske tenkjemåten er at mennesket er ein del av naturen. Naturen er, med sine mange millionar artar og uendeleg mange variantar mellom dei, mangfaldig langt ut over fatteevna til så vel menneska som våre mest avanserte datamaskinar. Naturen er kreativ på det viset at den skaper nye artar og nye variantar, og endringane er vanlegvis irreversible.

Innanfor agroøkologi er berekraft sentralt. Berre dersom me oppnår balanse mellom det me bruker og det naturen byggjer opp att, forvaltar me naturen og driv ein matproduksjon som kan vare i hundreår og tusenår. For å gjenopprette denne balansen så langt det er råd, må me i tiåra framover setje alle krefter inn i å reparere dei skadene menneska i vår tid har forårsaka på naturen.

Ei sentral innsikt innanfor agroøkologien er at mangfaldige produksjonar, med fleire dyre- og planteslag i kombinasjon og vekstskifte, gir større samla matproduksjon enn monokulturell drift.

Av innsikta i at vår kunnskap om naturens funksjonsmåtar er avgrensa og variasjonane uendeleg mange, følgjer også at matproduksjon må innebere stadige eksperiment og nytenking. Landbasert matproduksjon må basere seg på å samle og vidareutvikle dei kunnskapane og røynslene verdas halvannan milliard bønder og småbrukarar har om husdyrhald, plantedyrking og konservering og bearbeiding av mat, i kombinasjon med vitskapens innsikt.

Omsorg for vekstjorda, både dyrka jord og beitejord, er sentralt. Jorda må brukast slik at me beheld og styrkar næringsinnhald og vekstfremjande mikrobieliv.

Nyare undersøkingar viser at meir enn 30 prosent av verdas dyrka jord er moderat eller alvorleg skadd. Eit mangfald av planteslag i matjord, moderat eller ingen bearbeiding av jorda og beiting på verdas grasareal er effektive metodar for å byggje opp vekstjorda og såleis binde meir karbon i jorda og kjøle ned kloden.

Dei siste tiåra har verdas småbrukarar og familiebrukarar, 2,5 milliardar menneske på 500 millionar gardar, vore lite synlege i internasjonal landbruksdebatt og -politikk. Dei har fått lite eller ikkje støtte, og internasjonale reglar som frihandelsavtalar har vorte utforma ut frå interessene i agroindustrien og ikkje til dei mange små.

Stadig fleire forskingsmiljø, politiske miljø og internasjonale organisasjonar innser no at agroindustrien heller forsterkar enn løyser problema me står overfor i global matproduksjon og at me difor i staden må leggje agroøkologi i botnen for tenking og politikk. FN gjorde såleis 2014 til familielandbrukets år. 25. september 2015 vedtok FNs generalforsamling 17 berekraftmål fram til 2030. Å utrydde fattigdom og svolt og sikre god helse og skulegang er blant desse måla.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag arbeider nasjonalt og gjennom den globale småbrukarrørsla La Via Campesina for at agroøkologisk tenking og drift skal liggje i botnen for verdas landbaserte matproduksjon. Dette arbeidet, drive fram i fellesskap av millionar småbønder verda over, er ein sentral del av bakgrunnen for dei refererte vedtaka i FNs generalforsamling.

Vedtak:

Landsmøtet anser teksten som et viktig ledd i utvikling av begrepet «agroøkologi», og oversender teksten til styret for behandling.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 26 Fra Internasjonalt utvalg**Behold bistandsnivået, men med andre prioriteringer**

Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2016 innebærer 34,8 milliarder kroner til bistand, ca. 1 prosent av brutto nasjonalprodukt i Norge. Men av disse milliardene vil 21 prosent, 7,3 milliarder, bli brukt til tiltak for flyktninger i Norge. Øvrig bistandsarbeid blir trappet ned med 4,2 milliarder, minus 378 millioner til klima- og skogsatsing, minus 127 millioner i bistand til Afrika, minus 192 millioner til Asia etc. Bevilgningen til sivilt samfunn, det vil si til norske frivillige organisasjoner som samarbeider med aktører i Sør, til internasjonale organisasjoner og direkte støtte til nasjonale institusjoner i land i Sør for videre fordeling, blir redusert med hele 968 millioner dersom Stortinget slutter seg til regjeringens forslag.

Landsmøtet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil minne om at FN i september i år vedtok 17 nye og vidtgående bærekraftsmål som skal realiseres innen 2030, blant dem å utrydde fattigdom og sult, å sikre alle helse, utdanning, likestilling og rent vann og gode sanitærforhold.

Landsmøtet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil videre minne om at alle politiske partier dette året har uttrykt ønske om å hjelpe flyktninger og potensielle flyktninger i nærområdene. Dette bistandsbudsjettet innebærer i stedet en dramatisk nedskjæring av hjelp i nærområdene. Nedtrapping av bistand fra Norge og andre land vil medvirke til mer uro og krig, større naturødeleggelser og større fattigdom og derfor også mer migrasjon.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag ønsker å opprettholde og øke norsk reell bistand, og vi mener en omlegging og effektivisering av bistanden er nødvendig. De siste årene har bare 3-4 prosent av bistandsmidlene gått til landbruk. Dersom vi skal nå FN's bærekraftsmål, må bistanden ikke trappes ned, men økes, og den må legges om. Innsikt i at det meste av verdens landbaserte matproduksjon, ifølge FAO minst 70 prosent, foregår på mer enn 500 millioner småbruk og familiebruk, og at dette er den mest bærekraftige forma for matproduksjon, må følges av en bevisst og sterk satsing på denne typen landbruk. Mye av midlene i norsk bistand må derfor brukes til å hjelpe verdens fattigste og mest utsatte bønder og landarbeidere og deres familier til bedre levekår.

Vedtak:

Landsmøtet støtter uttalelsen fra internasjonalt utvalg og uttalelsen oversendes media.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 27 Fra Internasjonalt utvalg**Norsk Bonde- og Småbrukarlag tar globale utfordringer på alvor**

Globale utfordringer er også våre. Landsmøtet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag ser med stor uro på klodens utfordringer som sult og fattigdom, klima og ufred og som resulterer i den flyktnings situasjonen vi ser i dag. Norge må ta sin del av ansvaret og hjelpe mennesker på flukt. Dette gjelder både ved å ta imot vår andel av flyktninger og å arbeide for fattigdomsbekjempelse i u-land og en mer rettferdig fordelingspolitikk globalt.

Norske bønder kjemper den samme kampen som bønder i andre deler av verden for en politikk som sikrer alle retten til et verdig liv, sunn og nok mat og drikke og å kunne leve trygt sammen med sine familier. Ingen forlater sine hjem og risikerer sitt og familiens liv på en farefull fluktvei for å komme til norske trygdeytelser.

Vestlige økonomiske interesser er sterkt medvirkende til mange av de konfliktene vi ser rundt om i verden. Det er de samme interessene som står bak WTO-avtalen og andre handels- og investeringsavtaler som er en trussel mot at hvert land skal fullt ut disponere over sine egne land- og vannressurser og gjennom det sikre mattilgang til egen befolkning.

Landsmøtet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag hilser FN's bærekraftsmål for perioden fram til 2030 velkommen. Om målene om å utrydde sult og fattigdom og om bedre utdanning, helse og levekår for alle skal oppnås, krever det innsats i alle land, det krever prioritering av de fattigste og mest utsatte, og det krever internasjonale spilleregler som fremmer og ikke står i veien for arbeidet.

Vedtak:

Landsmøtet støtter uttalelsen fra internasjonalt utvalg og uttalelsen oversendes media.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 28 Fra redaksjonskomiteen

Mat- og jordbrukspolitikk for framtida

Landsmøtet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag krev endringar i norsk landbrukspolitikk som tilgodeser alt jordbruksareal i heile landet som viktig ressurs for framtidig matproduksjon. Ein ny og meir ressurstilpassa landbrukspolitikk skal hindra at jordbruksarealet går ned, og skal ta sikte på at talet på bønder må auka. Norsk matproduksjon må i større grad enn no produserast på norske ressursar, og den sterke sentraliseringa i jordbruket må stoppast- og reverserast!

Den store importen av fôrråvarer må avgrensast, og om mogeleg erstattast av av norsk produksjon.

Matproduksjonen i framtida må på ein heilt annan måte enn idag, samsvara med god og bærekraftig agronomi, og ei dyrehelse/dyrevelferd som forbrukarane aksepterer og set pris på. Dette medfører at Stortinget etterlever sine vedtak om:

- Gode inntekts- og levekår for bønder og småbrukarar som samsvarar med resten av folket.
- Å stoppe all nedbygging av matjord som ikkje er naudsynt av særleg samfunnsviktige interesser.
- Å ta vare på ressursgrunnlaget av matjord og vatn som for all framtid skal gjera det mogeleg å produsera mat til folket.
- Å sikre rekruttering av framtidige generasjonar med matprodusentar for å halda på- og utvikle kunnskapen om matproduksjon.

Landsmøtet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil på det sterkaste hevda eit kvart land sin rett og plikt til å produsera for folket.

Samstundes vil landsmøtet minna Regjeringa, Stortinget og leiande politikarar frå alle politiske parti på dei forpliktingar som gjeld vedkomande ressursutnytting av viktige beiteområde, tollvern, matvaretryggleik og matproduksjon som sikrar ei god folkehelse.

Dei same politikarane har plikt til å syta for ein matmarknad der bønder- og småbrukarar har reell innverknad på produksjon og handel med matvarer.

Vedtak:

Landsmøtet anser innholdet i uttalelsen som viktig i arbeidet med å utvikle en ny landbrukspolitisk plattform, og oversender uttalelsen til styret som et bidrag til det allerede påbegynte arbeidet.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 29 Fra Troms Bonde- og Småbrukarlag**Staten må ta sin del av ansvaret for å få melkeproduksjonen i balanse**

Melkeproduksjonen øker og Tine går inn for å redusere forholdstallet for melkekvotene i 2016. Norsk Bonde- og Småbrukarlag krever at Staten stopper salget av disponible melkekvoter som ikke allerede er tildelt.

Vedtak:

Landsmøtet støtter uttalelsen og oversender uttalelsen til styret for videre behandling.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 30 Fra Ullensvang Bonde- og Småbrukarlag**Driftsvansketilskot må inn i jordbruksavtalen**

Landsmøtet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil ha eit landsfremnande driftsvansketilskot for jordbruket inn i neste jordbruksavtale. Dette er naudsynt for å demma opp for den sterke avgangen på jordbruksareal me har opplevd dei siste åra.

Driftsvansketilskotet skal ta omsyn til areal i alle jordbruksproduksjonar. Eit døme kan vera særleg bratt og vanskeleg areal/små skifte som står i fare for å falla ut av produksjon. Andre døme kan vera små/mindre skifte i kornproduksjonen, som ikkje vert tilsådd med korn avdi jorda vanskeleg kan arbeidast med store maskinar.

Me meiner at i eit framtidig jordbruk har Nore geit moralsk ansvar for å halda jordbruksareal i hevd. Dette er viktig ut frå omsynet til matvaretryggleik og ein nasjonal matproduksjon som kvart år sikrar produksjon av basisvarar.

Driftsvansketilskotet må ikkje føra til reduksjonar i tilskot for areal som allereie har slike regionale tilskot.

Landsmøtet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag krev at dette arbeidet startar opp snarast. Landsmøtet ber styret arbeida for at det vert oppnemnd er arbeidsgruppe frå departementet og dei andre fagpolitiske organisasjonane i landbruket for å starta opp dette arbeidet.

Vedtak:

Landsmøtet støtter uttalelsen og oversender den til styret for videre behandling.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 31 Fra Aust- Agder Bonde- og Småbrukarlag, Østre Agder Bonde- og Småbrukarlag og Setesdal Bonde- og Småbrukarlag

Ynglestans i Norge

Inntil ansvarlig myndighet makter å forvalte ulvebestanden i tråd med Stortingets rovdyrforlik skal det ikke være ynglende ulv på innenfor Norges grenser.

Vedtak:

Landsmøtet støtter uttalelsen og oversender den til styret for videre behandling.

Vedtatt mot 1 stemme.

Forslag nr. 32 Fra Høyanger Bonde- og Småbrukarlag

Ein betre landbrukspolitik

Opptrappingsvetaker til Stortinget 01/12- 1975 var ein milepel. Vedtaket sa at eitt gjennomsnittsårsverk i jordbruket skulle opp på industriarbeidarnivå. Æresmedlem Berge Furre spelte ein viktig rolle for å fp opptrappinga vedteken og Bondepartiet, seinare SP, hadde arbeida for jamnstilling sidan slutten av 30åra.

I jordbruksavtalane frå 1976 til 1982 då inntektsmålet vart offiselt nådd under høgrelandbruksminister Johan C. Løken vart imidlertid opptrappingsvedtaket delvis feil utforma. Prisauke og pristilskot utgjorde ein stor del av rammene i jordbruksavtalane. Mellom anna dette og andre faktorar førte til overproduksjon av mjølk som førte til topprisordninga for mjølk med kvotar frå 1983. Ein annan feil var for mykje nedskriving av kraftforprisen.

Jordbruket har sjølv ansvaret for overproduksjon og tiltak for å regulere den bort gjennom Omsetningsrådet og landbrukssamvirket si rolle som marknadsregulator for fleire produkt som mjølk og korn. Dette skal løyse konflikten mellom det kollektive behovet for marknadsbalanse og den enkelte bonde og småbrukar sin auke av produksjonen.

Det vert på årsbasis produsert nok mjølk og det er nok av alle kjøttslaga utenom storfe. I ein slik situasjon må inntektsveksten huvedsakleg komme som produksjonsnøytrale tilskot som driftstilskot, areal, kulturlandskaptilskot og husdyrtilskot. Unntaket er storfekjøtt der det bør vere rom for prisauke.

Det er eit godt argument for auka produksjonsnøytrale tilskot som pris og pristilskot.

Det følgjer av dette at Norsk Bonde- og Småbrukarlag må krevje at ein større del av rammekravet i jordbruksforhandlingane vert budsjettmidlar i form av produksjonsnøytrale tilskot. Norsk Bonde- og Småbrukarlag har ei stor oppgåve i å kommunisere dei jordbrukspolitiske samanhengane i saka frå Høyanger Bonde- og Småbrukarlag for høgare bondeinntekt, betre matvaretryggleik, oppretthalding av kulturlandskapet og spreidd busetting.

Vedtak:

Landsmøtet støtter uttalelsen, og uttalelsen oversendes styret som et viktig bidrag i utvikling av en ny landbrukspolitik.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 33 Fra Høyanger Bonde- og Småbrukarlag

Reduser bruken av Glysofat (roundup)

Plantevernmiddelet Glysofat (roundup) blir i dag brukt i korn- og grasproduksjon. Middelet kan ha uheldig effekt med tanke på kreft og arveanlegg hos mennesker. I tillegg vet vi for lite om konsekvenser bruken av roundup har for mikrolivet i jorda.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag må arbeide for å redusere bruken av roundup i Norge.

Vedtak:

Landsmøtet vedtok intensjonen med forslaget, og sendte forslaget over til styret.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 34 Fra Rauland- Vinje Bonde- og Småbrukarlag

Investeringer i landbruket er ute av kontroll

Norske gårdbrukere blir oppfordret til å investere over evne. Motivet fra regjeringspartiene er å øke matproduksjonen i Norge, og har tilsynelatende effekt, men vi får og en struktur på gårdsbruk i landet som ikke er tilpassa geografi og topografi. De større brukene er avhengige av at mange små legg ned for å få tilgang til grasressursene og markedet, og de konkurrerer ut de minste. Vi blir stadig færre som har lokalkunnskap og stadig færre som har kompetanse på bruk av innmark og utmark og som har tid og mulighet til å drive småskala profesjonelt landbruk.

No er det ett bruk igjen i Haukeli, og det slår det beste av ni gårder. Det meste av dyrka mark likk brakk fordi de ikke er mulig å kjøre stor traktor med rundballepresse der. Dette er veldig sårbart, og hvem skal drive jorda om det siste bruket gir opp.

Ingen kan klandre gårdbrukere som heng med i karusellen, men det er stor fare for at vi ender opp med et forgjeldet jordbruk som vi har sett både i våre naboland og ellers i den vestlige verden. Dette er det landbruksdepartementet og regjeringspartiene som har ansvaret for, og den norske forbrukeren er taperen.

Vedtak:

Landsmøtet støtter uttalelsen og oversender den til relevante media.

Enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 35 Fra Rauland og Vinje Bonde- og Småbrukarlag

Tilskot til reelle produksjonsdyr

Skal vi tene pengar på husdyra, er det mest fornuftig å fylle fjøset med dyr som skal utranerast til etter nyttår i staden for å setje inn fleire produksjonsdyr om hausten. Har du færre enn 100 sauer som er eldre enn eitt år, vil du få utbetalt 1509kr pr dyr til saman i avløysartilskot og tilskot til husdyr for å føre dei over nyttår i staden for å slakte dei om hausten. For ammekyr er summen 4955kr om du har færre enn 50 dyr. Er det slik vi skal auke matproduksjonen i Noreg? Ska du starte gardsdrift og bygge opp ein buskap frå botnen, vil du heller ikkje få avløysartilskot eller andre husdyrtilskot før dyra er over eitt år gamle. Det kan vera ein vanskeleg periode for

mange nyetablera. Tilskot er ein viktig faktor for å få overskot på drifta, og overskot er naudsynt for å ha rett til sjukeavløysing.

La oss få tilskot til alle reelle produksjonsdyr, påsett og vaksne, og ikkje til dyr som burde vore slakta.

Vedtak:

Landsmøtet oversendte uttalen til styret.

Enstemmig vedtatt.

4.1.4 Resultat av valgene

Etter valgene fikk styret, ordførerskapet, kvinneutvalget og valgmennd følgende sammensetning:

Styret:

Leder:	Ann Merete Furuberg, Hedmark	Gjenvalgt for ett år
Styremedlemmer:	Arne Lofthus, Hordaland	Ikke på valg
	Oddvar Vigdenes, Nord-Trøndelag	Gjenvalgt for to år
	Torbjørn Norland, Rogaland	Gjenvalgt for to år
	Ragnhild Bergset Elvestad	Ny – for to år
	Marielle Vink de Roos, Nordland	Ikke på valg
	Berit Bergset, Oppland	Ikke på valg
Politisk nestleder:	Arne Lofthus, Hordaland	Gjenvalg for ett år
Organisatorisk nestleder:	Oddvar Vigdenes, Nord-Trøndelag	Gjenvalgt for ett år
Varamedlemmer:	1. Oddveig Pedersen Moen, Buskerud	Gjenvalgt for ett år
	2. Olav Endre Liseter, Nord-Trøndelag	Ny – for ett år
	3. Øystein Pugerud, Hordaland	Gjenvalgt for ett år
	4. Ingvild H. Nystad, Møre og Romsdal	Gjenvalgt for ett år
	5. Britt Marthinussen, Troms	Gjenvalgt for ett år
Ordfører i representantskapet:	Per Anton Nesjan, Nordland	Gjenvalgt for ett år
Varaordfører i representantskapet:	Mette Hågensen, Buskerud	Ny- for ett år

Kvinneutvalget:

Leder:	Ellen Marie Tangen, Hedmark	Ny – for ett år
Øvrige medlemmer:	Oda Evy Øyen, Oppland	Ny – for ett år
	Bente Florelius, Buskerud	Gjenvalgt for to år
Varamedlemmer:	Yvonne Christensen, Oppland	Gjenvalgt for ett år
	Ingeborg Tangeraas, Nordland	Gjenvalgt for ett år

Ungdomsutvalget:

Leder:	Rakel Nystabakk, Nordland	Gjenvalgt for ett år
Øvrige medlemmer:	Halvard Surlien, Buskerud	Ny – for to år
	Siri Folven, Troms	Ikke på valg
Varamedlemmer:	Ingebjørg Kristense Øygarden, Telemark	Ny – for ett år
	Ole Mikkel Odden, Hordaland	Ny – for ett år
	Johanne Sørheim, Hedmark	Ny – for ett år
	Lise Hjelmseth, Nordland	Ny – for ett år

Valgnemnd:

Leder: Randi Karlstrøm, Finnmark

Gjenvalg

Nestleder: Svein Kostveit, Telemark

Ny

Region	Medlemmer	Varamedlemmer:	
Region Oslofjorden/Østlandet Østfold, Vestfold, Akershus, Hedmark	Kjersti Røhnebæk	Marius R. Andresen	Valgt for to år
Region Indre Østland - Oppland	Anne S. Hanslien	Kristian Ekre	Valgt for to år
Region Sør-Norge Buskerud, Telemark, Aust- Agder, Vest-Agder	Svein Kostveit	Jørn Bakke	Ikke på valg
Region Vestlandet Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane	Nils S. Melbøe	Magnar Juklestad	Ikke på valg
Region Midt-Norge Møre og Romsdal, Sør- Trøndelag, Nord-Trøndelag	Jorunn Kvernen	Knut Sjøvold	Ikke på valg
Region Nord-Norge Nordland, Troms, Finnmark	Chris Dybvad	Arne Johnny Sørhus	Gjenvalgt for to år

4.2 Møter i representantskapet

Representantskapet har vært samlet til 2 møter i årsmeldingsperioden samt et fylkesledermøte.

4.2.1 Representantskapsmøte 1/2015

Gardermoen 6. november 2015

De viktigste sakene på møtet var:

Budsjett for 2016, årsmelding 2014 – 2015, innstilling vedrørende æresmedlemskap i Norsk Bonde- og Småbrukarlag samt øvrige forberedelser til landsmøtet.

4.2.2 Representantskapsmøte 1/2016

Oslo 30. og 31. mars 2016

De viktigste sakene på møtet var:

Regnskap for 2015, samvirkeorganisasjonenes prioriteringer i jordbruksforhandlingene 2016, samt innledning om den politiske situasjonen foran jordbruksforhandlingene. Organisasjonens prioriteringer i årets jordbruksforhandlinger med utgangspunkt i lokallagenes studievirksomhet ble gjennomgått. Det ble også brukt tid på internt organisasjonsarbeid.

Uttaler fra representantskapet:

Tydelig marsjordre!

Norsk Bonde- og Småbrukarlag meiner det må etableres en landbrukspolitikk som har matvaresikkerhet som overordnet mål.

Det norske jordbruket preges av noen sentrale utviklingstrekk. Jordbruksarealet går ned og utviklingen i avlingsnivå stagnerer eller er fallende. Importen av fôr øker. Mer og mer av husdyrproduksjonen som foregår i Norge er basert på arealer i utlandet fordi spesialisering og økte krav til avdrått stiller krav om en annen førseddel. Samtidig registrer vi at arbeidsforbruket i jordbruket går ytterligere ned.

Sumeffekten av disse utviklingstrekkene er at sjølforsyningsgraden utvikler seg i feil retning og vi ender opp med et jordbruk som i større og større grad er i utakt med det norske arealressurser kan levere. Dette er en utvikling som Norsk Bonde- og Småbrukarlag ikke kan akseptere.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil ha en landbrukspolitikk som ivaretar det viktigste elementet i all matproduksjon, nemlig jordbruksarealer. Dette krever at myndighetene anerkjenner at endringer i klimaet vil stille jordbruket overfor store utfordringer mht. til å levere de produkter som det er mulig å produsere i Norge. Det krever også en anerkjennelse av at de endringer som er gjennomført i den operative landbrukspolitikken de siste to åra vil bringe landet lenger vekk fra målsettingen om økt matvaresikkerhet og ikke nærmere, slik sentrale politikere i regjeringen og støttepartiene hevder.

I klartekst betyr dette at det må føres en landbrukspolitikk som gjør det mulig å nytte jordbruksarealer over hele landet. Skal en få til det må virkemidlene som styrer enkeltbønders prioriteringer endres og denne endringen må starte nå.

Norsk matvaresikkerhet er avhengig en effektiv og allsidig planteproduksjon og produksjonen av korn er spesielt viktig. Det samme gjelder produksjonen av grønnsaker, frukt og bær og poteter. Virkemidlene i husdyrproduksjonen må innrettes slik at produksjonen av eget fôr stimuleres i størst mulig grad.

Konkret vil Norsk Bonde- og Småbrukarlag foreslå endringer i utformingen av virkemidlene som vil bidra til å bryte den negative utviklingen som er beskrevet over. Da kommer en ikke utenom å tilbakeføre en struktur- og sonedifferensiering i de mest sentrale, inntektsdannende ordningene samt å prioritere matkornproduksjonen spesielt.

Norsk jordbruk handler i stor grad om å utnytte arealer til produksjon av gras til grovfôretende dyr og å legge til rette for at disse dyra også kan høste en større del av fôrbehovet sitt på beitearealer som ikke kan utnyttes på annen måte.

For å nå disse målsettingene må bønder få en inntektsvekst gjennom jordbruksoppjøret som gjør det interessant å fortsette i næringen.

4.3 Fylkesledermøte

Oslo 17. juni. 2016

Uttaler fra fylkesledermøtet:

Jordbruksforhandlingene 2016

Generelt

Et enstemmig fylkesledermøte uttrykte full tillit til forhandlingsutvalget sine vurderinger under årets jordbruksforhandlinger. NBS skal aldri signere en avtale som bringer landbruket i feil retning! Inngått avtale vil sette lønnsomheta i jordbruket tilbake i forhold til andre grupper, dette vil gjøre rekrutteringen inn i næringen enda vanskeligere. Siden budsjettstøtten ikke er inflasjonsjustert har jordbruket snart tapt en milliard i kjøpekraft. Dette svekker distriktsjordbruket aller mest. Endringene som ble innført i 2014, som alle i landbruket da var imot, er videreført.

SMS

Fylkeslederne mener Leif Forsell sin feilsendte SMS er et alvorlig overtramp ihht hovedavtalens prinsipper om likebehandling. Slike sms'er tyder på at det er en grunnleggende respektløs opptreden fra statens forhandlingsdelegasjon. Det er et alvorlig tillitsbrudd!. Det kreves at mat- og landbruksminister Dale, som ansvarlig statsråd, offentlig beklager innholdet i denne tekstmeldingen.

Lammetilskudd

Fylkesledermøtet var klar på at den såkalte "Tjåland-modellen" som ble presentert før jordbruksforhandlingene er den beste løsningen for hvordan en kan forenkle og forbedre det lammeslakttilskuddet som ble innført ved jordbruksforhandlingene 2015. NBS skal fremdeles jobbe for å innføre denne modellen.

Løsdriftskrav

Under årets jordbruksforhandlinger kom staten med et "ureglementert" tilbud om å utsette løsdriftskravet med 10 år fra 2024 til 2034. Fylkesledermøtet støtter FU som avviste dette tilbudet som en del av en jordbruksavtale. Det er og fremkommet informasjon gjennom avisa Nationen og tidligere landbruksminister Terje Riis Johansen om at Stortinget allerede i 2008 ble varslet om at LMD ville gjennomføre det fritaket som ble en del av jordbruksavtalen. Grunnlaget for denne endringen er det som skjedde for de med økologisk produksjon. Det er gjort vedtak om varig fritak for økologisk drift av LMD 01.02.2008 og vedtatt tilsvarende fritak for konvensjonell drift i St prp. Nr. 69 (2007-2008). Hvorfor egne vedtak i LMD og stortingsvedtaket ikke er fulgt opp av LMD med forskriftsendring krever en full gjennomgang. Fylkeslederne råder styret i NBS til å fremme et krav om at LMD avgir en redegjørelse på dette.

Rammevilkår for økt beitebruk som en del av det grønne skiftet!

Fylkeslederne i NBS har gjennom lang tid sett seg grundig lei på at det **snakkes** om økt beitebruk i det grønne skiftet mens det samtidig føres en rovviltforvaltning som presser beitebrukere ut av næringa. Stadig nye beitearealer går ut av bruk.

Fylkeslederne i NBS krever at:

- Jervebestanden bringes ned på Stortingets bestandsmål i alle regioner
- Uttak av potensielle skadegjørere etter punkt 2.2.19 i rovviltforliket iverksettes, det må ikke bli slik at det må omfattende massakre til før det gis skadeforebyggende fellingstillatelse
- Budsjettpotten til FKT-tiltak må løftes til 100 mill. kroner

- Skadefelling må bli mer effektiv uten trange økonomiske, geografiske og tidsmessige begrensninger
- Det må åpnes for bruk av løs på sporet halsende hund i skadefelling av rovvilt
- SNO gis ansvar og oppgaver i det å bistå i effektiv skadefelling
- SNO etablerer rutiner for DNA-prøvetaking av skadegjørere på byttedyr
- SNO rykker raskere ut på kadaver og alle kadaver
- Miljødirektoratet må instrueres i rask behandling av søknader og klagesaker,
- Rovviltforvaltninga i alle ledd må gjennomføre likebehandling som prinsipp
- Erfaringsbasert kunnskap må få samme status og betydning i rovviltforvaltninga som forskningsbasert kunnskap
- Kongeørnforvaltninga må legges til rovviltnemndene i hele landet
- Det må åpnes for skadeforebyggende uttak og skadefelling av kongeørn
- Antall helnorske familiegrupper av ulv må raskt reduseres fra 7 til 3 i tråd med Stortingets bestandsmål
- Stortingets geografiske begrensninger for ulvesona respekteres

Mer mat på norske ressurser

Det er bred enighet om at landbrukspolitikken skal stimulere til økt norsk matproduksjon på norske ressurser. Norske ressurser i jordbruket består av 3 % dyrka jord og av dette kan bare 30 % brukes til kornproduksjon. Få land har så marginale arealer til landbruksproduksjon. I tillegg er 40 % av det norske arealet egnet til beiteland Dette krever at vi må beholde små og store arealer på små og store bruk over hele landet. Fylkeslederne i Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at årets jordbruksavtale bidrar til en utvikling som fortsatt går i motsatt retning.

Når Stortinget påpeker at et differensiert virkemiddelapparat må styrkes for at vi skal produsere mat på både store og små areal over hele landet må dette forplikte til kommende jordbruksoppgjør. Dette er en betingelse for å oppnå Stortingets målsetting og ikke minst å utvikle et bærekraftig landbruk i et grønt skifte. Norsk Bonde- og Småbrukarlag skal sørge for at Stortinget ansvarliggjøres for sitt vedtak!!

4.4 Møter i styret

Styret har hatt 13 styremøter i løpet av meldingsåret; 8 fysiske møter og 5 telefonmøter.

5 Politiske arbeidsområder

5.1 Jordbruksforhandlingene

5.1.1 Innledning

Grunnlagsmaterialet fra Budsjettnemnda for jordbruket fra april 2016 viser at jordbruket har hatt en sammenhengende inntektsøkning fra 2011 fram til 2016, regnet som vederlag til arbeid og egenkapital pr. årsverk.

Materialet viser videre at vederlaget pr. årsverk økte igjen fra 2011 til 2012, uforandret nivå fra 2012 til 2013 pga. sterk kostnadsøkning og ny økning i vederlaget fra 2013 til 2014. Fra 2014 - 2015 var det en relativt kraftig økning i vederlaget pr. årsverk, først og fremst pga. at rentekostnadene på lånt kapital gikk mye ned, men også pga. gode avlinger. For 2016 viste prognosen en fortsatt økning i vederlaget. Budsjettnemndas beregninger gjelder for totaljordbruket. Disse beregningene skjuler at det er store interne inntektsforskjeller i jordbruket mellom produksjoner, distrikter og driftsomfang. Det gjennomsnittlige inntektsnivået i jordbruket som framkommer med dette materialet ligger imidlertid langt under gjennomsnittlig

5.1.2 Hva forhandler vi om?

Jordbruket har forhandlingsrett med Staten gjennom Hovedavtalen. Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Bondelag må fremme et felles krav til staten om budsjettstøtte, priser på produserte varer og fordelingen av disse samt eventuelle andre krav, - bare da er vi regnet som forhandlingsdyktige.

Varig ramme

Den varige rammen uttrykker hvor mye mer eller mindre penger som skal fordeles i jordbruket på varig basis. Rammen er summen av endringer i målpriser, endring i budsjettstøtte og varige endringer i andre elementer fra året før.

Budsjettstøtte

Budsjettstøtte er et samlebegrep på alle ulike typer tilskudd og støtteformer som blir finansiert over jordbruksavtalen i statsbudsjettet. Dette kan være mengdeavhengige støtteformer som blir utbetalt pr. kg eller liter produsert mengde, mengdeuavhengige støtteformer knyttet til areal eller husdyr eller støtte til velferdsordninger, investeringsvirkemidler, forskning, utviklingstiltak osv.

Målpriser

Målpriser er de priser en forventer å kunne ta ut i et marked i balanse. Målprisene gjelder på engrosnivå og er ikke de priser som produsentene mottar for sine produkter.

Ikke varige midler

I tillegg til den varige rammen, kan oppgjøret også inneholde engangsutbetalinger. Dette er som regel penger "til gode" fra avtalen året før, og som ikke ble brukt opp fordi strukturendringene i jordbruket og arealnedgangen ble sterkere enn forutsatt. Andre typer engangsutbetalinger kan være investeringsmidler som blir bevilget i spesielle år for å motvirke økonomiske nedgangstider, for eksempel investeringsmidlene i 2009 og midler til styrking av LUF-fondet i 2012.

Andre elementer

De siste årene er det tatt inn andre elementer i forhandlingene på linje med budsjetttramme og produktpriser. Dette kan være forhold som spesielle skatteordninger for jordbruket, avgiftsreduksjoner på driftsmidler, endringer i tollvernet osv. Slike forhold er strengt tatt ikke forhandlingstema i jordbruksforhandlingene og må håndteres særskilt av Stortinget i forbindelse med den ordinære budsjettbehandlingen.

5.1.3 Jordbruksforhandlingene 2016

Forløp i årets forhandlinger

Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Bondelag har de siste årene forhandlet seg fram til rammen for jordbrukets krav før faglagene deretter har fordelt rammen ut fra egne prioriteringer. I år lyktes en ikke med den første rammeforhandlingen og faglagene utarbeidet derfor egne kravdokumenter som både hadde ulike rammer og ulike fordelinger på priser, tilskudd osv. Dette innebærer at primærdokumentene fra faglegene er mindre sammenlignbare i år enn i de foregående årene.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag utarbeidet sitt krav med en ramme på 970 millioner, mens Norges Bondelag la seg på et annet nivå. Felleskravet fra jordbruket, etter forhandlinger om både rammen og fordelingsspørsmål, hadde en ramme på 860 millioner kroner. Kravet ble overlevert staten 25. april.

Staten responderte på vanlig måte gjennom et tilbudsdokument som ble lagt fram 4. mai, som forutsatt. Tilbudet fra staten hadde en inntektsgivende ramme på 90 mill. kroner og utgjorde 10,5 prosent av jordbrukets krav. Et forhold var tilbudets økonomiske ramme. Et annet forhold var kutt i budsjettstøtten med 70 millioner som bl.a. ble tatt ved kutt i bevilgningen til Landbrukets Utviklingsfond (investeringsmidler), reduksjon i bevilgningen til direkte tilskudd (diverse areal- og husdyrtilskudd) samt kutt i bevilgningen til velferdsordninger. Etter noe betenkning valgte jordbruket å gå inn i en ordinær prosedyre med gjennomgang av både krav og tilbud, rett og slett for å bli bedre kjent med statens argumenter og posisjoner. Denne gjennomgangen foregikk i dagene 7. – 9. mai.

De neste dagene foregikk forhandlingene med staten på ledernivå. Onsdag 11. mai ble utsettelse av løsdriftskravet trukket inn i forhandlingene fra statens side. 12. mai ble arbeidsdokument fremlagt for fulle delegasjoner med en utregning av nåverdien ved en slik utsettelse. Dette er egentlig en sak som ikke har noe med jordbruksforhandlingene å gjøre og er nok et eksempel på at staten trekker inn saker som knyttes direkte til forhandlingsresultatet, når det passer staten.

Lørdag 14. mai fikk jordbruket et revidert tilbud i jordbruksforhandlingene som grunnlag for en sluttløsning. Tilbudet var på 340 millioner kroner. Det var finansiert med i hovedsak 180 millioner kroner i økte målpriser og 100 mill. kroner i nye budsjettmidler. Norsk Bonde- og Småbrukarlag brøt på dette tilbudet fordi staten ikke viste nok vilje til å imøtekomme kravet fra Norsk Bonde- og Småbrukarlag om satsing på små og mellomstore bruk.

Norges Bondelag forhandlet videre og ble 15. mai enig med staten om en ramme på 350 mill. kroner. Den siste økningen på 10 mill. kroner kom i form av økte målpriser på gris, noe som i realiteten bare er luftpenger i dagens markedssituasjon.

Avtalen gir grunnlag for en inntektsvekst på 10.700 kroner pr. årsverk fra 2016 til 2017, mens kravet var en inntektsvekst på 20.800 kroner pr. årsverk.

Hovedtall fra årets forhandlinger:

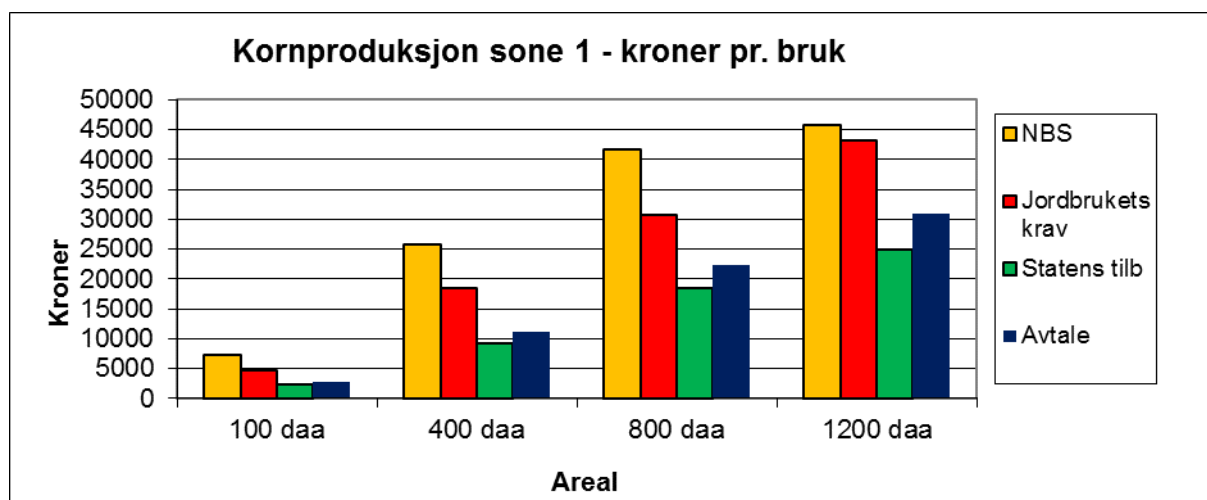
	NBS	Jordbrukets felleskrav	Statens tilbud	Avtale
Målpriser	234	193	125	190
Kapittel 1150	641	577	-70	100
Ledige midler	40	56	56	56
Effekt av jordbruksfradrag	55	34	-21	4
Sum	970	860	90	350

Hva prioriterte partene under årets forhandlinger?

I det følgende er det vist hvordan de økonomiske virkemidlene ble fordelt mellom produksjonene mjølk, sau og korn i krav, tilbud og endelig avtale. Fordelingen av de direkte økonomiske virkemidlene henger selvsagt sammen med politikktutformingene for øvrig. Endringen i inntekt er vist som kroner pr. bruk med angitt størrelse. Tabellene og figurene viser bare endringer i satser og endelig avtale.

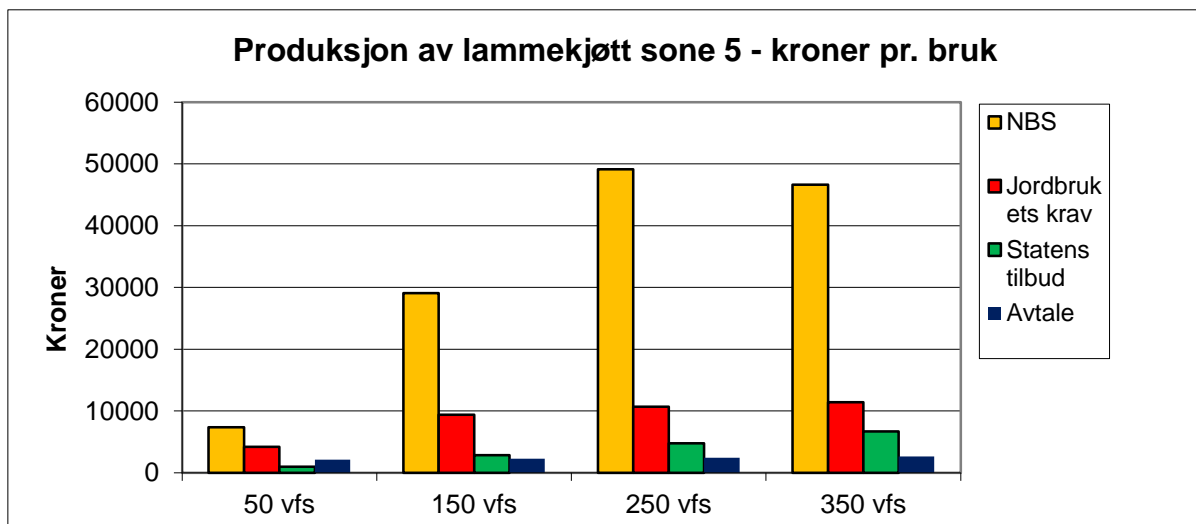
Kornproduksjonen

Korn	NBS	Jordbrukets krav	Statens tilbud	Avtale
Målpris korn	8 øre/kg	9 øre/kg	5 øre/kg	7 øre/kg
Kulturlandskapstilskudd kr.pr. dekar	0	-10	-10	-13
Arealtilskudd sone 1, korn 0- 400 daa	30	20	13	13
Arealtilskudd sone 1, korn over 400 daa	22	5	13	13
Bunnfradrag	-1000	0	0	0

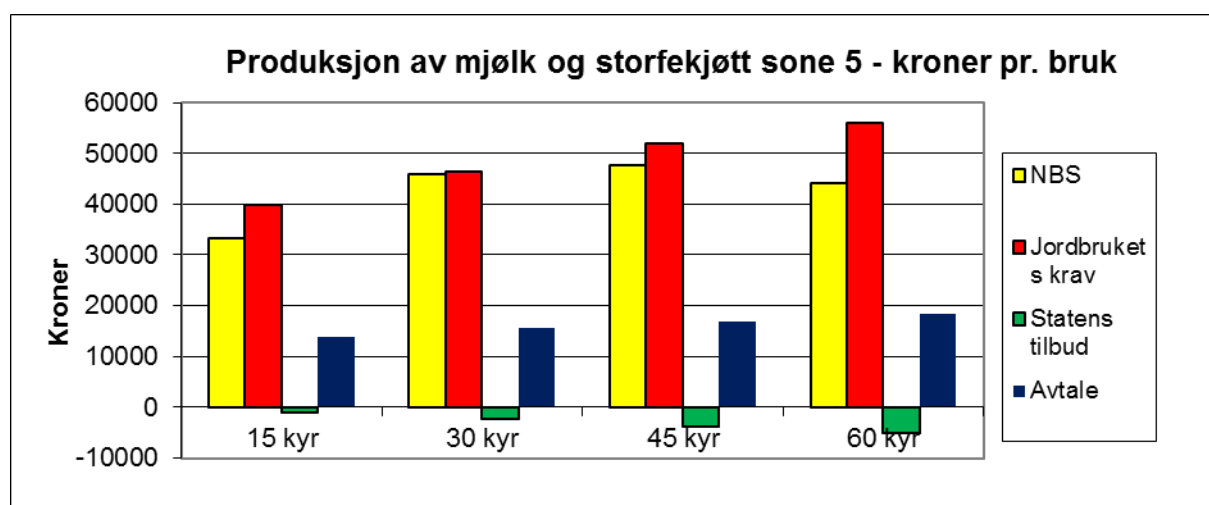
Produksjon av sau/lam

Sau/lam	NBS	Jordbrukets krav	Statens tilbud	Avtale
Tilskudd til ull, kr/kg	+1,00	0	-31,60	-31,60
Tilskudd til ull, endret kvalitetsgradering, kr/kg			0	0
Husdyrtilskudd 1-100 dyr, kr/dyr	+20	+45	11	+30
Husdyrtilskudd 101-200 dyr, kr/dyr	+200	-20	11	+40
Husdyrtilskudd 201-300 dyr, kr/dyr	+10	-20	11	0
Husdyrtilskudd over 300 dyr, kr/daa	-250	-20	11	0
Husdyrtilskudd over 400 dyr, kr/daa	-250	-250	11	0
Lammetilskudd (O og bedre), kr/dyr	0	0	0	0
Distriktstilskudd kjøtt	0	0	0	0
Utmarksbeitetilskudd, kr/dyr	+28	+15	+42	+42
Beitetilskudd, kr/dyr	0	0	0	0
Kulturlandskapstilskudd kr.pr. dekar	0	-10	-10	-13
Arealtilskudd 0-300 daa (sone 1), kr/daa	+10	0	-75	-35
Arealtilskudd over 300 daa(sone 1), kr/daa	-15	0	-75	-35
Arealtilskudd (sone 2), kr/daa	0	0	0	0
Arealtilskudd 0-300 daa (sone 3-4), kr/daa	+15	0	0	-5
Arealtilskudd over 300 daa (sone 3-4), kr/daa	-15	0	-10	-5
Arealtilskudd 0-300 daa (sone 5), kr/daa	+22	+13	-10	0
Arealtilskudd over 300 daa (sone 5), kr/daa	-15	+13	0	0
Arealtilskudd 0-300 daa(sone 6), kr/daa	+30	+13	0	0
Arealtilskudd over 300 daa (sone 6), kr/daa	-15	+13	0	0
Arealtilskudd (sone 7), kr/daa	+30	+13	0	0
Endring i kraftfôrpris, øre/kg	+ 8,7	+ 4,5	+2,6	+3,0
Tilskudd til ferie og fritid	+ 2,4 %	+ 2,4 %	0 %	0 %
Tak avløsertilskudd	76.000	76.000	74.200	74.200
Dagsats sykdomsavløsning	+150	+50	0	+30
Bunnfradrag	-1000	0	0	0

Produksjon av melk og storfekjøtt

Melk og storfekjøtt	NBS	Jordbrukes krav	Statens tilbud	Avtale
Målpris melk, øre/l	8	5	5	5
Driftstilskudd melk, kr/foretak	17.000	22.700	0	8000
Husdyrtilskudd 1-16 dyr, kr/dyr	+252	+512	0	+241
Husdyrtilskudd 17-25 dyr, kr/dyr	+168	-22	0	0
Husdyrtilskudd 26-50 dyr, kr/dyr	+20	-175	0	0
Husdyrtilskudd, >50 dyr, kr/dyr	-784	-234	0	0
Andre storfe 1-250, kr/dyr	+66	0	0	0
Andre storfe over 250, kr/dyr	-784	0	0	0
Utmarksbeitetilskudd, kr/dyr	+28	+15	+42	+42
Beitetilskudd, kr/dyr	0	0	0	0
Kulturlandskapstilskudd kr.pr. dekar	0	-10	-10	-13
Arealtilskudd 0-300 daa (sone 1), kr/daa	+10	0	-75	-35
Arealtilskudd over 300 daa(sone 1), kr/daa	-15	0	-75	-35
Arealtilskudd (sone 2), kr/daa	0	0	0	0
Arealtilskudd 0-300 daa (sone 3-4), kr/daa	+15	0	0	-5
Arealtilskudd over 300 daa (sone 3-4), kr/daa	-15	0	-10	-5
Arealtilskudd 0-300 daa (sone 5), kr/daa	+22	13	-10	0
Arealtilskudd over 300 daa (sone 5), kr/daa	-15	13	0	0
Arealtilskudd 0-300 daa(sone 6), kr/daa	+30	13	0	0
Arealtilskudd over 300 daa (sone 6), kr/daa	-15	13	0	0
Arealtilskudd (sone 7), kr/daa	+30	13	0	0
Endring i kraftfôrpris, øre/kg	+ 8,7	+ 4,5	+2,6	+3,0
Tilskudd til ferie og fritid	+ 2,4 %	+ 2,4 %	0 %	0 %
Tak avløsertilskudd	76.000	76.000	74.200	74.200
Dagsats sykdomsavløsning	+150	+50	0	+30
Bunnfradrag	-1000	0	0	0
Distriktstilskudd kjøtt	0	0	0	0
Storfeslakttilskudd, klasse 0, kr/kg	+0,50	+0,40	-4,00	-1,00
Storfeslakttilskudd, klasse 0 + og bedre, kr/kg	+0,50	+0,40	+8,75	+7,00

5.1.4 Partenes hovedprioriteringer

I dette kapitlet er det gitt en oversikt over noen av de viktigste prioriteringene i kravet til Norsk Bonde- og Småbrukarlag, jordbrukets felleskrav og i den endelig avtalen.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag:

Samlet ramme på 969,9 mill. kroner, herav 234 mill. kr i målprisendringer, 874,9 mill. kroner i økte overføringer over budsjettet, gjenbruk av 40 mill. kroner fra 2014 og 55 mill. kroner i økt inntektseffekt av jordbruksfradraget.

Målpriser:
Melk 8 øre pr. liter
Gris 0,00 kr pr. kg
Korn 8 øre pr. kg
Potet 20 øre pr. kg
Grønnsaker 2,5 %
Frukt 2,5 %

Budsjettmidler:

- Sterkere styring av BU-midlene mot utbedring og fornuftig oppgradering av eksisterende produksjonskapasitet, ingen bevilgningsøkning
- Styrking av utviklingsprogrammet for lokalmat og grønt reiseliv
- Styrking av grøntsektoren, og spesielt distriktstilskuddet til frukt/bær
- Reversering av omleggingen av arealtilskuddene til hagebrukssektoren fra 2014
- Styrking av arealtilskuddet til korn og grovfôr. Gjeninnføring av struktur i arealtilskuddet for korn og grovfôr
- Styrking av driftstilskuddet til mjølk/ammeku samt kvalitetstilskuddet til storfekjøtt
- Reversering av omleggingen av strukturen på husdyrtilskuddene
- Styrking av husdyrtilskuddene til melkekyr, ammekyr, andre storfe, melkegeit, avlsgris, sau, bier og gamle storferaser
- Reduksjon av bunnfradraget
- Innføring av et eget driftsvansketilskudd for areal, basert på hellingsgrad og utforming av jordteiger
- Styrket lønnsomhet i de grasbaserte produksjonene med særlig vekt på beitebruk – beitetilskudd, samt organisert beitebruk
- Styrking av areal- og husdyrtilskudd til økologisk jordbruk
- Styrking av velferdsordningene
- Satsing på landbruksrelatert forskning, utvikling og utdanning
- Styrking av RÅK-ordningen

Andre forhold:

- Kostnadsdekning
- Prinsipp om kronemessig lik inntektsutvikling for jordbruket som andre grupper
- Reduksjon av inntektsgap
- Avvikle ordningen med utsiktsrydning
- Omlegging av modellen for lammeslaktstilskuddet

Jordbrukets felleskrav:

Samlet ramme på 860 mill. kroner, herav 193 mill. kr i målprisendringer, 577 mill. kroner i økte overføringer over budsjettet, gjenbruk av 56 mill. kroner fra 2014 og 34 mill. kroner i økt inntektseffekt av jordbruksfradraget.

Målpriser:
Melk 5 øre pr. liter
Gris 10 øre pr. kg
Korn 9 øre pr. kg
Potet 15 øre pr. kg
Grønnsaker 2,5 %
Frukt 2,5 %

Budsjettmidler:

- Økning i bevilgningen til fylkesvise og bedriftsretta investeringsvirkemidler. Videreføring av det regionale partnerskapet i alle fylker som skal være styrt av føringer og signal gitt av de sentrale avtalepartene
- Styrking av distriktstilskuddet til frukt/bær
- Styrking av arealtilskuddet til korn og grovfôr. Gjeninnføring av struktur i arealtilskuddet for korn
- Styrking av driftstilskuddet til mjølk/ammeku samt kvalitetstilskuddet til storfekjøtt
- Styrking av husdyrtilskuddene til sau – gjeninnføring av maksimalbegrensning for tilskudd til husdyr
- Innføring av et eget driftsvansketilskudd for areal, basert på hellingsgrad og utforming av jordteiger
- Økt prisnedskrivning av korn til kraftfôr
- Styrket lønnsomhet i de grasbaserte produksjonene med økning i utmarksbeitetilskuddet
- Styrking av arealtilskudd til økologiske grønnsaker, frukt og bær samt innmarksbeite og annet grovforareal
- Styrking av velferdsordningene
- Satsing på landbruksrelatert forskning, utvikling og utdanning
- Styrking av RÅK-ordningen
- Økning i bevilgningen til frakttilskudd kraftfôr og innfrakt av slaktedyr

Andre forhold:

- Kostnadsdekning
- Prinsipp om kronemessig lik inntektsutvikling for jordbruket som andre grupper
- Reduksjon av inntektsgap
- Innføre en egen flerårig investeringspakke som et tillegg til den ordinære årlige bevilgningen over LUF

Avtale med Norges Bondelag:

Samlet ramme på 350 mill. kroner, herav 190 mill. kr i målprisendringer, økning i budsjettmidler med 100 mill. kroner, gjenbruk av 56 mill. kroner fra 2014 og 4 mill. kroner i økt inntektseffekt av jordbruksfradraget.

Målpriser:
Melk 5 øre pr. liter
Gris 9 øre pr. kg
Korn 7 øre pr. kg
Potet 15 øre pr. kg
Grønnsaker 2,5 %
Frukt 2,5 %

Budsjettmidler:

- Økt bevilgning til RÅK-ordningen
- Økning i kvalitetstilskudd til storfekjøtt fra kl O+
- Økning i bevilgningen til prisnedskrivning av korn til kraftôr
- Økning i driftstilskuddet til mjølk
- Svak økning i satsen for husdyrtilskudd til sau, bikuber og bevaringsverdige storferaser, reduksjon for avlsgris og slaktegris
- Økning i utmarksbeitetilskuddet til kyr, storfe, hest, sau, lam og geit
- Liten økning i satsen for avløsning ved sykdom, men likevel et mindre beregnet bevilgningsbehov
- Innsparing innenfor mange viktige poster pga. redusert behov i 2016 og kutt går med til å finansiere økningen i kvalitetstilskudd kjøtt, driftstilskudd i melkeproduksjonen, produksjonstilskudd husdyr, utmarksbeitetilskudd, bevilgningen til RÅK-ordningen og prisnedskrivning av korn til kraftfôr

Andre forhold:

- Løsdriftskravet i melkeproduksjonen utsatt til 2034
- Nytt forvaltningstilskudd for produksjonstilskudd med søknadsfrister 15. mars og 15. oktober

5.2 Næringsutvikling

5.2.1 Utviklingsprogrammet - landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping

Ved jordbruksforhandlingene i 2010 ble det vedtatt å opprette et «Utviklingsprogram» for matspesialiteter fra norsk landbruk». Det ble videre vedtatt å opprette en styringsgruppe for Utviklingsprogrammet hvor faglaga, Landbruks- og matdepartementet, Fylkesmann og Fylkeskommunen skulle delta. Styringsgruppa skal behandle prinsipielle spørsmål av overordnet og strategisk karakter. Styringsgruppa er senere utvidet med en representant fra Hanen og fra 2015 med en representant fra reindrifta.

Utviklingsprogrammet har i 2015 og 2016 et budsjett på 90 millioner. I tillegg kommer 8,2 millioner fra reindriftsavtalen. I 2015 er midlene fordelt på følgende hovedområder, vekstsatsing, bedriftsnettverk, kompetanse og omdømme.

Målgrupper for programmet er:

- Primærprodusenter i landbruket, reindriftsutøvere, innlandsfiske- og næringsmiddelbedrifter som utvikler, foredler og selger kvalitetsprodukter basert på lokale råvarer
- Reiselivsbedrifter som ønsker å utvikle tilbud innen mat, overnatting, servering, natur- og kulturbaserte aktiviteter og opplevelser basert på landbrukets og reindriftens ressurser
- Inn på tunet-tilbydere innenfor Matmerks godkjenningsordning
- Øvrige aktører som jobber med omdømme og andre aktiviteter

Programmet kan også tilbys andre utøvere av tilleggsnæringer basert på landbrukets og reindriftens ressurser som enten er i en vekstfase eller del av et nettverk.

5.2.2 Inn på tunet

Inn-På-Tunet utvalet har hatt to møter i perioden.

Utvalet har mellom anna drøfta etablering av Inn På Tunet Noreg SA, der NBS har vedteke å ikkje delta på eigarsida. Kurs om bruk av hest i IPT er godt motteken.

Jon Karlsen har vore NBS sin representant i Matmerk sin faggruppe i same periode. Revisjon av KSL-11 og utvikling av pedagogisk vegleiar for IPT og skule har saman med klargjering av rutinar for korleis Matmerk skal opptre om nokon mistar sin KSL-godkjenning ved revisjon, vore viktige oppgaver.

Mange medlemmer av NBS gjør en stor innsats innan IPT, som tilbydare på egen gard, som besøksverter og som foredragsholdere landet rundt. Dette er eit viktig arbeid for organisasjonen, men vi kunne vært flinkare til å synleggjøre eigen organisasjon i dette arbeidet.

Utfordring for utvalet er at medlemmane er aktive menneskje med mange jern i elden. Å drive IPT krev at man er til stades på eigen eigedom for å få kontraktar og halde hjula i gang. Utfordringa vert å få tid til utval-arbeid.

5.3 Markedsordninger

Inntektsutviklingen i jordbruket er avhengig av et marked med avsetning for råvarene til de målpriser som er avtalt i jordbruksavtalen og også for produkter der prisene ikke er bestemt gjennom forhandlingene.

Det er utviklet et sett av instrumenter - markedsordninger – som skal hjelpe til med å sikre at balansen mellom tilbud og etterspørsel er mest mulig jevn over tid. Dette vil igjen sikre bondens inntekter og forbrukerens tilgang på matvarer.

Markedsreguleringen fungerer som et ledd innenfor et tre-beinet system der målprissystemet og tollvernet utgjør de to andre leddene. De tre leddene er gjensidig avhengig av hverandre. Endringer i et av leddene vil påvirke de to andre. Resultatet av endringene vil i første rekke bli merkbar for norske primærprodusenter, for eksempel gjennom mer ustabile priser, mer ustabil avsetning, mer styrt produksjon (produksjonskvoter) osv., men også norske forbrukere vil merke dette gjennom sviktende eller ujevne tilførsler av norske produkter.

Det praktiske og operative ansvaret med å gjennomføre markedsreguleringen er lagt til en markedsregulator som også er aktør i markedet. Dette er hjemlet i Hovedavtalen for jordbruket. Det er partene i jordbruksforhandlingene som er oppdragsgiver for markedsregulatorene og som også har ansvaret for å bestemme de overordnede rammene som markedsreguleringen skal skje innenfor. Markedsreguleringstiltakene vedtas av Omsetningsrådet der Norsk Bonde- og Småbrukarlag har plass. Finansieringen av markedsreguleringen skjer gjennom innkreving av omsetningsavgiftsmidler på de enkelte råvarene og fordeling ut igjen til markedsregulatorene til ulike tiltak etter vedtak i Omsetningsrådet. Den praktiske markedsreguleringen bedrives av TINE BA (mjølk), Nortura (kjøtt og egg) og Norske Felleskjøp (korn). Markedsreguleringen foregår i nært samarbeid med Statens Landbruksforvaltning, nå Landbruksdirektoratet.

Markedsordningene er mer eller mindre i kontinuerlig utvikling. Virkemidlene som brukes vil hele tiden variere ut fra tilgang og etterspørsel. Innenfor markedsordningen for mjølk skjer det planmessige endringer hvert år, både knyttet til kvoteordningen for mjølk og til prisutjevningsordningen. Avtalepartene i jordbruksforhandlingene setter målpriser på mjølk, korn og svinekjøtt.

Målprisene på kylling, storfekjøtt, sau/lam og egg er avviklet over en periode fra 2007-2014, hovedsaklig fordi taket i gul boks i WTO-avtalen har satt sterke begrensninger for det samlede markedsprisuttaket for norsk jordbruk innenfor et system med administrerte målpriser og reguleringstiltak.

Sjøl om målprisene for disse produktene er fjernet eksisterer det likevel ordninger som regulerer tilførselen av storfekjøtt og lam til markedet innenfor et bestemt volum (sesonglagring) dersom produksjonen skulle utvikle seg til å bli større enn behovet. For egg er reguleringen knyttet til muligheten for produksjon og lagring av visse typer eggprodukter. Disse ordningene stiller store krav til markedsregulator mht. å ha full oversikt over tilgangen til enhver tid. For Norsk Bonde- og Småbrukarlag har et vært viktig å få på plass ordninger som sikrer jordbruket en reell mulighet til økte prisuttak i markedet samtidig som retten for en samvirkebasert markedsregulator til å bedrive produksjons- og markedsregulering kan videreføres.

Stortingsvalget 2013 førte til et regjeringsskifte der de minst jordbruksvennlige partiene på Stortinget kom i posisjon. Begge partier innehar en grunnleggende skepsis til reguleringssystemer i jordbruket og spesielt systemer som driftes av samvirkeorganisasjoner på vegne av hele jordbruket. Det ble allerede i regjeringserklæringen varslet et behov for en gjennomgang av markedsordningene og dette arbeidet startet opp vinteren 2014 ved at Landbruks- og matdepartementet oppnevnte et offentlig utvalg med representasjon fra faglagene i jordbruket, samvirkeorganisasjonene, ikke-samvirkebaserte aktører, handelen, forskningsmiljøer i Oslo og Bergen osv.

Utvalget overleverte sin rapport i juni 2015.

Hovedkonklusjonen fra utvalgets arbeid var at reguleringstiltakene bidrar til å realisere målsettingen om et balansert marknad og redusert prisrisiko, sjølv om tiltakene kan variere mht. funksjon og gjennomslagskraft.

Det ble hevdet fra enkelte (aktører) at enkeltvirkemidler kan ha sideeffekter i form av konkurransevridning mellom de kommersielle aktørene i sektoren, men utvalget kunne ikke dokumentere slike effekter. Dette skyldes bl.a. den kontrollen som ligger i Omsetningsrådets styring av tiltakene og regulatorenes rapporteringsforpliktelser.

Utvalgets konkluderte med at mottaksplikten gir primærprodusentene avsetningssikkerhet og med det bidrar til et jordbruk over hele landet, sjølv om nok utvalget var delt i synet på behovet for mottaksplikt.

Utvalget diskuterte også om reguleringstiltakene bidrar til økt eller redusert samfunnsøkonomisk effektivitet. Enkelte av utvalgets medlemmer hadde en klar oppfatning om at regulering medfører en uheldig bruk av samfunnets ressurser og at den beste løsningen ville være å la markedet styre. Andre mente at det ville være svært ødeleggende for en biologisk produksjon med lange produksjons- og investeringshorisonter. I tillegg bidrar markedsreguleringen til produksjon av andre goder som samfunnet etterspør, men som det ikke finnes noe eget «marked» for.

Til tross for at utvalget i hovedsak var enige om at markedsordningene i hovedsak virker som forutsatt, så delte utvalget likevel seg i tre mht. videre organisering av markedsordningene.

Tre ulike alternativer ble presentert:

- Ett alternativ med styrking av Omsetningsrådets rolle/ansvar i markedsreguleringen og redusere/fjerne samvirkeorganisasjonenes rolle slik den er i dag.
- En markedsbasert balansering - i praksis en overgang fra dagens system til et system der alle reguleringstiltak er mer eller mindre fjernet.
- En videreføring av dagens system, men i en noe forenklet og modernisert form.

Det siste alternativet er utarbeidet av jordbrukets representanter i utvalget. I høringsrunden som fulgte støttet også Norsk Bonde- og Småbrukarlag dette alternativet. Se kapittel 5.10.

De ulike markedsordningene har ulike tiltak som kan nyttes for å oppnå målet om balanse mellom tilbud og etterspørsel. Dersom det gjøres begrensninger i tiltakene vil evnen til å drive aktiv produksjons- eller markedsregulering bli mindre og sjansen for ubalanse øker. Et godt eksempel er det som skjer innenfor mjølkesektoren. I utgangspunktet er mjølkeproduksjonen kvotestyrkt, men kvotene og produksjonsbegrensningen som ligger i det er ikke finmasket nok til å fange opp alle utslag av endringer i mjølkeproduksjonen. På totalnivå angir kvotene sjølsagt absolutt hvor mye mjølk som kan produseres, men på enkeltbruksnivå kan utslagene bli ganske store. Det er flere forhold som spiller inn; kvoteoppfyltingsgrad, kvalitet og mengde på grovføret, utbygging mot større besetninger med økende kraftfôrforbruk og økende ytelse i mjølkeproduksjonen, redusert mjølkeforbruk osv. I tillegg kommer det forhold at noen, av ulike grunner, også velger å produsere mer enn kvota gir anledning til. Dette straffes i form av en overproduksjonsavgift som neppe gjør denne produksjonen lønnsom, men det medfører likevel et kvantum mjølk som må selges.

I kvotedrøftingene for 2016 var det et ønske fra jordbruket om å bruke forholdstallet aktivt for å redusere mjølkeproduksjonen. I praksis ble det foreslått å bruke et forholdstall på 0,99, altså ta ned produksjonsvolumet med en prosent. Dette gikk Landbruks- og matdepartementet klart imot fordi en slik begrensning strider imot denne regjeringens klare mål om «å slippe bonden fri», sjøl om mjølkesektoren får et problem å slite med i etterkant gjennom store lagre av ost, smør og pulver. Regningen for overproduksjonen er det sjølsagt mjølkeprodusentene som får lov å betale.

Dette er et eksempel på at jordbruket blir fratatt et viktig reguleringstiltak.

Forhandlingene i WTOs ministermøte i desember 2015 konkluderte bl.a. med at reguleringseksport av jordbruksprodukter, finansiert med statlige subsidier, slik noen land nytter, eller omsetningsavgift innbetalt av bonden eller gjennom andre ordninger, skal avvikles. Eksport av Jarlsbergost f.eks. skal opphøre innen 2020. Det betyr at et mjølkekvantum på 80-90 mill. liter må anvendes på en annen måte enn i dag eller at produksjonen må tas ned tilsvarende. Dette skaper store utfordringer for TINE som markedsregulator og spesielt dersom det blir satt bom for å nytte negativt forholdstall som reguleringstiltak.

Vedtaket i WTO gjelder også andre produkter, f.eks. svinekjøtt som helt regelmessig har problemer med overproduksjon. Fram til og med 2015 var det mulig å eksportere et overskudd som en siste utveg for å bli kvitt et overskudd. Denne muligheten er avviklet. I seg sjøl er slik eksport et stort tap for næringen og også et stort omdømmemessig problem, men det sier samtidig noe om utfordringene framover med å balansere tilbud og etterspørsel. Oppe i alt dette ville regjeringen helst sett at konsesjonsbegrensningene for denne produksjonen ble økt betydelig. Det henger dårlig sammen med behovet for å regulere produksjonen.

5.4 Rovdyrpolitikk

De viktigste rovdysakene i meldingsperioden har vært:

- Meld. St.21 (2015-2016) Ulv i norsk natur
- Politiske kontakter/møter
- Evalueringsrapporter fra NINA og NIBIO
- Drifting av FKT – prosjektet

Meld. St.21 (2015-2016) Ulv i norsk natur

18. mars 2016 la regjeringen fram Meld.St. 21, Ulv i norsk natur. Det var i hovedsak to forhold som ble drøftet i meldinga; bestandsmålet for ulv og utbredelsen av ulvesona. Regjeringen foreslo to alternativer for bestandsmål; beholde dagens 3 helnorske ynglinger eller 5 – 8 ynglinger inkludert grenseflokkene. På utbredelsen av sona ble det foreslått mindre justeringer. Det mest negative ved meldinga var at den ikke tok opp konsekvenser for matproduksjon basert på norske ressurser eller konsekvenser for berørte lokalsamfunn.

Det ble gjennomført høringsmøter både i Stortingets energi- og miljøkomite og i næringskomiteen. Norsk Bonde- og Småbrukarlag deltok på begge høringsmøtene med følgende klare budskap:

”Vedta at det ikke skal legges opp til ynglende ulv i Norge”.

Ved Stortingets endelige behandling ble bestandsmålet satt til 4 – 6 ynglinger inklusiv grenseflokkene og at 3 skal være helnorske. Stortinget vedtok videre:

Stortinget ber regjeringen utrede mulige økonomiske ordninger for tap av eventuelle rettigheter eller belastninger innenfor ulvesona.

Stortinget ber regjeringen utrede mulige økonomiske ordninger for tap av eventuelle rettigheter eller belastninger innenfor ulvesonen og viser til ulvesoneutvalgets forslag knyttet til dette spørsmålet.

Stortinget ber regjeringen legge frem en sak hvor man vurderer mulige ordninger for midler til kommuner med ynglinger innenfor ulvesonen.

Stortinget ber regjeringen vurdere å tillate lik jakttid i og utenfor ulvesonen.

Stortinget ber regjeringen bestille en ny uavhengig utredning av den genetiske opprinnelsen til ulvestammen i Norge.

Konklusjonen etter Stortingets behandling av ulvemeldinga er at det er mange uavklarte spørsmål som har betydelige konfliktpotensialer i seg.

Politiske kontakter/møter

I november 2015 var det møte med statssekretær Lund for å drøfte de svært høye yngletallene for jerv og den varslede ulvemeldinga.

I november 2015 møtte Norsk Bonde- og Småbrukarlag i Stortingets energi- og miljøkomite, i forbindelse med statsbudsjettet for 2016.

De saker som ble tatt opp var:

- Forebyggende og konfliktdempende midler i 2016
- Presisering av rovviltforliket
- Rapporter fra beitesesongen 2015

Det ble overlevert notat med klare forslag og dokumentasjon av forvaltningens manglende oppfølging av rovviltforliket.

I februar 2016 ba Norsk Sau og geit, Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag om møte med den nye Klima- og miljøminister Vidar Helgesen. Organisasjonene ønsket å drøfte erstatningsoppgjør for husdyr drept av freda rovvilt, uttak av rovvilt i forkant av beitesesongen, forvaltning av kongeørn.

Svaret tilbake fra Helgesen var at han ønsket et møte og at møte skulle gjennomføres hjemme hos leder i Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Møtet ble gjennomført 2. mars med rikspolitikere og et betydelig presseoppbud. I tillegg til de tema vi hadde varslet at vi ønsket å ta opp, ble selvfølgelig ulvepolitikken tatt opp.

Den 23. og 24. februar arrangerte Norsk Sau og Geit, Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag "Beiteseminar med matproduksjon- rovviltfokus". Første dag ble det holdt innledende foredrag ved representanter fra beitenæringen i ulike deler av landet.

Seminalet ble avsluttet med paneldebatt med stortingsrepresentanter fra Høyre, Fremskrittspartiet, Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Venstre.. Etter en kort appell fra hver om partienes rovviltpolitikk, fikk salen slippe til med spørsmål som ga en god politisk debatt. H

I juni 2016 ba Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit om et møte med Klima- og miljøminister Vidar Helgesen for å drøfte, Oppfølging av Stortingets ulveforlik av 6. juni, endring av regelverket for skadefelling av kongeørn, NINA rapport 1268 – Evaluering av regional rovviltforvaltning.

Evalueringsrapporter fra NINA og NIBIO

Våren 2015 fikk Norsk institutt for naturforskning (NINA) i oppdraget fra miljømyndighetene å evaluere den regionale rovviltforvaltningen. Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit mente at NINA av habilitetsmessige årsaker ikke kunne være hovedansvarlig for å gjennomføre en slik evaluering alene. Det måtte som minimum trekkes inn tung landbruksfaglig forskningskompetanse som skulle likestilles med NINA, og ble også gitt i oppdrag å evaluere de landbruksfaglige konsekvensene på bred basis.

I NINA-rapporten heter det bl.a.

"På nasjonal skala har man hatt som mål å holde rovdirene ute fra de tettste saueområdene. I 2014 ble 69 % (1 332 548) av sauene sluppet på beite i beiteprioriterte områder. 63 % av sauene søkes produksjonstilskudd for beiter i kommuner uten registrert yngling av noen av de store rovdirene de siste 5 år. 77 % av sauene er i kommuner uten registrert gaupeyngling, og 78 % av sauene er i kommuner uten registrert jerveyngling. 98% av sauene er i kommuner uten registrerte bjørnebinner"

"En av våre viktige konklusjoner er at det regionale nivået har relativt liten betydning for utviklingen av konfliktpanoramaet rundt rovviltforvaltning i Norge, og at det heller ikke oppfattes som særlig viktig av sentrale aktører i feltet".

”Det bør vurderes å erstatte eksakte bestandsmål med mer realistiske minimums- og maksimumsmål for antall ynglinger.”

NIBIO fikk høsten 2015 i oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet å gjennomføre «en vitenskapelig gjennomgang av rovviltbestandenes betydning for landbruk og matproduksjon basert på norske ressurser». Formålet er «å belyse om det er ulik utvikling i områder der rovviltbestandene påvirker driften og områder som sjelden eller aldri opplever tap av beitedyr til rovvilt».

Rapporten slår fast at 55% av Norges landareal ligger innenfor rovdyprioriterte områder.

”Utnyttelsen av beitekapasiteten er langt lavere innenfor de rovviltprioriterte områdene (26 % utnyttelse) enn i de beiteprioriterte områdene (59 % utnyttelse). Innenfor forvaltningsområdene for bjørn og ulv er utnyttelsen av beiteressursene i utmark svært lav. Ut over tapte dyr har næringen også vesentlige ekstra omkostninger til forebyggende tiltak og tilsyn. Bare deler av dette blir dekket av tilskudd.”

FKT-prosjektet

Året 2014 var det siste året av den treårige prosjektperioden for det første FKT-prosjektet. Prosjektet har vært et fellesprosjekt mellom Norsk Sau og Geit, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Bondelag. Det overordnede målet med prosjektet var å gjennomføre tiltak som skulle forebygge tap av beitedyr til rovvilt og å dempe konflikten mellom beitenæringen og rovviltforvaltningen. Prosjektet har derfor arbeidet med å formidle informasjon om forebyggende tiltak, bestandsovervåking, rutiner ved skadesituasjoner, samt bidratt til å skape dialogarenaer både på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå.

For de tre deltagende organisasjonene har det vært et hovedmål å få til et nytt 3-årig FKT-prosjekt, noe en har lyktes med. Per Fossheim er ansatt som ny prosjektleder og FKT-prosjektet fortsetter videre.

Dialogmøter

Prosjektet har arrangert og deltatt på en rekke møter rundt om i de ulike fylkene. Dialogmøte om rovviltsituasjonen og om samarbeidet mellom de ulike aktørene. Prosjektleder deltok på rovviltmøte dagen før NBS sitt landsmøte høsten 2015..

Informasjon

Organisasjonenes tidsskrift og nettsider har blitt brukt for å spre relevant og aktuell informasjon om rovvilt og beitebruk som prosjektet har utarbeidet. Bestandsregistrering, forebyggende tiltak, tips, råd og frister for FKT-søknader, erstatningssøknader etc. er noen av temaene i disse artiklene.

5.5 Arbeid i forskningsstyrene

Forskning er et middel for å oppnå bedre resultater i alle perspektiver. Landbruksdirektoratet er sekretariat for to forskningsstyrene: Styret for fondet for forskningsavgift på landbruksprodukter (FFL) og styret for forskningsmidler over jordbruksavtalen (JA). Til sammen utgjør disse "Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri". De to finansieringskildene utgjør tilsammen ca. 200 mill. kroner pr. år til landbruks- og matforskning. Som styrerepresentant for NBS er Merete Furuberg, med Olaf Godli som vara.

Forskningsmidlene over jordbruksavtalen brukes for dekke jordbruksnæringens forskningsbehov. Næringen definerer problemstillinger det skal forskes på. Næringsaktørene og forskningsmiljøene samarbeider om å planlegge og gjennomføre forskningen. På den måten

bidrar forskning finansiert av forskningsmidlene over jordbruksavtalen til å løse viktige utfordringer og og bidra til verdiskaping for jordbruksnæringen. Næringen deltar i all forskning som finansieres av midler fra jordbruksavtalen. Det sikrer høy relevans, og kort vei fra forskning til anvendelse og verdiskaping.

Forskningen skal bidra til at en voksende befolkning får trygg og sunn mat, basert på norske ressurser. Forskning må bidra til økt bærekraftig matproduksjon basert på norske ressurser - over hele landet. Dette inkluderer blant annet forskning for bedre utnyttelse av grøvforsressursene i inn- og utmark, utnyttning av lokale ressurser gjennom bioprosessering, og dyrehelse og dyrevelferd. er også viktig. Bioøkonomi er også relevant tema.

Landbruksnæringen etterspør forskning som bidrar til reduserte klimagassutslipp og en mer miljøvennlig drift, og samtidig en bedre utnyttning av potensialet for økt produksjon i et endret klima. Det inkluderer blant annet forskning for optimal dyrkingsteknikk og agronomi for mindre avrenning, jordpakking og bedre karbonbinding, samt utvikling av moderne avlsmetoder for friske, robuste og tilpassede husdyr og plantesorter.

Næringen er opptatt av forskning innen teknologi og verdiskaping i jordbruk og matindustri for å opprettholde trykket på innovasjon, produktutvikling og kvalitet i alle ledd i verdikjeden. Dette er avgjørende for konkurransekraften. Muligheter og konsekvenser av robotisering både på jordet, i fjøset, veksthus og i slakteprosesshallen er tema for forskning. Det er også økonomiske konsekvenser ved teknologiskifter og utvikling av kostnadseffektive bygninger og teknologi.

Innenfor matområdet er næringen opptatt av at forskning bidrar til trygg mat, bedre råvarekvalitet, bedre kunnskap om ulike helseaspekter knyttet til mat, og hvordan norske produkter kan ivareta dette og er attraktive for forbrukeren.

Det kommer også innspill fra aktører i landbruket om utfordringer knyttet til strukturendringer i landbruket, eiendomsforhold og lange avstander, og konsekvenser av landbrukspolitikken bl.a. innen fordeling og rovdyr.

5.6 Arbeid i Matmerk

Matmerk er en uavhengig stiftelse som skal bidra til økt mangfold, kvalitet og verdiskaping i norsk matproduksjon. Matmerk skal styrke omdømmet til norske matprodukter hos norske forbrukere gjennom å arbeide med kvalitetsstyring og kompetanseutvikling i norsk matproduksjon og synliggjøre opprinnelse og kvalitet på norske matprodukter.

Stiftelsen Matmerk ble opprettet av Landbruks- og matdepartementet i 2007. Matmerk ledes av et styre sammensatt av representanter fra hele verdikjeden, fra produsenter til dagligvarehandel. Merete Furuberg har representert NBS i styret for Matmerk i meldingsperioden.

Matmerk har ansvaret for:

- KSL: Kvalitetssystemet i Landbruket som dokumenterer at norsk landbruk drives etter lover og regler, og som legger grunnlag for mattrygghet, dyrevelferd og kvalitet i norsk matproduksjon. 5 502 kvalitetsrevisjoner på gårdsbruk ble gjennomført i 2015. 34 771 bønder leverte egenrevisjon.
- NYT NORGE: En opprinnelsesmerkeordning som gjør det enkelt for forbrukerne å velge norsk mat i butikken. Ved årsskiftet 2015/2016 var 2 570 produkter merket Nyt Norge.
- Spesialitetsmerket: En merkeordning som viser vei til den unike smaken blant norske matprodukter. 285 matprodukter fra 76 bedrifter er godkjent som spesialitet. Omsetningen av lokalmat i butikk i 2015 var 4,2 mrd kr.
- Inn på TUNET: En godkjenningssystem som skal tilrettelegge og kvalitetssikre velferdstjenester på gårdsbruk. IPT skoleveileder ble ferdigstilt og distribuert i 2015.
- Markedstjenester: Et rådgivningstilbud til små matprodusenter som fokuserer på å bygge den kunnskapen bedriftene trenger for å lykkes med salg av sine produkter. 36 produsenter har fått besøk fra markedstjenester i 2015.
- KIL: Kompetanseutvikling i Landbruket, som skal bidra til kompetanseutvikling for yrkesutøvere i landbruket.
- Beskyttede Betegnelser: En merkeordning for Norges matskatter, som sikrer juridisk vern mot kopiering og juks med råvarer. Mattilsynet eier merket, mens Matmerk administrerer og informerer om ordningen. 24 produkter har Beskyttet betegnelse.
- Økologisk.no: Matmerk har ansvaret for felles informasjon om økologisk mat. Det gjør Matmerk først og fremst gjennom å drive nettstedet økologisk.no og felles informasjonskampanjer. Debio forvalter selve merkeordningen.
- Databasen Lokalmat.no er utviklet i løpet av 2015. 360 produsenter, 700 produkter og 70 innkjøpere har registrert seg i Lokalmat.no

5.7 *Arbeid i Omsetningsrådet*

Omsetningsrådet er et forvaltningsorgan under Landbruks- og matdepartementet som skal sørge for en effektiv regulering av markedet for ulike jordbruksprodukter til lavest mulig kostnad. Rådet forestår gjennomføringen av omsetningsloven, herunder forvaltning av innkomne avgiftsmidler og midler fra jordbruksavtalen.

Omsetningsrådets oppgaver er:

- Administrere markedsregulerende tiltak (geografisk overføring, lagring, eksport, leveranse til fabrikk og eventuelt andre tiltak).
- Føre tilsyn med at produsentorganisasjonene følger opp vedtak fra Omsetningsrådet.
- Kreve inn omsetningsavgift og føre kontroll med innbetaling.
- Fremme faglige tiltak og opplysningsarbeid med bruk av midler fra omsetningsavgiftene.
- Administrere andre tilskuddsordninger over statsbudsjettet på vegne av Landbruks- og matdepartementet, for eksempel i hagebrukssektoren.

Landbruks- og matdepartementet kan omgjøre Omsetningsrådets vedtak dersom det er i strid med lov, forskrift eller gjeldende jordbruksavtale. Regjeringen kan omgjøre vedtak dersom det etter regjeringens vurdering er i strid med samfunnsinteresser.

Fra 2000 er sekretariatsfunksjonen for Omsetningsrådet lagt til Landbruksdirektoratet.

Omsetningsrådet har fra 1. januar 2010 elleve medlemmer som representerer staten, bondeorganisasjonene, samvirkebedriftene og ikke-samvirkebasert næringsmiddelindustri. Jordbruks- og samvirkerepresentantene har tilsammen flertall, noe som henger sammen med

det økonomiske ansvaret for overproduksjon; overproduksjon krever tiltak som blir finansiert gjennom omsetningsavgift innkrevet fra bøndene.

Merete Furuberg med Arne Lofthus som vararepresentant har representert NBS i Omsetningsrådet i meldingsperioden.

Omsetningsrådet har i 2015 hatt stort fokus på eggsektoren. Det var også dette året en krevende markedssituasjon. Det var liten økning i produksjonen, mens det var en liten nedgang i salget. Det ble iverksatt tiltak med førtidsslakting og bruk av egg til miljøfôr. Prisen på egg ble også satt ned, og omsetningsavgiften ble satt opp. Rådet drøftet mulige langsiktige tiltak i forhold til utfordringene i sektoren, og det ble i budsjettet for 2016 bevilget midler til en stor markedsføringskampanje for egg i regi av Opplysningskontoret for egg og kjøtt (OEK) som har som mål å øke forbruket av egg.

Når det gjelder melk, er det en svak økning i produksjonen som ble noe høyere enn etterspørselen. Dette førte til økte reguleringslagre på ost, smør og pulver. 93 prosent av melken ble anvendt i det norske markedet. For svin er det slik at både produksjon og salg økte noe i 2015, og vi fikk en tilnærmet markedsbalanse. Det er fortsatt en økende underdekning av storfekjøtt. Det er en økning i produksjon av norsk storfekjøtt, men salget, og dermed importbehovet, øker mer. Her er fortsatt et stort potensiale for økt norsk produksjon. Når det gjelder sau og lam, økte produksjonen i 2015, mens salget gikk svakt ned. Det var en dekningsgrad av norsk sau og lam på 94 prosent.

Også 2014–2015 ble et godt kornår, med høyeste avling siden 2008–2009. Det er lavt proteinnivå, noe som ga store mengder fôrkorn. Det er markedsregulering kun på matpotet og epler. I 2015 var det avlingsvikt for epler, da epleavlingen var over 30 prosent lavere enn året før. Matpotetavlingen var ca. 20 prosent under 2014-avlingen

Omsetningsrådet har hatt seks møter i 2015 og behandlet 91 saker. Et av møtene var en fagtur og seminar til Rogaland, med besøk hos bønder og næringsmiddelindustri innen flere sektorer. Studieturen hadde også et spesielt fokus på eggsektoren

5.8 HMS

Omorganisering i Norsk Landbruksrådgiving

Landbrukets HMS-tjeneste ble overdratt til Norsk Landbruksrådgiving januar 2015. Administrasjonen på Kongsberg ble flyttet til norsk Landbruksrådgiving (NLR) på Ås og de lokale HMS-rådgiverne ble overdratt til lokale NLR enheter. De lokale NLR enhetene er nå omorganisert, og prosessen fullføres ved årsskiftet for de som ennå ikke er i mål. Da vil NLR ha 11 regionale enheter.

Norsk Landbruksrådgiving har sju nasjonale fagkoordinatorer innenfor fagområdene:

- Grovfôr
- Korn, oljevekster og frøavl
- Poteter
- Grønnsaker
- Frukt og bær
- Landbruksbygg
- HMS

For å utnytte erfaring og kompetanse i rådgivingsenhetene til fellesskapets beste, har styret i Norsk Landbruksrådgiving oppnevnt fagutvalg innen hvert fagområde. Et fagutvalg består

normalt av tre rådgivere samt fagkoordinator innfor fagområdet, eventuelt en sekretariatskontakt.

Med en inndeling på 11 NLR-enheter blir det mellom 1 og 9 HMS-rådgivere i hver enhet. Når disse 35 rådgiverne «løfter» HMS-kunnskapen hos sine 330 kollegaer står NLR klar med 365 HMS ambassadører. En Fagkoordinator tilknyttet sentralenheten vil samkjøre HMS-aktiviteten og være bindeledd til alle våre samarbeidspartnere.

Det er opprettet et eget fagråd for HMS der begge faglaga er representert. Fagrådet skal bistå fagkoordinatoren med å utvikle et best mulig HMS-produkt for våre medlemmer. NBS er representert i fagrådet med Arne Lofthus og Olaf Godli.

Nasjonalt samarbeidsforum for HMS i landbruket

Nasjonalt samarbeidsforum for HMS i landbruket gikk i 2015 over fra å møtes to ganger pr år, til en gang pr år. Nasjonalt samarbeidsforum for HMS i landbruket skal koordinere arbeidet med HMS i landbruket og sikre godt samarbeid mellom de ulike aktørene gjennom å ddrøfte relevante problemstillinger slik som for eksempel: psykisk helse i landbruket, kampanjen trygghet og helse i landbruket, statistikker og registreringer samt brannsikring i landbruket.

På møtet, som gjennomføres i Landbruks- og Matdepartementet, er følgende representert: Norges Bondelag, Norsk Bonde og Småbrukarlag, Norsk Landbrukstenester, Norsk Landbruksrådgiving, Statens Landbruksforvaltning, Landbrukets Brannvernkomite, Matmerk, Arbeidstilsynet og Gjensidige.

Landbrukets HMS-utvalg

Landbrukets HMS-utvalg var et rådgivende organ som hadde til formål å fremme forebyggende helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i landbruksnæringen. Arbeidet var praktisk orientert, målrettet og løsningsorientert) Landbrukets HMS-utvalg har hatt følgende organisasjoner som faste medlemmer:

1. *Faglag*: Norges Bondelag, Norsk bonde- og Småbrukarlag og Norsk Gartnerforbund
2. *Rådgivning og avløsning*: Norske Landbrukstenester og Norsk Landbruksrådgiving
3. *Forsikring*: Gjensidige
4. *Arbeidsgiver- arbeidstaker*: Fellesforbundet, Landbrukets Arbeidsgiverforening
5. *Andre*: KSL Matmerk
6. *Observatører*: Arbeidstilsynet, Mattilsynet, NHO Mat og Bio

5.9 Oppfølging av utredningsoppgaver vedtatt i jordbruksforhandlingene

5.9.1 Forenkling i landbruket

Mandatet til forenklingsgruppa, som ble oppnevnt i september 2014.

«Arbeidsgruppa skal gjennomgå jordbruksavtalens virkemidler og foreslå forenklinger som gir et enklere og mer oversiktlig virkemiddelsystem. Det skal foreslås et virkemiddel- system, med færre og enklere ordninger, og som er mer målrettet mot økt effektiv mat- produksjon, på små og store bruk over hele landet. Det skal legges vekt på forenklinger for de næringsdrivende og en enklere forvaltning. Gruppa skal vurdere konsekvenser av forslagene, både hver for seg og samlet. Herunder skal forholdet til Norges forpliktelser iht. WTO-regelverket omtales og tas hensyn til. Utredningen skal

ikke omfatte de markedsbalanserende ordningene under Omsetningsrådet eller kvote- og prisutjevnings- ordningen for melk.»

Under jordbruksforhandlingene 2014 foreslo regjeringen “29 forenklingstiltak”. De aller fleste forslagene gikk ut på å avvikle ordninger, som f.eks tidligpensjon. Etter NBS sin mening var regjeringens “forenklingsforslag” rene kuttforslag for å spare budsjettmidler.

Fra NBS sin side var det et overordnet mål at de forenklingsforslagene som støttes, skulle følges opp med en anvisning av hvilke ordninger pengene kan overføres til. Forenklingsarbeidet skulle ikke være en fordekt kutting i budsjettmidler.

15. mars 2015 ble delrapport fra arbeidsgruppa avgitt. Konkret ble det foreslått 6 forenklingstiltak. De viktigste var fjerning av rentestøtte samt enklere forvaltningsmodell for tilskudd til lammeslakt. Disse to endringene ble gjennomført ved jordbruksoppgjøret i 2015.

I hovedrapporten som ble fremlagt i januar 2016, vurderte forenklingsgruppa et system basert på 7 tilskuddsordninger med mindre differensiering enn i dag. Dette fikk betegnelsen «Revolusjonsalternativet». Det innebærer at ordninger med en samlet bevilgning på 4 mrd. kroner avvikles og at bevilgningene overføres til de 8 hovedordningene. Fra NBS sin side er det frykt for at tilskuddssystemet blir mer grovmasket og mindre treffsikkert for å ivareta hensynet til et jordbruk over hele landet og opprettholdelse av en variert bruksstruktur.

I «Revisjonsalternativet» gikk gruppa igjennom alle de eksisterende ordningene med grunnlag i følgende 6 kriterier for forenkling:

1. Er det behov for og evt muligheter for forenkling av den aktuelle ordning?
2. Kan målet/hensynet prioriteres ned?
3. Er ordningen for lite målrettet også sett i forhold til transaksjonskostnaden?
4. Er (eller kan) målet/hensynet ivaretas i andre ordninger?
5. Er dette en unødvendig ordning for næringsdrivende?
6. Er ordningen for vanskelig å kontrollere?

Rapporten pekte på en rekke forenklingsmuligheter i nåværende ordninger, med konsekvensvurderinger. Det er vist til at noen ordninger kan gjøres enklere ved å differensiere hver av dem mindre ved å rendyrke ordningene mer i forhold til formålet. Det er også vist til at noen ordninger kan avvikles og hevdes at formålet langt på vei kan ivaretas gjennom å overføre bevilgningen til andre ordninger med likeartet virkning.

Forenklingsmulighetene som fremkom ble lagt fram uten at medlemmene i gruppa tok stilling til dem i form av anbefalinger. Erkjennelsen var at forenklingene kunne ha en effekt på måloppfyllelsen eller innebære en interessekonflikt. Derfor ble det slått fast at videre oppfølging av arbeidet måtte skje i ordinære politiske beslutningsprosesser.

Ved jordbruksforhandlingene 2016 valgte NBS helt bevisst ikke å ta stilling til de forenklingsforslagene som gruppa hadde diskutert.

5.9.2 Økt rekruttering til landbruket

Landbruks- og matdepartementet oppnevnte høsten 2014 en arbeidsgruppe som skulle se på utfordringer knyttet til rekruttering til landbruket. Arbeidsgruppa la fram sin rapport 27. januar 2016. Therese Rudi var Norsk Bonde- og Småbrukarlag sin representant i utvalget.

Arbeidsgruppa fikk følgende mandat for sitt arbeid:

Mandat:

"Med bakgrunn i identifiserte utfordringer knyttet til rekruttering til landbruket skal gruppen vurdere hvordan det best kan tilrettelegges for å sikre at motivert ungdom vil etablere seg i næringen, både innenfor det tradisjonelle landbruket og innenfor bygdenæringene. Utredningen avgrenses til kun å gjelde rekruttering til primærnæringen. Det gjøres ingen egne vurderinger av skogsektorens rekrutteringsutfordringer i denne utredningen.

Den partssammensatte gruppen skal særskilt se på kompetansebehov, herunder behov og muligheter for å stille kompetansekrav. Gruppen skal videre vurdere hva som er spesielt relevant for rekruttering, samt tiltak som kan bygge stolthet og optimisme om landbruket som næringsvei. Arbeidet skal i hovedsak bygge på eksisterende kunnskap og forskning. Drøftingene skal skje innenfor rammene av gjeldende landbrukspolitik.

Tidligere utredninger om rekruttering har vist at det er geografiske skiller når det gjelder rekrutteringsutfordringer. Det er også langt færre kvinner enn menn som overtar gårdsbruk. Disse elementene må inngå i drøftingen.

Med bakgrunn i identifiserte utfordringer skal arbeidsgruppen foreslå endringer og nye tiltak som kan bidra til økt rekruttering."

Arbeidsgruppa pekte på at forutsigbare rammevilkår for næringa og god økonomi i landbruksdrifta trolig er de viktigste kriteriene for å sikre rekrutteringen framover. I tillegg var det særlig fire områder arbeidsgruppen vurderte som viktige for dem som skal bli framtidens gårdbrukere:

- Kompetansens betydning for rekruttering til landbruket
- Tilrettelegging for bonden som bedriftsutvikler
- Sosiale forhold, familieliv og likestilling
- Betydningen av næringas omdømme

Kompetanse

Arbeidsgruppa hadde to hovedforslag vedr. kompetanse; innføring av et kompetansekrav tilsvarende VG3-nivå eller voksenagronom og etablering av en nasjonal modell for voksenagronom. Det siste forslaget ble tatt opp i årets jordbruksforhandlinger og blir arbeidet videre med, noe også Norsk Bonde- og Småbrukarlag støtter.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag støtter beslutningen om kompetansekrav i landbruket, men i det videre arbeidet med utformingen av et slikt krav må det komme klart fram at kompetanse kan og vil være en kombinasjon av formell kompetanse og realkompetanse, og at næringa ser for seg muligheten for voksenopplæring og kursing som et innarbeidet system. I et framtidig landbruk vil kunnskap om landbruksdrift være avgjørende for den gode agronomien som næringa er avhengig av.

Forslaget om et formelt kompetansekrav ble ikke gjenstand for drøftinger i årets jordbruksforhandlinger, primært fordi Landbruks- og matdepartementet er imot et slikt forslag.

Bonden som bedriftsutvikler

Arbeidsgruppen foreslo at det skal prøves ut en lågterskel mentorordning for landbruket i noen utvalgte regioner etter modell fra prosjektet Kompetanseløft Trøndersk landbruk. Målgruppa er bønder under 35 år. Ansvaret for ordningen er overlatt til Norsk landbruksrådgiving. Et annet forslag er å innrette investeringsordningene i landbruket med en klar profil rettet mot yngre

bønder. Dette er noe Norsk Bonde- og Småbrukarlag har foreslått gjentatte ganger i jordbruksforhandlingene uten å møte spesiell stor støtte for slike forslag. NBS er med i en gruppe som skal bidra til at mentorordningen blir realisert.

Sosiale forhold mm.

Sterk prioritering av velferdsordningene og langt større oppmerksomhet rundt likestillingsordninger. Igjen er dette forslag som Norsk Bonde- og Småbrukarlag har vært forkjemper for i mange år. Arbeidsgruppa sier i rapporten at likestilling innen landbruket ikke er godt nok ivaretatt, og at både det offentlige og næringa sjøl må ha mer fokus på dette. Norsk Bonde- og Småbrukarlag sitt prosjekt «Kvinner, demokrati og ledelse» er i så måte referert til i denne sammenhengen.

Omdømme

Utvikling av en overordnet omdømmestrategi.

5.9.3 Landbrukets utfordringer i møte med klimaendringene

Den 17. februar 2016 vart arbeidet i klimagruppa avslutta. Rapporten vart overlevert til ministeren for Landbruks- og matdepartementet 19. februar. Dokumentet er relativt stort i omfang. I tillegg er det lagt ved dokument som er kome til som faginnspel frå ulike instansar og fagpersonar.

Klimarapporten fekk relativt stor merksemd i media, og interessa for klimaspørsmål generelt har nok bidrege til dette. FN's klimapanel, og klimatoppmøtet i Paris desember 2015 har vore med å auka fokus på temaet.

Hovudkonklusjonane i rapporten er som fylgjer: At landbruket vil vera ein viktig del av klimaløysinga ved å freista erstatta fossilt brensel i stor grad med bioenergi. Denne grønne energien vil koma frå skog og jordbruk.

Det er ikkje mogeleg å produsera mat utan klimagassutslepp. Metanutsleppa frå naturlege prosessar i dyremagen hjå husdyr som er drøvtyggjarar, er eit nitrogenkretsløp som er naturleg og alltid har vore der, og alltid vil vera der. Betre produksjonsmåtar, tilpassa klimautfordringane me ser, vil endra dette i positiv retning, men metanutsleppa vil alltid vera tilstades.

Rapporten peikar på at dei store negative utslaga av for mykje skadelege klimagassar i atmosfæren kom etter at olje- og gassproduksjonen vart dominerande i økonomien, og forbruket auka stort.

Det vart ein del diskusjon i media i etterkant av rapporten, og dette var forventa. Noko av kritikken gjekk på at utvalsarbeidet ikkje gjekk langt nok i å advara mot følgjer av klimaendringar, og at rapporten var for «snill» i høve til matproduksjonsutfordringar som me vil møte i nær framtid. Dette førde til at styret i Norsk Bonde- og Småbrukarlag inviterte inn klimautvalet sin leiar, Erik Eid Hole og kritisk røyst, Thomas Cottis, til 2 ulike føredrag om klimarapporten og utfordringar for landbruket og matproduksjon i Noreg og verda. Det er styret si vurdering at desse to foredraga var nyttige og gav styremedlemmer meir innsikt i kva arbeidet gjekk ut på.

I etterkant av rapporten, og påfølgjande debatt, ser me diverre at framleis er mykje av klimadebatten i Noreg knytt til husdyr og klimagassutslepp frå desse. Dersom målet var å redusera klimagassutslepp gjennom endra produksjonsmåtar, kan ein slik debatt vera velkomen, men når sterke krefter gjer det heile til eit spørsmål om produksjon og forbruk av norsk raudt kjøtt eller ikkje, går diverre debatten over i svart/kvitt. Det generelle synet til klimainteresserte personar som har grunnkunnskap om temaet, er likevel at å erstatta norsk produksjon med importvarer ikkje løyser klimautfordringane, snarare tvert om.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag meiner at det er nær samanheng mellom oppnåelege ynskjemål for klimagasseduksjonar og måten maten vår vert produsert på. Slik sett er det og rett å seia at NBS meiner at noverande utvikling innan plante- og husdyrproduksjon i Noreg ikkje er i samsvar med dei måla det internasjonale samfunnet har sett for meir klimavenleg matproduksjon. Eit auka fokus på stordrift, meir intensiv husdyrproduksjon, aksept for at jordbruksareal vert liggjande brakk, attgroing av utmarksareal og alt for mykje tunge maskinar i landbruket medfører det motsette av klimaønskjemåla. Landbrukspolitikken som no er utforma av regjeringa Solberg, og med støtte i Stortinget er etter vår meining ikkje løysinga på klimaproblemet, men vil heller forsterka desse.

Det går ikkje å sjå på norske klimautfordringar isolert sett berre til vårt land. Internasjonale klimavedtak må innebera internasjonale løysingar, der utfordringane ved framtidig matproduksjon er universelle. Ein av dei store utfordringane er å produsera nok mat i alle regionar/område av planeten vår. Ei anna viktig utfordring er å skaffa nok vatn til matproduksjon. Vatn er overflod nokre stader, og stort underskot andre stader. Tørke, temperaturauke, minkande planteproduksjon og store folkeforflyttingar heng nært saman.

Norsk landbruk vil- og må bidra med reduserte klimagassutslepp i eigen sektor og i andre sektorar i samfunnet. Samstundes skal Stortinget sine mål om matproduksjon over heile landet ha eit reelt innhald. Klimautvalet peikar på fleire mål i den samanheng: mattryggleik -og trygg/sunn mat, kunna meistra krevjande produksjonstilhøve som fylgje av klimaendringar, motverka klimagassutslepp, auka karbonlagring, levera fornybare alternativ som erstattar fossil energi og klimauheldige materialar.

Kunnskapen om økosystem og viktige miljøverdiar må aukast. Fotosyntesen, grunnlaget for all energiproduksjon, må inn som «barnelærdom». Alle må forstå at fotosyntesen også er grunnlaget for alt liv på jorda.

5.9.4 Evaluering av areal og kulturlandskapstilskuddet

I jordbruksoppgjøret 2015 ble det bestemt å gjennomføre en evaluering av areal- og kulturlandskapstilskuddet. Evalueringen har sin bakgrunn i forslag fra arbeidsgruppen som foretok en gjennomgang av miljøvirkemidlene foran jordbruksforhandlingene i 2015. Formålet med evalueringen er beskrevet i Prop.127 S (2014 – 2015).

«Evalueringen skal belyse effektene av tilskuddene, herunder i hvilken grad tilskuddene kan sies å bidra til ordningens formål:

Bidra til et aktivt jordbruk over hele landet, og til å styrke og utjevne inntekter mellom produksjoner og distrikt.

Skjøtte, vedlikeholde og utvikle kulturlandskapet gjennom aktiv drift, og å holde jordbruksareal i drift i samsvar med gjeldende landbrukspolitiske mål.

Evalueringen skal også vurdere hvordan areal- og kulturlandskapstilskuddene virker sammen med, og forskjellig fra, andre typer virkemidler med hensyn til å holde arealer i drift og å sikre miljøverdier, herunder redusere næringsstofftap til omgivelsene. Evalueringen skal videre vurdere om det er hensiktsmessig innretning og omfang av miljøkravene i areal- og kulturlandskapstilskuddet».

Det er oppnevnt en partssammensatt arbeidsgruppe for å følge opp arbeidet med evalueringen. Olaf Godli er Norsk Bonde- og Småbrukarlag sin representant i arbeidsgruppen. Det er Norsk

institutt for bioøkonomi (NIBIO) som står for evalueringen og som vil være ansvarlig for sluttresultatet. Evalueringen skal være gjennomført i løpet av 2016.

Arbeidsgruppen har presisert oppdraget slik:

«Det skal lages en beskrivelse av bakgrunn og historikk tilbake til om lag 1990 da tilskudd til areal- og kulturlandskapstilskudd ble introdusert, herunder endring i utforming fram til gjeldende virkemiddelsystem.

Det skal gjøres en vurdering av hvordan tilskuddet virker sammen med de øvrige virkemidlene, sett i sammenheng med utvikling av tilskudd, miljøvilkår i forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket, andre krav, priser og måloppnåelse.

Der skal gjøres en vurdering av hva slags effekt ordningen har hatt. Oppnår vi resultater som vi ellers ikke hadde nådd, uten et areal- og kulturlandskapstilskudd? Kan ordningen målrettes eller innrettes annerledes for å bedre å ivareta formålet om et aktivt og bærekraftig jordbruk?

Det skal lages en omtale av i hvilken grad virkemidler til areal- og kulturlandskapsformål innen landbrukets virkemiddelsystem brukes i andre land, eksempelvis i Sveits og et utvalg av medlemsstater innen EU.»

Det er foreløpig lagt mest arbeid i å beskriv bakgrunn og historikk for dagens ordning. NIBIO arbeider videre og vil legge fram sine vurderinger høsten 2016, hvilket betyr at konkrete forslag vil bli omtalt i neste årsmelding.

5.9.5 Matsvinn

Våren 2015 skrev mange organisasjoner, aktører fra næringsmiddelindustri og handel samt flere departementer under på en intensjonsavtale der deltakerne forplikter seg til å arbeide for å redusere matsvinn på alle nivåer. Norsk Bonde- og Småbrukarlag var en dem som skrev under på denne avtalen.

Fra sommer/høst 2015 har alle deltakere møttes flere ganger for å diskutere hvordan dette arbeidet skal gripes an og gjennomføres. Diskusjonene har klarlagt at de ulike sektorene eller bransjene har ulik oppfatning av hva som er matsvinn, fra hvilket punkt i matkjeden en skal regne på matsvinn, hva som er årsaker til matsvinn og hva en evt. skal gjøre for å redusere dette svinnet. NBS er representert i gruppa ved Olaf Godli.

Arbeidet har ført så langt fram at alle deltakere er enige om en felles definisjon av matsvinn. Styret i Norsk Bonde- og Småbrukarlag har behandlet dette som en egen sak og har sluttet seg til følgende definisjon:

«Matsvinn omfatter alle nyttbare deler av mat produsert for mennesker, men som enten kastes eller tas ut av matkjeden til andre formål enn menneskeføde, fra tidspunktet når dyr og planter er slaktet eller høstet.»

Som følge av denne definisjonen regnes som matsvinn når nyttbare deler av mat produsert for mennesker ender som blant annet dyrefôr.

Partene skal bidra til en best mulig ressursutnyttelse i hele verdikjeden. Selv om eventuelt svinn før slakte-/høstetidspunktet ikke regnes som matsvinn, skal bransjen likevel søke å innhente data for primærleddet og utføre tiltak som kan redusere svinn og sikre god kvalitet på maten.»

Mye av arbeidet framover vil bestå i lage til sammenhengende og sammenlignbare statistikkserier som følger en vare fra råvareproduksjon til at den samme råvaren er ferdig konsumert. Det er først når en har et klart bilde på hele varekjeden at en vil se hvor svinnet oppstår og evt. komme med forslag til hvordan dette svinnet, om mulig, kan reduseres.

5.10 Sentrale høringer i perioden

5.10.1 Høring om endring i alkoholloven – salg av utvalgte produkter direkte fra produsent.

I sitt høringssvar skriver Norsk Bonde- og Småbrukarlag bl.a.:

«Organisasjonen stiller seg positiv til at endringer i alkohollova som gjer det mogeleg å selja eigenproduserte alkoholholdige drikkevarer direkte fra produsent til forbrukar.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil presisera at Den norske Vinmonopolordninga ikkje skal utfordrast ved endring av lovverket. Alkoholpolitisk meiner me at ei endring av lova ikkje vil verka negativt inn på norsk forbruk.

Hovudmålet med endring av lovverket må vera å gje tilreisande turistar positive opplevingar ved å vitja gardsbruk ute i distrikts-Noreg, synleggjera kva eit gardsbruk kan by på av ulike lokale produkt og samstundes gjera det lettare for gardsbruka å selja sine kvalitetsprodukt.»

5.10.2 Høring - forslag til endring av erstatningsbestemmelsen i markaloven § 11

Norsk Bonde- og Småbrukarlag viser til høringsbrev datert 20.10.2015 med forslag til endring av erstatningsbestemmelsen i markaloven §11.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag støtter opp om lovforslaget om rett til erstatning for rådighetsinnskrenkninger som følge av vern etter markaloven blir lik erstatningsregler etter naturmangfoldloven § 50.

5.10.3 Høring om forslag til endringer i forskrift om hold av storfe

Landbruks- og matdepartementet foreslo å fjerne det særskilte kravet i holdforskriften om at alle dyr skal sikres tilstrekkelig beiteareal når antallet dyr øker i besetningen i forbindelse med nybygg eller utvidelser av fjøset. Departementet hevdet at dette kravet er unødvendig og at det skaper en uklar rettsstilling.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag uttalte følgende om dette forslaget:

«Norsk Bonde- og Småbrukarlag avviser endringen og krever at det skal stilles krav om tilstrekkelig beiteareal til alle dyr som har mosjonskrav.»

5.10.4 Høring om forslag til endringer i jordbruksfradraget

Norsk Bonde- og Småbrukarlag tok opp følgende forslag i sin uttale:

Avgrensning av muligheten for å komme inn under jordbruksfradraget

Norsk Bonde- og Småbrukarlag går inn for at tilleggsnæringer som tar utgangspunkt i gardens ressurser, arbeidskraft og utstyr fortsatt skal gi grunnlag for jordbruksfradrag.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag registrerer at noen av forslagene til endring av jordbruksfradraget vil komplisere regelverket og føre til merarbeid for jordbrukere, regnskapsførere og skatteetaten. Dette gjelder bl.a. forslaget om at noen typer leiekjøring o.l. i jordbruk skal kunne gi grunnlag for jordbruksfradrag mens f.eks. snøbrøyting og andre typer leiekjøring ikke skal det. Dette vil kreve ekstra poster i landbruksskjema og vanskelige vurderinger i regnskapsføringen. Norsk Bonde- og Småbrukarlag går imot denne endringen og foreslår at en fortsatt støtter seg til reglen om at inntekt som kan tas med på omsetningsoppgave for primærnæring også kan være grunnlag for fradrag. Dette begynner å bli en godt kjent regel og vårt inntrykk er at dette fungerer enkelt og greit.

Rett i forkant av at høringen om endringer i jordbruksfradraget ble sendt ut la regjeringen fram en melding til Stortinget om vekst og næringsutvikling innen landbruksbaserte næringer, Meld. St.31 (2015 – 2016). I meldingen argumenteres det sterkt for at jordbruket skal utnytte de markedsmuligheter som finnes gjennom utnytting av det samlede næringsgrunnlaget på landbrukseiendommen. Dette er en politikk som Norsk Bonde- og Småbrukarlag har kjempet for i mange år. Ut fra regjeringens egen argumentasjon om å utvikle og utnytte de muligheter som gardens ressursgrunnlag gir rom for virker det svært urimelig at jordbruksfradraget bare skal knyttes til produksjon av jordbruksråvarer.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at jordbruket framover må styrkes ved at den enkelte gardbruker får flere bein å stå på. Til alle tider har jordbrukere drevet med mangesysleri. Skal en klare å opprettholde bosetning og et aktivt landbruk i hele landet, må denne muligheten styrkes.

Regjeringens forslag vil virke mot denne hensikten ved at det nå foreslås en kraftig innsnevring i muligheten til å få jordbruksfradrag for tilleggsnæringer i jordbruket. Norsk Bonde- og Småbrukarlag går sterkt imot dette.

I dag er regelverket slik at en kan ta med tilleggsnæring med omsetning opp til 30.000 kroner pr år i omsetningsoppgave for primærnæring og dermed få rett til jordbruksfradrag. Denne grensa på 30.000 har stått uforandret i lang tid. Norsk Bonde- og Småbrukarlag foreslår at denne grensa heves betydelig. Norsk Bonde- og Småbrukarlag foreslår at grensa heves til 4G (om lag 360 000 kroner). Dette forslaget vil forenkle jordbrukeres regnskapsføring og kontrollmyndighetenes arbeid. Mange vil kunne slippe å føre to avgiftsregnskap og ha to forskjellige omsetningsoppgaver (med forskjellige frister), noe som i seg sjøl representerer en stor forenkling.

NBS støtter forslaget om at gevinster fra f.eks. tomtsalg ikke skal være grunnlag for jordbruksfradrag.

NBS mener at inntekter fra pelsdyrhold og produksjon av blomster og andre prydvekster fortsatt bør gi grunnlag for jordbruksfradrag. Det samme gjelder jakt og fiske mm., drift av grustak, alle former for leiekjøring med traktor/redskap aktivert i jordbruket, ved- og flisproduksjon, hestehold osv.

Maksimal grense for jordbruksfradrag

Norsk Bonde- og Småbrukarlag går inn for å opprettholde et bunnfradrag samt ha en toppavgrensning. Toppavgrensningen kan etter vår oppfatning settes til et beløp lik 4 G.

Det er et faktum at endringene i virkemiddelbruken over jordbruksavtalen har styrket økonomien på store bruk i vesentlig grad. Dette har i stor grad skjedd på bekostning av økte inntektsmuligheter for små og mellomstore bruk. Grunnlagsmaterialet til jordbruksforhandlingene viser det med all mulig tydelighet. En oppheving av taket for jordbruksfradrag vil ytterligere styrke de største brukene på bekostning av de som nå etter regjeringens forslag vil miste retten til jordbruksfradrag.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag forslår at det fortsatt settes et maksimalt beløp for jordbruksfradrag. Av forenklingshensyn forslår en at maksimalt fradrag settes til 4G.

Boplikt og AS

En viktig del av jordbrukspolitikken er bosetting og boplikt. Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at det fortsatt må være boplikt for å utløse rett til jordbruksfradrag.

Utvidelse av jordbruksfradrag til selskap vil føre til behov for ytterligere regler for gjennomføring. Det er ikke vanlig å drive jordbruk i selskapsform. Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener heller ikke det er ønskelig at dette blir vanlig. Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil ikke å åpne for at selskap kan få jordbruksfradrag.

5.10.5 Høring om endringer i forskrift om hold av storfe, utsettelse av lausdriftskravet

Innledning

Kravet om ombygging til lausdrift i mjølkeproduksjon innen 2024 for driftsbygninger som er bygd før 1. januar 1995 stiller jordbruket overfor store og kostbare investeringer. Ved nybygging er rådene at det ikke vil være økonomi i et utbyggingsprosjekt med mindre det bygges til 50-60 kyr. For svært mange vil dette bety en dobling eller tre-dobling av den produksjonen som bruket hadde i utgangspunktet. Dette betyr igjen at mange må ut og kjempe om arealer til fôrproduksjon og spredeareal.

For fire av fem utbyggingsprosjekter innenfor mjølkeproduksjon som fikk støtte fra Innovasjon Norge i 2015 innebar utbyggingen en kapasitets- og produksjonsøkning på bruket. Innenfor et begrenset mjølkemarked betyr det at når noen øker og blir forholdsvis mye større så må mange mindre ut av produksjon. En slik utbyggingsfilosofi innebærer videre at det bare er innenfor visse deler av landet at en slik utbygging kan skje ut fra jordbruksarealenes størrelse og beskaffenhet. Dette betyr en sentralisering av mjølkeproduksjonen mens jordbruksarealer i distriktene går ut av bruk.

Oppsummert vil lausdriftskravet slik det er formulert og prioriteringen av investeringsmidlene over jordbruksavtalen bidra til sterk strukturutvikling og sentralisering av mjølkeproduksjonen.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at et slikt krav er med på å undergrave målsettingen om høyest mulig produksjon av mat i Norge. Kravet må endres slik at et langt større antall mjølkeprodusenter kan bli i stand til å fortsette med mjølkeproduksjon også etter 2024.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag sitt primære standpunkt til løsning

Styret i Norsk Bonde- og Småbrukarlag fattet følgende vedtak i desember 2015:

«Styret i Norsk Bonde- og Småbrukarlag støtter kravet om løsdrift ved nybygg. Det gis varig unntak for løsdriftskravet for alle eksisterende båsfjøs. Krav om lufting for kyr i båsfjøs innføres innen 2024.»

Verneverdige kuraser gis varig unntak fra løsdriftskravet der minst halvparten av besetningen består av slike dyr.

Ombygginger, ominnredning og restaurering av båsfjøs, uansett størrelse, skal være tillatt.

Det er en forutsetning at investeringsvirkemidler skal prioriteres til små og mellomstore bruk opp til 25 kyr. Dersom det ikke skjer vil mjølkeproduksjonen, som er bærebjelken i det norske jordbruket, få en utvikling som ikke gagnar samfunnet mht. mattrygghet, videreføring av distriktsjordbruket, biomangfold og hensynet til et klimavennlig jordbruk.»

Det er viktig å merke seg at Norsk Bonde- og Småbrukarlag i utgangspunktet opprettholder kravet om lausdrift ved nybygg. Gitt den utbyggingsfilosofien som råder i dag mener en imidlertid at besetninger opp til 25 kyr må få varig unntak fra lausdriftskravet og at det fortsatt skal være lov til og også være støtteberettiget å ominnrede eller restaurere eksisterende båsfjøs for besetninger opp til 25 kyr.

Forslaget om å fjerne lausdriftskravet for besetninger i driftsbygninger bygd før 1. januar 1995 ble ført inn under årets jordbruksforhandlinger av Landbruks- og matdepartementet og har siden blitt et premiss for årets jordbruksavtale.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at lausdriftskravet i utgangspunktet ikke hadde og fortsatt ikke har noe i jordbruksforhandlingene å gjøre. Bindingen til de økonomiske virkemidlene i jordbruksavtalen innebærer en kobling av saker som virker svært uheldig i en forhandlingssammenheng.

Imidlertid, forslaget om utsettelse av lausdriftskravet fra 2024 til 2034 er en viktig sak for norsk mjølkeproduksjon og Norsk Bonde- og Småbrukarlag støtter, subsidiært, utsettelsesforslaget.

Kompenserende tiltak

Norsk Bonde- og Småbrukarlag ser at det er svært viktig å innføre krav til kompenserende tiltak mht. kalvehold, beiting og lufting for besetninger som fortsatt vil holde dyr i båsfjøs etter 2024. Detaljene rundt dette må utarbeides i et samarbeid mellom departement, faglag og relevante fagmiljøer.

Avsluttende kommentar

Norsk Bonde- og Småbrukarlag registrerer at den utbyggingen av lausdriftsfjøs som har foregått de siste åra i alt for stor grad har vært opptatt av å bygge nye, store driftsbygninger med et opplegg for videre mjølkeproduksjon som i stor grad har vært/er lausrevet fra brukets arealmessige forutsetninger. Dette er uheldig. Etter Norsk Bonde- og Småbrukarlag sin oppfatning må rådgivingstjenesten, TINE SA og evt. andre aktører i langt større grad se på mulighetene for ombygging til lausdrift uten å måtte investere i fjøs til 60 årskyr og mjølkerobot som eneste salige løsning. Det påligger disse aktørene et stort ansvar mht. å se situasjonen på hvert enkelt bruk i en langt videre sammenheng enn det som har vært lagt til grunn de siste åra.

5.10.6 GMO – diverse søknader om produksjon/omsetning

Også i det siste arbeidsåret har det kommet inn høringsforslag vedrørende import/omsetning av genmodifiserte planter som soya/bomull. Genmodifiseringen har i de aller fleste tilfeller hatt som formål å gjøre plantene resistente mot visse plantevernmidler.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag er med i nettverket som arbeider med denne problematikken og er med på de felles høringssvarene som avgis. Svarene formidler en svært restriktiv holdning til å omsette slike planter i Norge.

5.10.7 Høring – Grønn skattekommissjon

NOU 2015:15 – «Sett pris på miljøet» (også kalt Grønn skattekommissjons rapport) kom i desember 2015 med forslag til tiltak for å bidra til et grønt skatteskifte. Blant tiltakene som var foreslått:

redusert produksjonsstøtte til rødt kjøtt, og en klimaavgift på rødt kjøtt.

En avgift på nitrogen- og fosforinnholdet i mineralgjødsel.

Oppsummering av NBS sine innspill

Norsk Bonde- og Småbrukarlag er selvsagt enige i at alle næringer må yte sitt bidrag i dugnaden for å redusere klimagassutslippene. Norske bønder står klar med viljen, dersom politikere stiller med gode rammevilkår. Imidlertid er disse forslagene feil vei å gå.

- Redusert støtte til, og avgift på, rødt kjøtt vil ramme produsenter som bruker norske ressurser og bidrar til det norske matfatet, og som dermed bidrar til at Norge tar ansvaret hvert land har for å brødfø befolkninga på egne ressurser.
- I en verden hvor klimaendringer truer matsikkerheten er det en dårlig idé å bygge ned vår egen matsikkerhet. Mindre norsk produksjon vil også føre til mer import av kjøtt som vi ikke har kontroll med produksjonen av.
- Grønn skattekommissjons egne anslag er forslagene som omhandler rødt kjøtt som vil redusere sysselsettingen i jordbruket med 10-12 %, og dette vil først og fremst skje i distriktene. Færre matprodusenter og mindre bruk av norsk jord er helt klart i strid med Stortingets vedtatte mål om økt matproduksjon i takt med befolkningsveksten.
- Avgift på nitrogen- og fosforinnhold i mineralgjødsel vil det medføre økte utgifter for de som per i dag ikke har alternativ til mineralgjødsel, uten en form for kompensasjon. Resultatet vil bli mindre produksjon av korn og grønnsaker, matvarer som er viktig at vi produserer i Norge.
- Det er viktig å redusere bruken av kunstgjødsel, men dette kan vi få til med bedre agronomi, f.eks. bruk av vekstskifte for å få næring tilbake i jorda, kompostering og bedre bruk av husdyrgjødsel. Vi ønsker også å redusere utslipp av lystgass, f.eks. ved tilskudd til drenering, bedre kunnskap om håndtering av vann og klimarådgivning på gårdsnivå.
- Det er avgjørende for framtida å utvikle jordbruket i en agroøkologisk retning der næringsstoffer går i et kretsløp, og vi bruker lokale ressurser i produksjonen.

NBS mener derfor disse tiltakene ikke bør innføres, men at politikerne må stimulere til en mer klima- og miljøvennlig jordbrukspolitikk, blant annet med de andre tiltakene vi trekker fram i denne høringssuttalelsen.

5.10.8 Høring – Forenkling av prisutjevningsordningen for melk

I forskriften for prisutjevningsordningen §1 heter det:

«Prisutjevningsordningen for melk har som formål å regulere prisdifferensieringen av melk som råvare til ulike anvendelser, og samtidig gi melkeprodusenter muligheter for å kunne realisere jordbruksavtalens målpriser på melk uavhengig av melkeanvendelse og lokalisering av produksjonen.»

- Nedtrapping av avgift til yoghurt og ferske oster for å styrke konkurransekraften. LMD foreslo i høringen å redusere avgiftene for yoghurt og ferske oster med 50% fra 1. juli 2016 og videre ned til 0 kr/liter anvendt melk fra 1. juli 2017. NBS støttet forslaget, men ønsket primært å fjerne hele avgiften allerede fra 1. juli 2016.
- Nedskalere innfraktordningen. LMD foreslo i høringen å nedskalere innfraktordningen slik at den ble mer på linje med andre fraktutjevningsordninger i jordbruket og for å gi insentiv til mest mulig effektiv drift. NBS gikk mot å gjøre endringer. Utfallet ble reduksjon i innfraktordningen med om lag 5 øre pr liter ved å ta halvparten av reduksjonen som et likt kutt i øre (2,5 øre) i alle innfraktsatser og den andre halvparten som en lik prosentvis reduksjon (7,5%)
- Tekniske justeringer i konkurransefremmende tiltak. I høringen var det foreslått å gjøre det særskilte distribusjonstilskuddet selskapsnøytralt. NBS gikk i mot dette bl.a. pga en bebudet evaluering av de konkurransefremmende tiltakene i 2018. Samtidig ba NBS om at det måtte settes et tak på en eventuell slik ordning. Det endte opp med at distribusjonstilskuddet ble gjort selskapsnøytralt med et tak på 100 millioner liter pr aktør.
- Ufasing av subsidieringen av merkevareeksport fram mot 2020. LMD foreslo at eksportstøtten skulle avvikles fra 1. juli 2020, men at det skulle skje en gradvis nedtrapping. Spørsmålet i høringen var hvor kraftig reduksjonen skulle være i starten. NBS gikk inn for at gjeldene sats skulle videreføres i hele perioden fram til 1. juli 2020. Utfallet ble kutt på 25% i eksportstøtten fra 1. juli 2016 og 25% fra juli 2017 for deretter å beholde resten av satsen fram til 1. juli 2020.

5.10.9 Markedsbalanseringsutvalget – høringsuttalelse

Markedet for jordbruksvarer skiller seg fra andre varemarkeder, det er begrensede muligheter for løpende tilpasning i en biologisk produksjon med lange ledetider og mange små primærprodusenter. I et uregulert marked ville dette medført store prissvingninger. Å sikre prisstabilitet og sikkerhet for avsetning er begrunnelsen for markedsbalanserende tiltak både i Norge og internasjonalt.

Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag har rett til forhandlinger med Staten om maksimalpriser på jordbruksråvarene. I neste omgang er det samvirkeorganisasjonene som er tillagt ansvaret for å hente ut prisene i et balansert marked. Det gir en effektiv verdikjede, og det sikrer at en rimelig andel av verdiskapningen godtgjøres primærprodusenten. Markedsbalanseringen reduserer bondens risiko og sikrer landbrukspolitiske mål slik som f.eks. landbruk i hele landet.

Norsk Bonde og Småbrukarlag legger vekt på utvalgets konklusjon om at Markedsbalanseringsordningen har virket etter hensikten; *Bonden har oppnådd sikker avsetning og pris i forhold til målpris/planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) og økt prisstabilitet. Systemet er basert på tillitt og utvalget har ikke kunnet dokumentere konkurransevridning. Evalueringen har også vist at det ikke kan påvises hverken positive eller negative effekter for pris og utvalg til forbrukerne. Forbrukereffekten er mer på et overordna nivå som effekten av norsk landbrukspolitik.*

Av de 4 alternativene til dagens modell som blir drøftet er det 3 som blir anbefalt av ulike mindretall.

- Styrket omsetningsråd og redusert rolle for samvirke (Bransjealternativet)
- Markedsbasert balansering (Avviklingsalternativet)
- Forenklingsalternativet

«**Bransjealternativet**» beholder de fleste virkemidlene for markedsbalansering, men i alternativet ligger det inne endringer i styringssystemer, virkemidler, plikter og gjennomføring.

Det foreslås opprettet et bransjeråd per sektor som skal drøfte både markedssituasjon, prisløyper og tiltak. NBS er betenkt i forhold til konkurransen mellom aktørene og tillitt til et slikt system over tid da bransjen skal samarbeide på denne måten. Det er uklart hvordan uttak av målpris og PGE vil fungere når det ikke er knyttet opp mot en ansvarlig aktør. Det er faglagene som er tiltenkt ansvaret for fastsetting av PGE, men det er ikke definert hvem som skal være ansvarlig for at prisen ikke overstiger målpris og hvem som er ansvarlig for at prisene tas ut i markedet. Faglagene er ikke en markedsaktør. Forslaget vil måtte innebære oppbygging av nye enheter for analyse og markedsovervåkning. NBS mener forslaget gir mer saksbehandling og byråkrati. Det er ikke gjort rede for hvem som skal finansiere dette. Det er svært sannsynlig at dette vil medføre unødig økte kostnader enten for medlemmer eller over omsetningsavgifta. Dette alternativet foreslår en avvikling av mottaksplikten i sin nåværende form. Alternativt foreslås mottaksplikt på anbud der det oppfattes som nødvendig. NBS mener det vil føre til økt risiko og liten forutsigbarhet for bonden. NBS mener «Bransjealternativet» vil føre til en maktforskyvning fra bonden til industriledd og handel. I alternativet ligger det også inne en endring av samvirkenes forsyningsplikt, dette er likt som i markedsbasert balansering og omtales der.

«**Markedsbasert balansering**» foreslår å avvikle markedsregulatorrollen, målpriser/prisløyper som markedsbalanserende tiltak, samt begrense mottaksplikten med anbud slik som Bransjealternativet. I forslaget ligger det inne å avvikle resterende balanserende virkemidler etter 3 år. Mindretallet som støtter dette forslaget slår selv fast at dette vil øke bondens prisrisiko og medføre økt avsetningsrisiko, særlig for produsenter i områder med liten konkurranse. Konsekvensene for total matproduksjon og geografisk fordeling er ikke vurdert. NBS mener alternativet er et stort risikoprojekt hvor en ikke har noen styring på resultatet. Det som skjer i kyllingsektoren nå viser mest sannsynlig hva som vil skje med resterende matproduksjon hvis markedskreftene skal råde alene. Det fører til sentralisering og strukturrasjonalisering. NBS mener alternativet vil føre til en betydelig maktforskyvning i verdikjedene for matvarer fra bonden til matvarekjedene. Både dette alternativet og bransjealternativet foreslår en innskjerping av samvirkenes forsyningsplikt. Det er angitt en spesifikk prismodell for tilgangspris uten at konsekvenser er analysert/beskrevet. Med økte plikter og fjerning av virkemidler vil avsetningssikkerhet for bonden bli borte og bøndenes samvirkeorganisasjoner vil få en betydelig konkurranseulempe. Forbrukerrådets representant støtter dette forslaget med forbehold om konsekvensutredning for å sikre at konkurransefordelene nettopp kommer forbrukeren til gode og ikke spises opp av andre aktører i verdikjeden.

«**Forenklingalternativet**» viderefører Samvirke som markedsregulator, viderefører prisforhandlinger i jordbruksavtalen og ordningen gjøres mer konkuransenøytral ved at beslutninger flyttes fra Samvirke til Omsetningsrådet. Det foreslås en samlet oversikt på nettside hos Landbruksdirektoratet over iverksettelse, lager etc. Det foreslås å stimulere til håndverksmessig videreforedling på egen gård med fritak for omsetn avg. Alternativet opprettholder mottaksplikt og forsyningsplikt og vilkårene tydeliggjøres. Forslaget innebærer at man viderefører «den norske modellen» med fastsettelse av priser og prisendringer til bonde som sikrer at disse, i et balansert marked, kan hentes ut i forhandlingene med senere ledd i verdikjeden, herunder med dagligvarekjedene.

NBS støtter Forenklingalternativet. Det er forutsigbart og det vil styrke informasjon, konkurranse og tillit, noe som har vært ankepunkter med dagens praktisering. Alternativet demper risiko for bonden, noe som igjen gir mangfold av produksjon, foredling og salgskanaler for bønder. Dette alternativet er det eneste som gir sikkerhet for landbruk i hele landet og bruk av våre jordressurser, da mottaksplikt ligger som et fundament uavhengig av andre markedsmessige svingninger. Etter vår mening vil dette være (grunnlaget eller en forutsetning) for et miljøvennlig norsk landbruk. NBS mener at en videreføring av samvirket som markedsregulator er den mest treffsikre måten å balansere markedet, Samvirkene er aktører i

matvarekjeden og kan dermed raskt oppdage ubalanse, de er eid av mange små og store private bønder. Samvirkenes målsetting er best mulig økonomi for bonden. (Dermed er intensjonen for mest mulig balanse i verdikjeden også en måte og oppfylle formålet med organisasjonen.) Dette alternativet vil også være positivt for forbrukeren da det gir nærhet, mangfold og påvirkningsmulighet til maten vi spiser. Det er dermed viktig at markedsregulators plikter og rettigheter er balansert slik at ordningen er effektiv. Dette alternativet kan igangsettes uten store utredninger.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag er enig i at konkurransen på visse områder kan styrkes, bonden er i dag en svak part i konkurransen i den norske verdikjeden mens handelsleddet har styrka makta si kraftig de siste 20-30 årene. En balansert maktbalanse i norsk matkjede forutsetter derfor at bøndene kan organisere seg gjennom samvirke, og gjennom de virkemidler som følger av jordbruksavtale og omsetningslov som gir anledning til å balansere råvaremarkedene. NBS støtter utvalgets vurdering om behovet for en gjennomgang og bedre strukturering av det juridiske rammeverket rundt markedsbalanseringen med mål om å få bedre tillitt, realistiske forventning og forutsigbarhet til ordningen.

5.11 *Utfordringer i dagens dyrehold*

5.11.1 Dyrevelferd

Debatten om dyrevelferd for produksjonsdyr i jordbruket pågår kontinuerlig. Det gjelder for eksempel oppstallingsforhold for pelsdyr, dyretetthet i slaktekylling, ulike holdformer for verpehøner eller problemene som oppstår for beitende husdyr i utmark med en økende rovdyrbestand.

En registrerer fortsatt betydelige tap av beitedyr til rovdyr i områder der beitedyr har førsteprioritet og der en bare skal ha begrensede bestander av rovdyr. Forvaltningen av ulvestammen er særlig utfordrende fordi innvandringen av ungulver fra Sverige er økende. Disse dyrene slår seg ikke ned i de områdene der ulv har fått førsteprioritet, men trekker vestover og nordover inn i områder med et stort antall beitedyr i utmark. De siste to-tre årene har dette resultert i betydelige skader og tap av beitedyr både i Sør- og Nord-Norge. I år er det primært i området Stange, Løten, Odal og Eidsvoll, samt øvre del av Rendalen (Spekedalen) som har hatt tap til ulv, mens jerven har herjet stygt i Salten i Nordland. Disse angrepene representerer et betydelig velferdsproblem for beitedyra. I tillegg er det en psykisk utfordring for dyreeierne å handtere en slik situasjon i tillegg til det direkte økonomiske tapet som dette representerer.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag har vært en svært aktiv pådriver i flere år for å få endringer i disse uholdbare og uakseptable forholdene både for dyr og mennesker. Dette arbeidet krever tett oppfølging mot politiske myndigheter. Dette arbeidet er videreført i 2016. Se kapittel 5.4.

5.11.2 Dyresjukdommer

I løpet av det siste året er det ikke rapportert om utbrudd av alvorlige husdyrsjukdommer som veterinærmyndighetene og næringen ikke har handtert innenfor sitt vanlige apparat. Fra tid til annen kommer det meldinger om diverse sjukdommer på fugler i hobbybesetninger, men disse har heldigvis ikke blitt spredd videre til bruksbesetninger. Miltbrannsituasjonen i Russland skapte også noe bekymring en tid, men det er ikke rapportert om funn i Norge.

Det er imidlertid dukket opp en annen betydelig utfordring i det norske husdyrholdet, nemlig funn av antibiotikaresistente bakterier hos både gris og kylling.

5.11.3 Antibiotikaresistente bakterier

Antibiotikaresistente bakterier hos kylling

Funn av antibiotikaresistente bakterier hos kylling i 2014 skapte stor oppstandelse i næringen. Legemidlet narasin forebygger koksidier (parasitter i fordøyelsessystemet) som gir sykdommen koksidiøse hos fjørfe. Narasin har også en viss hemmende effekt på enkelte tarmbakterier. Det ble spekulert i om det er en sammenheng mellom narasinbruk og forekomst av antibiotikaresistente bakterier. Debatten rundt narasin gikk også på om kyllingproduksjonen skal være avhengig av et parasittmiddel som også har antibakteriell effekt og som i enkelte land er klassifisert som et antibiotikum.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag ga tidlig til kjenne skepsis til fortsatt bruk av narasin i kyllingfôret da diskusjonen for alvor blusset opp høsten 2014. I ettertid kan en konstatere at næringen raskt kom opp med planer for endring av fjørfekjøttproduksjonen ved å vedta utfasing av narasin i løpet av 2016. Det har ikke vært behov for spesielle aktiviteter fra Norsk Bonde- og Småbrukarlag sin side vedrørende antibiotikaresistente bakterier i kyllingkjøtt i det siste arbeidsåret.

Meticillinresistente gule stafylokokker (MRSA)

Meticillin er et spesial-penicillin beregnet for motstandsdyktige stafylokokker. Det har etter hvert utviklet seg bakteriestammer som også er motstandsdyktige (resistente) mot meticillin. Det er dette som kalles MRSA - *Meticillin Resistent Stafylokokkus Aureus*.

Forekomsten av infeksjoner med meticillinresistente *Staphylococcus aureus* (MRSA) har økt betydelig i de fleste land i de siste 10 årene. Infeksjonene opptrer særlig på sykehus, og de fører til økt sykkelighet, økte kostnader og høyere dødelighet. MRSA sprer seg nå i økende grad også i primærhelsetjenesten. Det er særlig eldre mennesker og mennesker med nedsatt immunforsvar som er utsatte for disse bakteriene.

I de fleste land i Europa og i USA og Japan utgjør infeksjoner med MRSA i dag 30-60% av alle *S. aureus*-infeksjoner. I Nederland og de nordiske landene er imidlertid forekomsten fortsatt lav, vanligvis under 1%, og det er et uttalt ønske i disse landene å holde forekomsten på et slikt lavt nivå.

Mattilsynet har som mål å holde MRSA- bakterien borte fra norske svinebesetninger. I samarbeid med Veterinærinstituttet har Mattilsynet utarbeidet et kartleggingsprogram som undersøker forekomsten av denne bakterien.

NBS har støttet forslaget om å innføre en kompensasjonsordning for tap som svineprodusenter påføres som følge av LA-MRSA. Dette er først og fremst en utfordring for humanmedisinen og dermed ikke en utfordring for dyrevelferd og dyrehelse. Problemet må løses i samarbeid mellom næringen og myndighetene. Staten må yte kompensasjon for tap, men næringens utøvere må ha en mer bevisst holdning for å unngå å bringe smitte inn via besøk i utlandet, bruk av utenlandsk arbeidskraft og livdyrkjøp.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag støtter myndighetenes handlingsplan mot antibiotikaresistens som ble lagt fram i mars 2016.

5.11.4 Deltakelse i KOORIMP

Norsk Bonde- og Småbrukarlag deltar sammen med de økonomiske organisasjonene i jordbruket (både samvirkeorganisasjoner og ikke-samvirkebaserte organisasjoner), avlsforeninger og forsikringsbransjen samt Mattilsynet i et arbeid for å kvalitetssikre eventuell import av levende dyr og dyremateriale, sikre en beredskap for håndtering av smittsomme husdyrsjukdommer og diskutere strategiske problemstillinger knyttet til bekjemping av disse.

Alle de deltakende organisasjonene er samlet i en styringsgruppe som møtes 2-3 ganger i året. Den daglige driften er lagt til Animalia som også håndterer fortløpende forespørsler om import av levende dyr og dyremateriale (sæd, embryo).

6 Organsiasjonsarbeid

6.1 Norsk mat- og kulturpris

I samarbeid med Yara har Norsk Bonde- og Småbrukarlag etablert Norsk mat- og kulturpris på 100.000 kroner. Prisen ble første gang delt ut i 2013.

Norsk mat- og kulturpris skal:

- Øke bevisstheten og kunnskapen om det nære forholdet mellom lokalmat og kultur i befolkningen
- Fremme den brede kulturen knyttet til matproduksjon, foredling, tilberedning og måltidsopplevelser
- Stimulere til samarbeid mellom ulike aktører som har interesse for å fremme lokalmat og kultur
- Bidra til at prismottakernes kompetanse blir tilgjengelig for flere
- Øke kvaliteten på lokalmat
- Bidra til nyskaping i skjæringsfeltet mat og kultur

Ved fristens utløp 15. september 2015 var det kommet inn forslag på 22 ulike kandidater, i tillegg til de 48 som kom inn i 2013 og 2014.

Vinneren av Norsk mat- og kulturpris 2015 ble Kjersti og Per Idar Vingebakken, Østre Toten. De fikk prisen for sitt arbeid med etablering og drift av Nordås gårdskjøtt og arbeidet med skysstasjonen Grøna.

Juryen for prisen består av Svein Kostveit, *tidligere leder Norsk Bonde- og Småbrukarlag*, Ellen Horn, *Teatersjef Riksteatret*, Wenche Andersen, *kokk God Morgen Norge TV2* og Knut Røed, *Markedsdirektør Yara*. John Petter Løvstad har vært sekretær for juryen.

6.2 Informasjonsarbeid

Organisasjonens hjemmeside er www.smabrukarlaget.no. Dette er i dag en svært viktig kanal for formidling av nyheter og politiske standpunkt. Hjemmesidene gir i tillegg til formidling av nyheter også god mulighet til å systematisere arbeidet med viktige saker som blant annet jordbruksforhandlingene og ny stortingsmelding om landbruks- og matpolitikken. Hjemmesiden har utviklet seg til å bli en svært viktig kanal for rekruttering av nye medlemmer.

NBS har etablert en egen gruppe på Facebook og i løpet av noen måneder vinteren/våren 2016 har vi fått over 7700 følgere.

Informasjonsskrivet nett.no sendes til alle lokallagsledere, fylkesledere, fylkessekretærer og styremedlemmer i fylkeslagene samt styret. [Nett.no](http://nett.no) kan en abonnere på, og det kan lastes ned fra våre hjemmesider. Ved siden av hjemmesidene og Bonde og Småbruker, er Nett.no den viktigste informasjonskanalen ut til de tillitsvalgte. Nett.no har kommet ut med 6 nr. i året.

Ved siden av pressemeldinger er direktekontakt mot journalister den mest brukte arbeidsmåten for å formidle nyheter fra organisasjonen.

Høsten 2015 ble det utarbeidet en kommunikasjonsstrategi samme med firmaet Kruse Larsen. Som en følge av dette ble det etablert et eget kommunikasjonsutvalg med ukentlige

telefonmøter gjennom vinteren.

6.3 Kvinneutvalget

Utvalget har avholdt 3 møter i Oslo og 4 telefonmøter.

Vi kom av ulike årsaker sent i gang, men har likevel fått til gode diskusjoner og gjennomførte 8. mars-arrangement i Gudbrandsdalen. Det kom langt mindre folk en antatt, men vi ble akkurat 20 stk. Temaet var TISA og TTIP. Foredragsholdere var leder i Nei til EU, Kathrine Kleveland og Rigmor Tollan fra Tolga.

Kvinneutvalget har engasjert seg i flykningesaken og har diskutert flere muligheter for hvordan vi kan gjøre det. Vi har endt opp med å jobbe for et introduksjonsprogram tilpasset landbruket, for flykninger som har fått oppholdstillatelse. Vi har fått mye hjelp og støtte av flykningekonsulent Geir Furuseth og NBS leder Merete Furuberg. Intensjonen er å få til dette over hele landet, men det betyr mye arbeid. Det vil bli mange utfordringer underveis, derfor kan det være kjærkommet om medlemmer i NBS kan ta kontakt om de har erfaringer. Det er nå klart for å sette i gang pilotprosjekter med forutsetning av at pilotene tar kostnadene sjøl.

6.4 Ungdomsutvalget

Leiaren i utvalet deltok på seminar om politikktutvikling i Norsk Bonde- og Småbrukarlag i Oslo 1. september.

Utvalet hadde sitt fyrste fysiske møte fredag 11. desember, på NBS sitt kontor i Oslo. Til stades var leiar Rakel Nystabakk, medlem Hallvard Surlien og vararepresentantar Lise Hjelmset og Ingebjørg Øygarden.

Utvalet arrangerte nasjonalt ungdomsseminar på Vega i Nordland 26.-28. februar. Programmet inneheldt mellom anna innlegg om bær dyrking, landbruk i verdsarvområdet, TISA og internasjonale handelsavtalar, TINE og samvirke, og utflukt til to mjølkebruk. På seminaret deltok 10 ungdommar frå heile landet. I tillegg vart det arrangert eit ope debattmøte om landbrukspolitikkk der mellom anna Vegard Vigdenes frå Aksjon Ny Landbrukspolitikkk var innleiar. Seminaret vart arrangert i samarbeid med Nordland BS og Vega BS, og fekk stønad frå Nordland Fylkeskommune og TINE.

Hallvard Surlien, medlem i utvalet, innleia på eit landbrukspolitisk møte på Ås den 15. mars.

Rakel Nystabakk, leiaren i utvalet, innleia på Tromsø Natur og Ungdom sitt seminar om landbrukspolitikkk i Tromsø den 16. mars.

Joanne Sørheim, medlem i utvalet, innleia om NBS og landbruk på møte i Hamar og Hedmarken Steinerskole Natur og Ungdom.

Ungdomsutvalet sendte ut pressemelding i samband med jordbruksforhandlingane, for å vise at vi var einige i at NBS braut.

Den 5. juni arrangerte Ungdomsutvalet ein facebook-kampanje i samband med FN sin miljødag. Kampanjen hadde fokus på artsmangfald i kulturlandskapet.

Ungdomsutvalet har hatt 5 interne skype-møte i årsmeldingsperioden.

6.5 Hagebruksutvalget

Hardangerkonferansen 2015

Utvalget var representert på Hardangerkonferansen på Lofthus 12. nov. 2015. Målsetjinga var: Visa fram satsinga i næringslivet med grunnlag i kvalitetane og krafta i Hardanger innan energi, industri, aquakultur, landbruk, reiseliv og kultur.

Høyringsuttale

Det er sendt brev til Mattilsynet vedkomande plantevernmiddelet "Curatio". Det er ynskje frå næringa at Mattilsynet tar ei rask behandling av søknad om godkjenning av middelet, slik at det er klart til bruk for 2017 sesongen.

Jordbrukskrav frå fruktnæringa

Me har utarbeidd forslag til krav til jordbruksforhandlingane for fruktnæringa.

Skatt og avgifter.

Følgjande saker er tatt opp:

Mandat for Hagebruksutvalet

Me har utarbeidd forslag til mandat for Hagebruksutvalet som styret har vedteke.

- Utarbeide forslag til jordbrukskrav for frukt og grønt
- Utarbeide forslag til uttalar på høyringar for frukt- og grøntområdet
- Vere talerør for NBS på frukt og grønt der det er naturleg å fremma NSB sitt syn
- Delta på møter innan frukt og grønt der det naturleg å fremma NSB sitt syn
- Vera kontaktpunkt for VIPS frukt
- Vera NBS sitt medlem i Matmerk-KSL, gruppe planter
- Vera NBS sitt medlem i utvalet "Handlingsplan for redusert bruk av plantevernmidlar"

Matmerk.

27. april deltok utvalgets leder på møte i faggruppe planter. Tema var gjennomgang av revidert KSL standard.

Omlegging til "eStil".

Frå 2017 er det planen at ein berre skal søka om produksjonstilskot ein gong i året for alle næringar. I forslaget for grøntnæringa ville det føra til mykje seinare utbetaling av tilskota. I møtet fekk heldigvis NBS inn opning for at grøntnæringa får ein supplerings- søknadsfrist. Det vil rette opp mykje av dei uheldige sidene ved omlegginga. Det er viktig at styret følgjer nøye med i omlegging til "eStil", slik at ein ikkje får nye "lammetilskotssaker".

Avlingskade-erstatningar.

I 2015 var det over 100 fruktdyrkarar i Hardanger som søkte om erstatningar. Erfaringane med det viser at det er behov for ein gjennomgang av regelverket. Ein må ha ein gjennomgang på kva som skal koma inn under begrepet "klimaskade". Eigen sats for pressfrukt må innførast, og kravet om andel på 50 % økologisk drift på bruket for å få erstatning med økosatsar må reduserast.

6.6 Styrets arbeid med strategi- og arbeidsplan

Styret har også det siste året videreført opplegget med en overordnet strategi- og arbeidsplan for organisasjonen. Mange av de arbeidsoppgavene som organisasjonen befatter seg med gjennom året tilflyter utenfra og tilfanget av oppgaver er stort. Av den grunn er det et stort behov for å systematisere oppgavene gjennomåret.

Det har vært lagt vekt på å få til en plan som både sier noe om organisasjonens hovedsatsingsområder og de mer konkrete virksomhetsområdene med tilhørende strategier.

Planen er delt inn i tre hovedarbeidsområder:

- Politikk og samfunn
- Kommunikasjon og samarbeid
- Organisasjon og økonomi

Under disse hovedarbeidsområdene er det definert et ulikt antall strategier for arbeidet som igjen oppfylles gjennom konkrete tiltak og handlinger. Forholdsvis mange av disse tiltakene vil være like fra år til år, for eksempel gjennomføring av jordbruksforhandlingene som er den største enkeltaktiviteten gjennom året, mens andre vil variere alt etter hva som er oppe i tida.

Arbeidet med strategi- og arbeidsplanen er noe av det viktigste arbeidet som styret gjør gjennom året. Det brukes forholdsvis mye tid på å prioritere oppgaver og utarbeide årlige planer samt å følge disse opp gjennom en halvårsgjennomgang. Som sagt innledningsvis er tilfanget av arbeidsoppgaver stort og det er viktig å prioritere oppgavene i rett rekkefølge og med rett ressursinnsats. Det vil innebære at enkelte oppgaver også kan prioritert ned eller vekk. Årsmeldingen representerer i så måte en presentasjon av de prioriteringer som styret har foretatt i samråd med sekretariatet i løpet av det siste året.

Kommunikasjon mot og formidling av politikk til omverdenen har blitt et stadig viktigere arbeidsfelt for en organisasjon som Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Det siste arbeidsåret har derfor også vært preget av en langt større satsing på utvikling av kommunikasjonsstrategier, kommunikasjonstrening og økt synlighet. Bruddene i jordbruksforhandlingene i både 2015 og 2016 har medført behov for avklaring av standpunkter og posisjoner for et større publikum enn den interne «jordbruksfamilien». Dette skyldes at interessen for mat og matproduksjon er økende i befolkningen. Nye grupper kommer til som har begrensede kunnskaper om dette feltet. Dersom en skal dømme ut fra utviklingen i medlemstallet det siste året vil en kunne si at NBS i noen grad har lyktes med å få klargjort egne standpunkter i forhold til hva andre mener om den landbrukspolitiske utviklingen.

Det er arbeidet videre med å bruke hjemmesida aktivt som et formidlingsorgan av egen politikk og egne saker. Det siste året har bruken av sosiale medier, primært Facebook og Twitter, fått ett betydelig oppsving som formidlingskanal, noe som har vært en helt bevisst satsing i kommunikasjonsplattformen.

Parallelt med den økte satsingen på kommunikasjon/formidling har styret prioritert politikktutvikling, både gjennom innspill til arbeidet med den kommende stortingsmeldingen og ved involvering i andre politikkområder.

I det kommende arbeidsåret vil stortingsmeldingen og oppfølgingen av den prege arbeidet i stor grad helt fram med forhandlingene til våren igjen. En delvirksomhet som må prioriteres enda sterkere er politikerkontakt.

Organisasjonsarbeidet har fått et merkbart oppsving i løpet av de siste åra og med et sterkt fokus på medlemsverving, noe som har gitt uttelling. Dette vil bli videreført i kommende år.

6.7 Bank- og forsikringsavtale

Norsk Bonde- og Småbrukarlag har i lang tid hatt forsikrings samarbeid med Gjensidige. Etter at Gjensidige startet bank, ble det også aktuelt å ta med den delen i avtalen. Etter forhandlinger i 2009 vedtok styret om høsten å inngå ny avtale for 10 år med Gjensidige. Avtalen kan reforhandles i perioden, og skal gjennomgås senest etter 5 år.

Våren 2016 ble det forhandlet frem et tillegg til samarbeidsavtalen fra 2010. Det viktigste endringen for organisasjonen er at landslag og fylkeslag tar på seg et større ansvar for å informere om selve avtalen, mot at støtten til møter økes. Sentralt vil stillingen til organisasjonskonsulenten bli utvidet til også omfatte forsikrings spørsmål.

Også NBS sin ulykkesforsikring er endret i løpet av året. Tidligere kunne en tegne ulykkesforsikring på kr. 500.000,- eller en million. Nå kan en velge forsikringssum på 6, 12 eller 18 G.

Bankavtalen sikrer NBS-medlemmer bedre betingelser enn andre landbrukskunder, på flere typer landbrukslån. Se www.gjensidige.no og klikk på organisasjonsmedlem.

Forsikringsfordeler:

- Har medlemmene 3 eller flere forsikringer får de 20 % rabatt på private forsikringer. På driftsrelaterte forsikringer får de med tre eller flere forsikringer 23 % rabatt.
- Medlemmer av Norsk Bonde- og Småbrukarlag som gjennomgår Gjensidige Forsikring sitt risikovurderings- opplegg, Risk Management, RM, og som oppnår en score på minst 7,5, oppnår en ny topprabatt på sine driftsrelaterte forsikringer med 14%. El- kontroll med termografering og lukking av eventuelle avvik er en forutsetning. Total rabatt vil kunne bli 37%
- Nye unge medlemmer mellom 16 og 30 år oppnår en tilleggsrabatt på bil på 15%.
- Har en færre enn 3 forsikringer, får en 16 % rabatt. Dette gjelder både private forsikringer og driftsforsikringer.

6.8 Rådgiving i forsikring, bank, økonomi, pensjon m.m.

Svein Løken, Oppland, er engasjert på deltid som rådgiver i dette. Han har hjemmekontor. Arbeidet består for det meste i å svare på henvendelser fra medlemmer. I tillegg litt bistand med hørings svar fra NBS. Løken har også sin faste spalte i Bonde og Småbruker hvor en del av problemstillingene fra medlemmer blir omtalt. Han sitter også i det sentrale samarbeidsutvalget med Gjensidige bank og forsikring.

Løken er autorisert regnskapsfører og har lang erfaring med rådgivning rundt eierskifte i landbruket. Det er flest spørsmål fra medlemmer om økonomi og regnskap. Spesielt er eierskifte et tema som medlemmene spør om.

De fleste henvendelser skjer pr telefon eller epost, og er spørsmål som kan avklares ganske raskt. Noen saker tar lengre tid. Det blir flere og flere som søker bistand fordi de er i økonomiske problemer. Dette kan være tidkrevende saker, men ofte er dette folk som ikke har så lett for å få hjelp andre steder. Løken har derfor brukt en del tid på slike enkeltsaker- kostnadsfritt for medlemmene.

Løken hadde i 2015 kontakt med ca 80 ulike medlemmer som søkte råd. Antall henvendelser er omtrent det doble, da noen tok kontakt flere ganger.

6.9 Solidaritetsfondet for småbrukere

Solidaritetsfondet for småbrukere, tidlegare Åge Hovengens støttefond for småbrukere, har som oppgave å etter evne gi økonomisk hjelp til småbrukarar som hamnar i rettstvistar eller andre problem. I styret sit Oddveig Moen frå Eiker, Håkon Grindstuen frå Fåberg, Elin Rømyhr Haugen frå Vang i Valdres og Olav Randen frå Ål, med sistnemnde som leiar. Oppland Bonde- og Småbrukarlag utnemner medlemmer til styret.

Styret har ikkje hatt møte dette året, men hatt kontakt gjennom e-post. Fondet har løyvt 5000 kroner til Rovdyrutvalet til ei juridisk vurdering av om staten har rett til å krevje at søknader om erstatning for tap av beitedyr på grunn av freda rovvilt blir leverte elektronisk.

Fondet har fått mange annonsar gratis i bladet Bonde og Småbruker. Det er no ca. 55 000 kroner på fondskontoen.

6.10 Studiearbeid

Den lokale kursaktiviteten har stor betydning for Norsk Bonde- og Småbrukarlag, både for organisasjonen som helhet og for det enkelte medlem. Gjennom vårt medlemskap i Studieforbundet Natur og Miljø (SNM) får vi muligheten til å kvalitetssikre denne aktiviteten. Forutsetningen for kurstilskudd er at det foreligger en godkjent studieplan som beskriver innhold og arbeidsmåter for opplæringen.

For å få tilskudd må et kurs være på minimum 8 timer, og minst 3 deltakere må ha fullført kurset for at det skal utbetales tilskudd. Tilskuddssatsene fastsettes årlig, og for 2015 (og 2016) var/er satsen satt til 90 kroner pr. studietime.

I 2015 ble det betalt ut 114.670 kr i tilskudd til 70 kurs med tilsammen 401 deltakere. Dette var en økning fra 2014 da det ble delt ut om lag 94.000 kroner fordelt på 63 kurs med 360 deltakere.

Kursaktiviteten i 2016 har vært 75 avsluttede kurs med 438 deltakere så langt. Den mest brukte studieplanen har vært «Foran jordbruksforhandlingene». Norsk Bonde- og Småbrukarlag har i perioden laget en studieplan: Foran jordbruksforhandlingene 2016. Resten av de gjennomførte kursene har vært i regi av lokallag. Norsk Bonde- og Småbrukarlag har i alt 32 godkjente studieplaner i sin portefølje hos Studieforbundet. Så langt i 2016 har kurset «Foran jordbruksforhandlingene» faktisk vært det nest største kurset i SNM mht. antall gjennomførte kurs.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag har et godt samarbeid SNM om utvikling av nye studieplaner. I løpet av meldingsåret startet også arbeidet med å lage mer konkrete opplæringsplaner for medlemsorganisasjonene, initiert av SNM. Dette er noe som vil bli utviklet videre.

6.11 Familien Lies legat til fremje av småbruk

Styret i Norsk Bonde- og Småbrukarlag er fondsstyre i Th. Eriksen Lies legat til fremme av småbruk. Styret har vedtatt at det ikke kan deles ut fondsmidler om kapitalen er under 500.000 kroner. Fondsstyrer er Ole-Jacob Christensen. Styret gjør endelig vedtak om tildeling fra fondet etter innstilling fra fondsstyrer.

Fondet lyses ikke ut hvert år. I 2010 ble det foretatt tildeling til tre søkere. I 2011 ble fondet ikke utlyst. I 2012 ble det igjen foretatt utlysning av fondet, men det kom ikke inn noen søknader.

Styret vedtok å lyse ut fondet høsten 2015. Det kom inn to søknader og fondsbestyrer Ole Jacob Christensen innstilte på at begge søkerne skulle tildeles 15.000 kroner hver. Styret fulgte innstillingen fra fondsbestyrer.

6.12 Samarbeidsavtale med Norsk Landbrukssamvirke

Avtalen med Norsk Landbrukssamvirke (NL) består av to avtaler. Den første avtalen har som formål å sikre en samordning av/samarbeid om viktige saker som Norsk Bonde- og Småbrukarlag og samvirkeorganisasjonene arbeider med.

Den andre avtalen er utformet med tanke på å forankre et regionalt samarbeid om viktige saker gjennom utvikling av samarbeidsnettverk og møtearenaer mellom samvirket, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Bondelag. Denne avtalen sikrer Norsk Bonde- og Småbrukarlag et visst økonomisk bidrag som skal gi organisasjonen mulighet til å delta i dette samarbeidet.

Avtalene som Norsk landbrukssamvirke har med begge faglagene ble fornyet høsten 2011 etter en egen evaluering som medførte en presisering av noe av innholdet i avtalen. I stor grad har imidlertid avtalen(e) med NBS vært gjeldende siden 2002.

Nye vedtekter og ny styringsstruktur for NL ble vedtatt på rådsmøte i 26. mai 2015. Det tidligere store styret som omfattet alle medlemsorganisasjonene samt begge faglagene ble redusert til et styre på 8 personer der TINE SA, Nortura SA og Norske Felleskjøp SA samt begge faglagene har faste plasser i styret. De tre siste styreplassene rulleres mellom de øvrige samvirkeorganisasjonene som er medlemmer av Norsk landbrukssamvirke. Rådsmøtet ble erstattet av medlemsmøter som skal avholdes med jevne mellomrom eller når et visst antall av medlemsorganisasjonene krever det.

Opprinnelig var det samarbeidsavtalen som sikret NBS representasjon i både styret og rådsmøtet for Norsk landbrukssamvirke. På ett vis kan en si at NBS sin styreplass i den nye styringsstrukturen ble et resultat av de forhandlingene som ble ført rundt omorganiseringen og ikke gjennom den opprinnelige samarbeidsavtalen. Det var nemlig slik at ingen av faglagene var tiltenkt noen styreplass i den nye styringsstrukturen som opprinnelig ble foreslått for NL. På den annen side, uten den opprinnelige avtalen fra 2002 ville NBS ikke ha vært i posisjon til å arbeide for sin plass i det nye styret.

Den opprinnelige avtalen sikrer NL representasjon i representantskapet til NBS med fire personer. Denne delen av samarbeidsavtalen er ført videre. Det samme gjelder vår deltakelse i de faglig/politiske arbeidsgruppene som drives i regi av Norsk Landbrukssamvirke. Dette gjelder rådgivende utvalg næringspolitikk, rådgivende utvalg kommunikasjon, landbrukets risikogruppe, og rådgivende utvalg for forskningsbasert innovasjon. Dette gir oss innsikt og kompetanse på mange viktige områder som vi ellers ville brukt mye tid og energi på å skaffe oss. Det er spesielt rådgivende utvalg for næringspolitikk som har stor møtefrekvens og med diskusjon av viktige temaer for norsk jordbruk.

For 2016 vil bidraget fra Norsk landbrukssamvirke til Norsk Bonde- og Småbrukarlag være 489.000 kroner.

Den nye styringsstrukturen med et langt mindre styre muliggjør langt flere styremøter i NL enn tidligere og der næringspolitikk, samvirkespørsmål, organisasjonsutvikling, kommunikasjonsstrategier osv. kan diskuteres på en annen måte enn før. NBS deltar aktivt i disse diskusjonene.

Alt i 2015 ble det varslet at samarbeidsavtalene med faglagene skulle tas opp til en ny gjennomgang som en følge av den nye styringsstrukturen. Så langt har dette ikke blitt gjort.

6.13 Arbeid i valgmemnda

Valgmemnda har det siste arbeidsåret i hovedsak fulgt samme opplegg som i de foregående årene med å finne personer til å ta på seg verv i ulike posisjoner i laget. Memnda har funnet fram til en arbeidsform og et opplegg som fungerer.

Valgmemndas arbeid er i stor grad avhengig av innspill og tilbakemeldinger fra organisasjonen. Av den grunn inviteres også hele organisasjonen til å delta ved flere anledninger gjennom det halvåret som går fra memnda starter sitt arbeid ut på vinteren til valgmemndas innstilling foreligger i oktober.

6.14 Aksjonsutvalget

Aksjonsutvalget har gjennomført ett fysisk møte og ellers hatt kontakt via mail.

Utvalget vedtok i februar ikkje å gjennomføre noen fysiske aksjoner i forbindelse med Jordbruksoppgjøret, men vedtok å produsere plakater som skulle sendes ut til fylkeslagene. Plakatene ble produsert og alle fylkeslag fikk disse levert i begynnelsen av mai.

I tillegg trykket utvalget t- skjorter, og med mye hjelp av Torgny Moen i Buskerud Bonde- og Småbrukarlag fikk vi organisert salget av disse slik at fylkene også hadde t-skjorter til begynnelsen av mai.

I løpet av april organiserte utvalget innkjøp av standmateriell. De fleste fylker og en del lokallag valgte å kjøpe materiell. Utvalget har i etterkant fått blandede tilbakemeldinger på kvaliteten på disse, men jevnt over virker det som om fylker og lokallag er fornøyde med å ha standmateriell tilgjengelig. Utvalget kommer til å gjennomføre en ny runde med bestillinger av dette over nyttår dersom det er behov.

6.15 *Utmarksutvalget*

I forbindelse med styrets gjennomgang av interne utvalg i desember ble det opprettet et eget rovviltutvalg, mens utmarksutvalget fikk nytt mandat som er:

Utvalget påtar seg følgende etter henstilling fra styret i NBS og/eller sekretariatet i NBS:

- Uttalelser i høringssaker
- Uttalelser om generelle spørsmål knyttet til utmark
- Saksutredning etter forespørsel eller på eget initiativ.
- Uttalelse i forhold til jordbruksforhandlingene, mht. utmark
- Uttalelse i forhold til Stortingsmeldingen om jordbruk
- Sender inn saker/spørsmål styret bør ta stilling til.
- Følge arbeidet med endring i lovverket for statsallmenninger

Gruppa definerer egne ”spesialfelt” hvor leder koordinerer arbeidet.

Den eneste saken som utvalget har arbeidet med er å følge arbeidet med endring i lovverket for statsallmenninger

6.16 *Organisasjonsutvalget*

Interessen for og oppslutningen om NBS er økende og avspeiler en gledelig trend de siste årene. Dette har opplagt sammenheng med den landbrukspolitikken som føres, men også den mulighet vi har til bedre å kommunisere ut i ulike medier kunnskaper om NBS og hvilket alternativ vi representerer for norsk landbruk og norske gårdbrukere.

OU har fått sitt mandat fra styret. Vi har valgt å prioritere de områdene i mandatet som sentrale tillitsvalgte har ønsket.

OU har i ulike sammenhenger vært pådrivere for å sikre at eksisterende og tidligere medlemmer forblir i organisasjonen. I dette arbeidet er utvalget som ellers helt avhengige av både fylkes- og lokalledd som kjenner sine områder. NBS har høstet god erfaring med å ha en ansatt verver og verveansvarlig og som samtidig er medlem av OU

Å kjenne egen organisasjon og hva vi står for er grunnleggende viktig. Dette er avgjørende ved engasjementer i ulike medier, ved debatter og deltakelse på mange lokale arrangementer og ulike arenaer. Derfor har opplæring stått sentralt når tillitsvalgte har møttes.

OU har laget en prioriteringsliste for tiltak som skal gjennomføres i tida framover og som omfatter digitalisering av organisasjonsmateriell, sosiale medier, og opplæring av fylkessekretærer.

Ny stilling sentralt i NBS

Mette Hågensen ble i april 2016 ansatt som organisasjonskonsulent sentralt i NBS med følgende arbeidsoppgaver: Revidere og vedlikeholde opplæringspakke for tillitsvalgte, planlegge og gjennomføre kurs i praktisk organisasjonsarbeid for nye fylkessekretærer og fylkesledere, være kontaktperson mellom sekretariatet og fylkessekretærene bistå fylkeslederne/fylkeslagene ifm planlegging og gjennomføring av daglig drift/møter/arrangementer, skriving av søknader etc. bistå i planlegging og gjennomføring av sentrale møter og arrangementer, være organisasjonens

sentrale kontaktperson vedr. informasjon om og opplæring i forsikringsavtalen med Gjensidige samt delta i øvrige sekretariatsoppgaver.

6.17 Rovviltutvalget

Leder i NBS har sittet med på telefonmøter. I tillegg har Sau og Geit vært representert med Pål Kjørstad og FKT-prosjektet med Per Fosshim. Fungerende leder i Organisatorisk nestleder og ass. gen. sek. deltar til tider. Utvalgets medlemmer har fått oppslag i flere aviser, riks- og lokalsamt i NRK Hedmark, TV, om rovviltproblematikken. Utvalget har også hatt deltakere på flere seminarer og rovviltfaglige møter.

Utvalget har i beitesesongen hatt ukentlige tlf- møter. Dette er nyttig på mange måter, men først og fremst fordi alle i utvalget blir oppdatert på skade / beite-situasjonen. I disse møtene drøftes og erfaringer i møte med forvaltningen. Det gir også mulighet til å drøfte og diskutere aktuell forvaltning. Det er nyttig erfaringsutveksling.

Hovedtemaer som ofte behandles i utvalget er:

- Status på beite – landet rundt, oppdatering om kadaver, skader og skadefelling mv
- Oppdatering på praktisk rovviltforvaltning. Avslag / tillatelse for skadefelling.
- Hvordan oppleves det å bli utsatt for angrep – nettverk, psykososial belastning, livskvalitet, følgeskader på bruket etter angrep. Merarbeid og økonomiske konsekvenser.
- Forvaltningens etterlevelse av Stortingets «Rovviltforlik» Dokumentasjon av skader og saksgang. Lik forvaltning i alle kommuner/ Fylker
- Dialog og kunnskapsflyt mellom utvalget og organisasjonen
- Dialog og samarbeid med kommuner og deres skadefellingslag

Utvalget fungerer utmerket som en torgplass der informasjon og kunnskap kommer frem. Medlemmene deler egne erfaringer og tar rovviltsaken på pulsen. Medlemmene i utvalget er synlige i lokalmiljøet og i rovviltsaken og profilerer vårt syn på en god måte. Utvalget sitter med et inntrykk av at det også i 2015-16 har vært til dels betydelige rovviltangrep i store deler av landet. Det har vært jakt på ulv i alle kommuner øst for Mjøsa etter omfattende skader. Også mesteparten av Hedmark har hatt skader av ulv. Oppland plages med jerv. Lengre nord sliter beitebrukere i hovedsak med ørn, bjørn og jerv, skadene er omfattende og beitedyr presses ut av beiteprioritert område, en utvikling NBS ikke kan godta.

Utvalgets medlemmer sitter på en stor mengde kunnskap om rovvilt og rovviltsaken, og ønsker nok at utvalget i noe større grad blir sett og hørt sentralt i NBS. Denne kunnskap bør også komme fylkeslagene til gode. Utvalget oppfordrer fylkeslag til å benytte seg av utvalges kunnskap og erfaring i forbindelser med møter, årsmøter osv.

6.18 Kommunikasjonsgruppa

Høsten 2015 ble det i samarbeid med firmaet Kruse Larsen utarbeidet en kommunikasjonsstrategi for Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Som en oppfølging av denne strategien, nedsatte styret ei kommunikasjonsgruppe. Gruppas mandat har vært:

Kommunikasjonsgruppa skal innarbeide styrets (vedtatt på styremøtet i desember) endringsforslag til den strategiske kommunikasjonsplanen utarbeidet av Kruse Larsen. Med utgangspunkt i strategien skal kommunikasjonsgruppa utarbeide en arbeidsplan og i samspill

med resten av organisasjonen lede det daglige kommunikasjonsarbeidet. Kort sagt: Kommunikasjonsgruppa skal operasjonalisere den strategiske kommunikasjonsplanen.

Fra januar 2016 og fram til jordbruksforhandlingene har gruppa hatt ukentlige telefonmøter hvor en har evaluert mediabildet samt drøftet nye utspill.

7 Internasjonalt arbeid

7.1 Internasjonalt utvalg

Det har vært holdt 3 møter i utvalget i denne årsmeldingsperioden.

NBS er medlem av den internasjonale småbrukerbevegelsen La Via Campesina med tilsammen over 200 millioner medlemmer over hele kloden. NBS er tilsluttet European Coordinating Comitee of La Via Campesina (ECVC).

IU i samarbeid med Møre og Romsdal BS arrangerte august 2015 et internasjonalt klimaseminar på Aursjøhytta i Nesset kommune med innledere og deltakere fra Tyskland, Finland, Sverige, Danmark og lokale. Seminaret var en del av det nordiske klimaprojektet som leder deltar i.

Leder representerte ECVC under Expo 2015 i Milano i et panel under konferansen “Healty Soil for feedingthe planet and for Climate Change Adoption”.

IU hadde ansvaret for matserveringen under Mat-Beat som var en markering av Verdens Matdag, 16. oktober samtidig som styreleder Merete Furuberg holdt apell.

4 av medlemmene fra IU deltok i en egenfinansiert studietur til Kenya og Tanzania i november 2015. Temaene var kooperativer, klimaendringer, landran og internasjonale aktørers virksomhet i afrikanske land.

Marielle Vink de Roos sammen med leder deltok i årsmøtet i ECVC i Paris i mars 2016.

Marielle Vink de Roos representerte ECVC under WTO-møtet i Nairobi i november 2015.

IU har i tillegg deltatt i følgende møter:

- Den norske FAO-komiteen
- Norads seminar om landbruk
- Norsk Sosial Forum og forberedelser til Globaliseringskonferansen 2016.
- Kvinner i skogbruket
- Matgruppa i Forum for utvikling og miljø.
- ECVC – frø og GMO.

IU har arbeidet med en norsk definisjon av agroøkologi.

- Bidratt til artikler i Småbrukaren.
- Bidratt til artikler og pressemeldinger i annen media alene eller sammen med andre organisasjoner.
- Foredrag om NBS sitt internasjonale arbeide under Verdens Bygdekvinnedag 15. oktober og i årsmøtet til MDG i Molde, våren 2016.

8 Prosjekter

8.1 Slipp oss til – ungdom inn i landbruket 2015 – 2016

Prosjektet ”Slipp oss til – ungdom inn i landbruket” vart starta i 1998 som eit samarbeid mellom Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norges Bygdeungdomslag og Natur og Ungdom. Målet har heile tida vore, og er fortsett, å auke rekrutteringa til landbruket, bidra til miljøvennleg matproduksjon og styrke busettigna i distrikta.

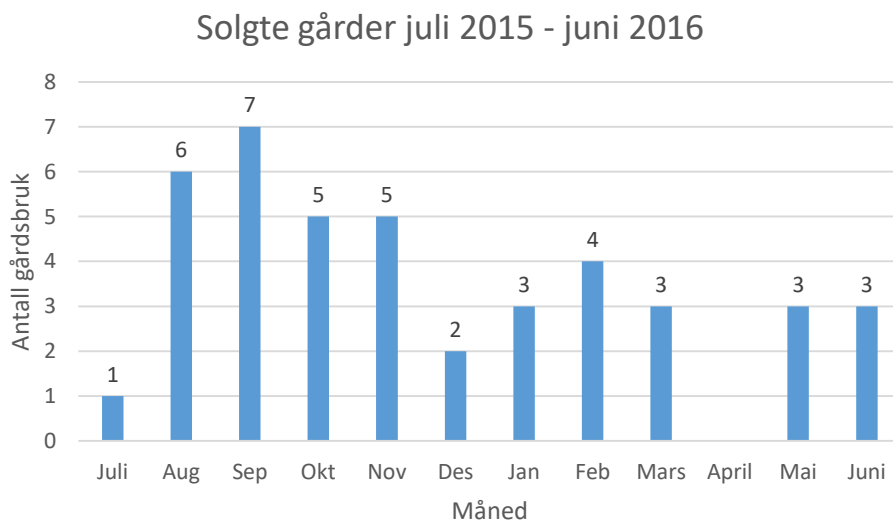
Arbeid med å få ledige bruk ut for sal:

”Slipp oss til – ungdom inn i landbruket” er eit nasjonalt rekrutteringsprosjekt. Tidlegere har det også vore fylkesvise prosjekt. Det viktigaste tiltaket i prosjektet er nettsida gardsbruk.no

Gardsbruk.no:

Nettsida Gardsbruk.no er ein sentral del av prosjektet, og den viktigaste møteplass for kjøp, sal og utleige av gardsbruk i Noreg. Sidan oppstarten av prosjektet i 2000 anslår me at nesten 2500 gardsbruk har vore annonsert gjennom nettsida, og halvparten omsett.

Nettsida har både godt med besøkande og mykje respons. Kvar måned blir det lagt ut nye gardsbruk for sal, og det blir også seld gardsbruk kvar einaste måned. I tillegg er kategorien «Ønskes kjøpt» veldig populær. Gardsbruk.no har til eikvar tid mellom 80 og 200 ledige gardsbruk og «Ønskes kjøpt»-annonser. Frå juli 2015 til juni 2016 fekk me rapportert inn at 42 gardsbruk var blitt seld eller leigd ut gjennom nettsida, som vist i figur 1.

Figur 1: Solgte gårder via gardsbruk.no juli 2015 til juni 2016.

Gode tilbakemeldingar

Kontakten med brukarane av nettsida er avgjerande for at så mange som mogleg skal besøke nettsida, og at den skal vere så brukarvennleg som mogleg. Me sender framleis ut evalueringsskjema til alle dei som kontaktar oss for kjøp og sal. Dei tilbakemeldingane me får på nettsida er dei som bruker den er fornøyde med eit gratis og brukarvennleg annonseringstilbod som gardsbruk.no.

Fleirtalet av tilbakemeldingane viser til at annonsering via gardsbruk.no har vore avgjerande for salet av garden. På spørsmål om kor stor grad har gardsbruk.no har vore til hjelp svarer ein person «Den har vært til meget god hjelp, fikk stor pågang av interesserte.». Ein annan skriv: «Til stor hjelp. Kjøperen fant oss gjennom deres nettside.». Ei siste seier: «Det kom like mange

interessentar via gårdsbruk.no som via finn.no. Dei som kjøpte til sist fant oss via gårdsbruk.no».

Nettsida finn.no har også mange treff på landbrukseigendomar, men ein viktig skilnad på dei to nettsidene er at gårdsbruk.no set som krav på alle eigendomar som blir lagt ut at det skal vere mogleg å drive landbruk på dei. Eit minstekrav for å legge ut annonse er 5 dekar fulldyrka mark, eller 25 dekar produktiv skog. Det gjer at gårdsbruk.no utelukkande tilbyr det som mange leitar etter: nemleg eigendomar å drive landbruk på. At det er gratis og annonsere er også viktig, noko som også blir trukke fram av dei som bruker sida. Informasjon henta inn via google analytics viser at mange av dei besøkande bruker mykje tid på nettsida, og besøker den fleire gonger. Det er eit teikn på at dei som er inne på sida, finn det dei leitar etter, i staden for å gå vidare til andre nettsider.

Fleire annonsar

Det er eit stort potensiale for å få annonsar for gårdsbruk på sida. For å få fleire annonsar har mellom anna prosjektleiariar tatt kontakt med over 150 personer som hadde annonse for gårdsbruk på finn.no for å be dei også annonsere på gårdsbruk. Ca. 20 nye annonsar kom til som følge av dette.

Prosjektleiariar har også hatt kontakt med regionrådet for Nord-Gudbrandsdal sitt prosjekt «200 ledige hus», som har tatt kontakt med nesten 400 eigarar av ledige hus og småbruk i Nord-Gudbrandsdal for å legge dei ut for sal. Fleire av eigedommane her blei også lagt ut på gårdsbruk.no.

«Ønskes kjøpt»

I tillegg til moglegheita til å registrere sals-annonsar på gårdsbruk.no har potensielle kjøparar moglegheita til å legge ut annonsar for gardar dei ønsker å få kjøpt. Denne ordninga blei lagt til i 2009, og i 2015 er det blitt lagt ut mange hundre nye annonsar frå folk som er på jakt etter gard. Det er kome nokre få tilbakemeldingar frå nokon av dei som leitar etter gard, og som har lagt ut annonse under «ønskes kjøpt». Tilbakemeldinga viser at det dessverre berre er nokre få som har fått kjøpt eller leigd gårdsbruk gjennom annonseringa under «ønskes kjøpt». Grunnen til dette er todelt: 1) Det er fleire som ønsker å kjøpe gårdsbruk, enn det som ligg for sal. 2) Dei som ønsker å kjøpe eit gårdsbruk, ønsker seg ofte dette innanfor ein spesiell region, noko som gjer at dei ikkje er så veldig flyttbare etter kor det er ledige gårdsbruk.

Annonsering på facebook

I 2015 har nye annonsar blitt framheva på facebook-sida til gårdsbruk.no, ved at det har blitt posta eit bilete av det annonserte bruket med lenke til annonsen. Kwart bilete blir vanlegvis sett av mellom 1000 og 4000 personar ifølge statistikken til facebook, og 50 – 100 personar går inn på nettsida som følgje av dette. Enkelte bruk er så populære at de blir sett av opptil 8000 personar, og 200-300 trykker seg inn på nettsida.

Oppgradering av nettsida

Prosjektleiariar har i 2015 starta arbeidet med å finne fleire annonseinntekter, og vil fortsette med dette i 2016, slik at nettsida kan oppgraderast og bli lettare å bruke. Me har også søkt pengar frå landbruks- og matdepartementet til dette, men det er i skrivande stund usikkert kor stor løyvinga til prosjektet vil bli i 2017.

Materiell

Gjennom Gardsbruk.no tilbyr «Slipp oss til - ungdom inn i landbruket» materiell til kommunar og enkeltpersonar. «Bruk for deg - ei handbok for deg som vil ha gård» kan tingast for 200 kr. «Bruk mulighetene! Økt bosetting på ledige gårdsbruk» er meir retta mot kommunar, og den sender me gratis til dei som ønsker det.

Grønt Spa´tak

Prosjektleiari for Slipp oss til – ungdom inn i landbruket brukte sjølv delar av sommaren på å jobbe på seter, og for å få presseoppslag om at ungdom var interessert i å jobbe i jordbruket.

Det blei større oppslag i:

- Stavanger Aftenblad, 28. juli, «Ungdom trekkes mot gårdslivet
- <http://www.aftenbladet.no/nyheter/lokalt/jaeren/Ungdom-trekkes-mot-gardslivet> 3741958.html
- Avisa Valdres, 3. juli «Lærer seg gardsdrift i ferien»: <http://www.avisavaldres.no/oystreslidre/larer-seg-gardsdrift-i-ferien/s/5-54-31476>
- Nationen, 27. juli «Flere unge vil bidra på gårder»
- <http://www.nationen.no/landbruk/flere-unge-vil-bidra-pa-garder/>

Prosjektleiari promoterte også ungdomsinteressa for jordbruket på nettsida gardsbruk.no og facebook-sida «gardsbruk.no».

Rekrutteringskveld

Under arrangementet «Økouka» 25. september var prosjektleiari med og arrangerte kveldsarrangementet «Framtidens bønder» på Mathallen i Oslo, saman med Oikos – Økologisk Norge. I løpet av kvelden fekk ca 70 oppmøtte høre åtte forskjellige personar snakke om sine ulike vegar inn i landbruket.

Natur og Ungdoms sommarleir

På Natur og Ungdoms sommarleir i Vevring, Sogn og Fjordane, arrangerte prosjektleiari gardsbesøk for to grupper på ca 20 personar kvar, som i løpet av ein dag fekk besøke garden til Dagmar Falkenstein på Gryta, samt stølen hennar. Deltakarane fekk lære om sauehald, og hjelpe til med luking.

Andre aktivitetar

Prosjektleiari stod på stand på Agroteknikk på Lillestrøm i oktober, for å informere om gardsbruk.no.

I november 2015 deltok prosjektleiari på Norsk Bonde- og Småbrukarlags landsmøte og heldt ei innleiing for 260 delegatar og observatørar om prosjektet.

Prosjektleiari har i løpet av hausten også gitt innspel til landbruksdepartementets rapport «Økt rekruttering til landbruket», og deltok også på eit møte i arbeidsgruppa som vara for Norsk Bonde- og Småbrukarlags faste representant, Therese Rudi.

Økonomi:

Arbeidet i 2015– 2016 er finansiert av Landbruks- og matdepartementet (LMD) og Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Landbruksdepartementet har inngått samarbeidsavtale om Slipp oss til for 2013-2015, og avtala blei videreført i 2016. Størrelsen på tilskottet blir avgjort kvart år avhengig av statsbudsjettet. Det har i denne perioden vore tilsett ein prosjektleiari: Gaute Eiterjord

8.2 Grønt Spa´tak

Natur og Ungdom (NU) og Norsk Bonde- og Småbrukarlag har arrangert Grønt Spatak hvert år siden 1993. Formålet med prosjektet er å tilby utplassering til ungdom som er nysgjerrige på jordbruk, drive opplysningsarbeid rundt praktiske og politiske spørsmål om bærekraft i jordbruket, og bidra til godt samarbeid mellom jordbruksnæringa og miljøbevegelsen.

Henriette Stoltenberg har vært ansatt som prosjektkoordinator i 50 % stilling fra november 2014 til august 2016. I august 2016 ble Henriette Nielsen ansatt som ny koordinator i 50 % stilling. Begge koordinatorene har hatt kontor plass hos NU. Koordinator samarbeider med det nye jordbruksutvalget som ble opprettet høsten 2016.

Det ble satt to hovedmålsettinger for Grønt Spatak 2016:

- Ha like mange eller flere deltakere på utplassering og på Vårsamling som i 2015
- Styrke mobilisering for Grønt Spatak gjennom jordbruksinteresserte lokal- og studentlag

Det første målet ble delvis oppnådd, totalt var det rundt 130 deltakere som meldte seg på Grønt Spatak. I alle ledd av utplasseringen var det frafall, og tallet på fullførte utplasseringer endte opp på 87. Det er en liten økning fra fjorårets 83 deltakere, og en betydelig økning fra gjennomsnittet på rundt 50 de siste 10 årene. Rundt 40 % av deltakerne var uten tilknytning til NU. Evalueringen er ikke helt ferdig, men av de 21 som til nå har evaluert sin utplassering, gir 75 % svært gode skussmål. I år som i fjor har vi prøvd å få grunnlag for litt statistikk, og 95 % karakteriserer vertskapet som snille og hyggelige, og boforholdene og maten får gode skussmål. I tillegg til dette kommer det positive tilbakemeldinger på mail om oppholdet.

Det var kun 24 ungdommer som deltok på Grønt Spataks Vårsamling, som ble holdt på historierike Ullershov gård ved Vormsund i Akershus. Dette førte til at vi ikke nådde målet om å ha like mange på vårsamling som i 2015. Det ble lagt ned målrettet arbeid for å promotere denne viktige delen av Grønt Spatak, dessverre var det få ungdommer som kom. Dette skyldes nok at det var kort tid mellom påmeldingsfristen (15. mai) og Vårsamlingen (20. mai). Dette førte nok til at mange deltakere syntes det var stressende å komme seg på Vårsamlingen. I 2017 vil det være en aktiv avmelding i stedet for aktiv påmelding, noe vi håper vil gi flere deltagere på vårsamlingen. vårsamlingen vil også bli flyttet til juni måned.

Under Vårsamlingen delte dyktige foredragsholdere fra NU, Agri Analyse, Ungdom mot EU, Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet, av sin kunnskap om norsk jordbruk og internasjonal solidaritet, beite og kulturlandskapsverdier, rovdyrforvaltning, økologisk landbruk, matjord, matsystemer, TTIP, Matjord og karbon i matjord, og pressearbeid. Vi hadde også praktiske aktiviteter; kompostering, observerte kalving.

I tillegg til den faste utplasseringen på sommeren dro det høsten 2016 fem ungdommer fra Natur og Ungdom til Olestølen i Øystre Slidre for å jobbe meg gjengroing og kulturlandskap. Her rydda ungdommen einer og krattskog fra gamle beite- og slåttemarker rundt Olestølen, for å kunne bruke området til beiting.

Strategien for mobilisering av deltakere hadde to hovedsatsinger: å være synlig og god på sosiale medier, og å rekruttere mer gjennom jordbruksinteresser lokal- og studentlag. Mobilisering innad i NU har skjedd på store landsdekkende arrangement som landsmøtet i 2016, hvor det ble vist bilder fra Grønt Spatak for å få ungdom engasjert i prosjektet og for å få flere påmeldte.

Arbeid med sosiale medier har gitt Grønt Spatak 1587 tilhengere på facebook. Gjennom aktivt arbeid for å få innlegg delt, kom vår viktigste facebookinnlegg inn i synsfeltet til alt fra 1000 facebookbrukere til 57 000 brukere på det meste. Vi ser at de fleste som melder seg på har funnet fram til oss på nett.

I 2016 ble nettsiden ferdig bygget, og det er nå klart for å legges inn informasjonstekster og bilder, og denne prosessen er startet. Høsten 2016 vil det også komme på plass et nytt påmeldingssystem som vil ligge på nettsiden til Grønt Spatak. Målet er at nettsiden skal være

helt ferdig til januar 2017, men ute på nettet i oktober 2016, sånn at nettsiden er klar til mobiliseringen i januar. Informasjon om støttespillerne til prosjektet har vært tilgjengelig på Grønt Spataks sider på nu.no og på Grønt Spataks facebookside, og vil bli en del av den nye nettsiden.

Den store påmeldingen bød på noen utfordringer også i år, men betydelig færre enn i fjor. Det var litt mangel på setere å utplassere deltagere på, men dette løste seg til slutt. Koordinator hadde i år igjen mål om å holde på flere av de påmeldte gjennom styrket oppfølging og kontakt. Dette viste seg å bli vanskelig gitt antallet påmeldte. Håpet er at det skal bli lettere å følge opp deltageren neste år, med et månedlig nyhetsbrev eller lignende, når de har meldt seg på. I tillegg vil de få en automatisk bekreftelse når påmeldingsskjemaet er sendt inn. Mobiliseringen av vertskap ble også preget både av arbeidsmengden som kom av mer kommunikasjon med påmeldte. Mange avtaler ble inngått senere enn optimalt, men alle fikk tilbud om utplassering.

Presseoppdrag er et viktig mål for Grønt Spatak. På den måten får vi fram det politiske budskapet vårt, vi bygger navnene til organisasjonene våre godt, og viser at bønder og miljøvernere samarbeider for felles mål. Pressearbeidet sesongen 2016 gikk veldig bra. Vi hadde totalt 49 presseoppdrag, fordelt på 37 i papir artikler og 12 nettartikler. For å nå unge bør dekningen av Grønt Spatak også i økende grad skje på sosiale medier. 27 % som evaluerte melder at de har fortalt mye om sitt Grønne Spatak på facebook, og 55,6 % har fortalt om Grønt Spatak på Instagram.

Felleskjøpet valgte i år å øke bidraget til Grønt Spatak, 2016 er derfor et år med god økonomi. Vi fikk igjen positivt svar på vår søknad til Miljødirektoratets pott for Konfliktdempende tiltak (rovvilt) og vi fikk også midler fra Natur og Rovdyrfondet som forvaltes av WWF.

Totalt sett var årets gjennomføring av Grønt Spatak en suksess. Prosjektkoordinator og ledelsen i Natur og Ungdom ser at arbeidsmengden som ble lagt ned i prosjektet gir gode resultater. Vi har mange idéer for hvor veien for Grønt Spatak bør gå videre, og har tro på at prosjektet fremdeles er høyst aktuelt og et godt og viktig bidrag til det politiske arbeidet for et spredt, mangfoldig og miljøvennlig jordbruk i Norge.

8.3 Landbrukets ØKOLØFT – felles innsats for økt økologisk produksjon i Norge

Prosjektet er et samarbeid for å snu den negative trenden for økologisk produksjon i Norge. Etterspørselen etter økologisk mat er i dag på mange områder større enn det norsk landbruk produserer. Det betyr at for eksempel frukt, bær eller korn som kunne vært produsert på norske ressurser, i stedet må importeres.

Formålet med prosjektet er å bidra til økt produksjonen av økologiske landbruksprodukter i Norge. Det er første gang landbruksorganisasjonene går sammen i et forpliktende og systematisk samarbeid på dette området. Det unike med prosjektet er det konkrete samarbeidet på tvers av organisasjoner og fagmiljøer. Alle partnerorganisasjoner står samlet bak alle budskap og aktiviteter i prosjektet i et felles løft.

ØKOLØFT vil ha fellesarrangementer over hele landet i løpet av 2016 og 2017. I tillegg tilbyr vi:

- Motivasjon gjennom 30 inspirasjonsbønder, faglag og fagfolk
- Kunnskapsbygging om økologisk generelt, om regelverk, økonomi, agronomi og markedsmuligheter
- Økologisk førsteråd, økologisk grupperåd og individuell rådgiving

Landbrukets ØKOLØFT er et samarbeid mellom Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Debio, DebioInfo, Økologiske foregangsfylker, Norsk Landbruksrådgiving og Oikos – Økologisk Norge.

Leder for prosjektet er Aina Bartmann (aina@oikos.no)

9 Bonde og Småbruker

Årsmelding 2015-2016
Bonde og Småbruker

Utgivelser

Medlemsavisa Bonde og Småbruker kommer fortsatt ut med ti utgaver i året. Som alle de siste åra har vi dette meldingsåret gitt ut åtte vanlige medlemsnummer i tillegg til to landsnummer; et på høsten (nr 8/2015), et på våren (nr 5/2016) etter at jordbruksforhandlingene var ferdig. Landsnumrene blei som vanlig sendt ut til alle landets registrerte gårdsbruk i et opplag på omlag 60 000.

I motsetning til de fleste aviser nå for tida så kommer Bonde og Småbruker ut til stadig flere lesere. Opplagstallet for ordinære utgaver fortsetter å øke. Det samme gjør sidetallet for avisa. I gjennomsnitt økte avisa med tre sider per utgave dette meldingsåret, til et snitt på 38 sider. Det vil si 30 sider mer avis til leserne.

Økonomi

Større og flere aviser gir økte utgifter til blant annet trykking og distribusjon. Men regnskapet viser at alt er under kontroll. Den største utgiftsposten, portoutgiftene, øker ikke som før. Vi har ikke blitt ramma av urimelige portoøkninger fra Posten. Tidligere MediaPost, nå HeltHjem, tar seg av stadig større del av distribusjonen av avisa.

Det mest gledelige i økonomien er nok en gang vår største inntektspost – annonseinntektene. Ikke bare øker opplagstallet til Bonde og Småbruker. Vi øker også i annonseinntekter, hvilket svært få aviser gjør i disse tider. Økte annonseinntekter har sjølsagt sammenheng med økt opplag. Flere lesere gjør Bonde og Småbruker mer interessant for annonsørene. Men det gode resultatet skyldes ikke minst annonseselgeren som veit å utnytte avisas vekst og gir oss økte inntekter.

Bemanninga

Avisa har fortsatt bare en fast ansatt, journalist og redaktør Leonid Rødsten, som får god støtte i arbeidet fra sekretariatet som står for mye av de administrative oppgavene som orden på økonomien og abonnementsregister blant annet.

Heldigvis fortsetter Mari Tylden med å brette sidene til avisa. Og det er fortsatt Mette Lindberg i HS-Media som sørger for nye rekorder i annonsesalg.

Redaksjonelt

Som medlemsavis er vi først og fremst opptatt av hva leserne vil og mener. Derfor er leserinnlegg av stor interesse. Medlemmer av Norsk Bonde- og Småbrukarlag har som kjent sterke meninger. Avisas lesere kan glede seg over at mange av leserne også er skrivesterke. Leserinnlegg er godt avisstoff. Det engasjerer leserne.

Fortsatt er det flere tillitsvalgte som er flinke til å sende inn tips og bilder, og som også bidrar med tekst, for å fortelle litt om livet i organisasjonen. Det bidrar til at avisa er mer ”rundt i landet” enn det det er økonomisk rom for i avisas budsjett.

Avisa har ennå masse faglig retta stoff, skrevet av de fremste ”forståsegpåere”, forskere, på forskjellige områder av relevans for landbruket.

Nortura har nå en fast spalte i hvert nummer av avisa for å gi aktuell oppdatering til leserne. Norsk Bonde- og Småbrukarlag har også mange aktive tillitsvalgte med sterkt internasjonalt engasjement. Flere av medlemmene i Internasjonalt Utvalg bidrar blant annet vår faste spalte med nytt fra La Via Campesina, den internasjonale småbrukerbevegelsen.

De gode juridiske rådene kommer nå fra advokat Joakim Bakke-Nielsen fra advokatfirmaet HBN som NBS har avtale med.

Vår fast spalte om andelslandbruk skrives nå av Marte Guttulsrød, fra Oikos-Økologisk Norge. Økoløftet som faglaga står for, sammen med Oikos, har også faste bidrag i avisa.

Svein Løken gir fortsatt gode råd om både økonomi og forsikring, mens avisas egen stuntpoet, Arne-Martin Dahle, fortsatt tar opp alvorlige tema med humor.

De årlige jordbruksforhandlingene er fortsatt sentralt i avisa, fra den spede begynnelse i lokallagas forberedelser til krav i løpet av vinteren og fram til forhandlingene i mai.

I år, som i fjor, inngikk Norges Bondelag avtale med FrP om neste års jordbruksavtale. Dette sjokkerte, nok en gang, de fleste leserne. Og sannsynligvis mange andre også. Det eneste positive ved det er kanskje at det gir grunnlag for mye avisstoff. Diskusjonen rundt innføring av nytt lammetilskott, til ville protester fra saueholdere i hele landet, har gitt mange spaltemillimeter i avisa. Protestene var mange da ordninga blei innført i fjorårets jordbruksavtale. Og det blei ikke roligere etter at bondelaget nekta å fremme sauebøndernes krav om endringer i årets forhandlinger.

Rovdyrproblemer er velkjent for sauebønder i mange områder av landet. Problemet er også godt kjent for leserne av Bonde og Småbruker. Problemet fortsetter. Det gjør debatten også.

Bonde og Småbruker abonnerer fortsatt på Nynorsk Pressekontors tjenester. Det gir gode og relevante bidrag til avisa. I tillegg gir det et godt bidrag til nynorskandelen i avisa.

Trykking og distribusjon

Vi er fortsatt godt fornøyd med Agderposten Trykk i Arendal som står for trykkinga av avisa. Helt Hjem (tidligere MediaPost) tar seg av stadig mer av distribusjonen av avisa. Sammen med Posten gjør de jobben med å bringe avisa til et økende antall lesere.

Dønna 19/9-16
Leonid Rødsten
Redaktør

10 Regnskap for laget og avisa

Norsk Bonde- og Småbrukarlag sitt regnskap for 2015 ble behandlet på styremøte, 15. mars 2016. Styret fattet følgende vedtak:

«Styret i Norsk Bonde- og Småbrukarlag godkjenner det samlede resultat med driftsinntekter på 15.402.817 kroner, driftskostnader på 16.263.214 kroner, resultat av finansposter på 219.547 kroner, og et årsresultat på -640.850 kroner.»

Enstemmig.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag sitt regnskap for 2015 ble behandlet på representantskapsmøte den 30. mars 2016. Representantskapet fattet følgende vedtak:

Representantskapet i Norsk Bonde- og Småbrukarlag godkjenner det samlede resultat med driftsinntekter på 15.402.817 kroner, driftskostnader på 16.263.214 kroner, resultat av finansposter på 219.547 kroner, og et årsresultat på -640.850 kroner.

Enstemmig.

Vedlagt følger regnskap for:

Norsk Bonde- og Småbrukarlag
Bonde og Småbruker
Noter til regnskapet
Norsk Bonde- og Småbrukarlag sine fond
Th. S. Eriksen legat
Revisjonsberetning for 2015 fra Vekst Revisjon AS

Resultatregnskap Samlet

DRIFTINNEKTER OG DRIFTSKOSTNADER	NOTE	2015	2014
Driftsinntekter m.v.			
Inntekter	(avisen)	2 127 744	2 038 794
Medlemskontingent	(laget)	9 604 377	9 128 206
Økn. støtte Samvirke	(avisen)	312 000	312 000
Prosjekter	1	562 301	1 767 994
Andre inntekter	2	2 796 395	2 511 862
SUM DRIFTSTINTEKTER		15 402 817	15 758 856
Driftskostnader			
Lønnskostnader (laget og avisen)		5 212 222	5 109 461
Driftskostnader	(laget)	1 350 975	915 728
Driftskostnader	(avisen)	2 750 246	2 525 994
Kjøp materiell	(laget)	16 938	95 109
Kvinneutvalget		14 965	9 351
Ungdomsutvalget		17 032	28 463
Internasjonalt utvalg		27 290	24 533
Tilbakeført til fylkene	4	3 681 475	3 531 748
Andre kontingenter		72 073	69 886
Tilskudd til avisen		499 996	499 992
Tilsk. Bonde og Småbruker		588 011	445 197
Samlet reisekostnader		1 092 275	1 257 155
Bidrag til samarb. Organisasjoner		85 625	65 000
Prosjekter totalt	5	854 091	1 996 685
SUM DRIFTSKOSTNADER		16 263 214	16 574 302
DRIFTSRESULTAT		-860 397	-815 446
FINANSINNEKTER OG FINANSKOSTNADER			
Aksjeutbytte		0	0
Renteinntekter		219 547	278 340
RESULTAT AV FINANSPOSTER	14	219 547	278 340
ÅRSRESULTAT	15	-640 850	-537 106
OVERFØRINGER			
Overført fra Egenkapital		-640 850	-537 106
Overført fra "Avsetning til fremtidige prosjekter":			
SUM DISPONERINGER		-640 850	-537 106

Resultatregnskap Laget

DRIFTSINNTEKTER OG -KOSTNADER	Note	2015	Budsjett 2015	2014
Driftsinntekter m.v.				
Kontingenter		9 604 377	9 329 000	9 128 206
Salg av matriell		32 366	0	28 810
Tilskudd fra Landbr.samvirke		494 700	494 000	494 600
Div innt.		1 062 847	1 045 000	1 040 538
SUM DRIFTSINNTEKTER		11 194 290	10 868 000	10 692 154
Driftskostnader				
Lønn fast-ansatte, inkl feriepenger		2 956 308	3 027 303	2 676 637
Honorar,tillitsvalgte, inkl feriepenger		820 059	1 073 259	789 161
Arb.g.avgift		591 690	470 560	588 825
Pensjons/yrkeskadeforsikring		220 966	310 000	645 783
Andre personalkostnader		8 410	0	23 033
Ovf Prosjektene:		-94 480	-307 202	-296 277
SUM LØNN		4 502 953	4 573 920	4 427 162
Husleie / strøm		609 695	590 000	457 661
Vedl.hold / rep.		300 848	286 000	389 688
Kontorrekv.		76 625	233 000	69 928
Telefon og porto	3	241 998	200 000	190 122
Andre adm. kostnader		287 919	0	174 798
Revisjon		122 500	55 000	51 250
Konsulentbistand		152 500	0	0
Ovf til Bonde og Småbruker		-338 015	-273 000	-243 201
Ovf til Prosjektene:		-103 095	-50 000	-174 518
SUM ADM. KOSTNADER		1 350 975	1 041 000	915 728
MØTER OG REISER		1 007 065	922 000	1 216 736
Medlemskontingent		2 837 525	2 575 000	2 694 697
Sekr. Lønn til fylkene		450 000	425 000	450 000
Medlemsverving		33 000	0	28 000
Annen støtte til fylkene		289 350	440 000	289 840
Målrettet møtevirksomhet		71 600	100 000	69 211
SUM TILBAKEFØRT TIL FYLKENE	4	3 681 475	3 540 000	3 531 748
Kjøp av matriell		16 938	50 000	95 109
Tilskudd til Bonde og Småbruker		499 996	500 000	499 992
Tilskudd til Bonde og Småbruker		588 011	488 000	445 197
Kontingent ECVC		72 073	70 000	69 886
Ungdomsutvalget		17 033	30 000	28 463
Kvinneutvalget		14 965	30 000	9 351
Internasjonalt utvalg		27 290	30 000	24 533
Inn på Tunet utvalget		3 288	30 000	0
Bidrag til samarb. Org.		85 625	60 000	65 000
SUM ANDRE DRIFTSKOSTNADER		1 325 219	1 288 000	1 237 531
SUM DRIFTSKOSTNADER		11 867 687	11 364 920	11 328 905
DRIFTSRESULTAT		-673 398	-496 920	-636 751
Nto. Finansinntekter	14	220 923	224 000	278 340
ÅRSOVERSKUDD / UNDERSKUDD	15	-452 475	-272 920	-358 411

Resultatregnskap Bonde og Småbruker

Norsk Bonde- og Småbrukarlag

	Note	2015	Budsjett 2015	2014
DRIFTSINNTEKTER OG DRIFTSKOSTNADER				
Driftsinntekter m.v.				
Annonseinnt., landsnr og vanlig nr.	6	2 014 354	1 500 000	1 942 642
Avisabonnement		113 390	110 000	96 152
Andel kontingent fra NBS		499 996	500 000	499 992
Tilskudd fra landbr.samvirke		312 000	300 000	312 000
Tilskudd fra laget	2	588 011	488 000	445 197
SUM DRIFTSINNTEKTER		3 527 751	2 898 000	3 295 983
Driftskostnader				
Lønn, honorarer, arb.g.avg, feriep. m.v		709 269	750 000	682 299
Lønn ovf fra laget		249 996	215 000	201 996
Trykking		361 158	400 000	340 799
Provisjon annonsesalg		614 008	480 000	588 941
Setting av avisen		144 000	125 000	129 850
Aviser, tidsskrifter		5 220	4 000	2 688
Administrasjonsutg		338 015	273 000	243 201
Telefon		11 052	15 000	12 664
Porto		961 947	1 000 000	915 280
Reisekostnader		50 822	50 000	27 459
Kontingent / abonnement		18 752	15 000	16 829
Kurs/data/oppgradering		1 800	20 000	1 299
Andre kostnader		2 845	0	1 377
Kjøp av adresser		41 452	75 000	71 070
SUM DRIFTSKOSTNADER		3 510 337	3 422 000	3 235 752
DRIFTSRESULTAT		17 415	-524 000	60 231
FINANSINNTEKTER OG KOSTNADER				
Ekstraordinære utgifter		0	0	0
RESULTAT	AV			
FINANSPOSTER		0	0	0
ÅRSOVERSKUDD	/			
UNDERSKUDD	15	17 415	-524 000	60 231

Balanse Samlet	
Norsk Bonde- og Småbrukarlag	

	Note	2015	2014
OMLØPSMIDLER			
Kundefordringer	8	181.291	104.478
Andre fordringer	9	167.197	795.486
Aksjer	11	202.500	202.500
Premiefond Gjeasidige	12	321.448	
Likvider	7	6.942.918	6.415.912
SUM OMLØPSMIDLER		7.815.354	7.518.376
SUM EIENDELER		7.815.354	7.518.376
GJELD OG EGENKAPITAL			
Egenkapital		4.397.984	4.422.057
Avsetning til fremtidige prosjekter	13	1.297.338	1.297.338
SUM EGENKAPITAL	16	5.695.322	5.719.395
KORTSIKTIG GJELD			
Leverandørgjeld		374.553	523.489
Annen kortsiktig gjeld	10	792.153	313.985
Offentlige trekk og avgifter		413.248	426.461
Påløpne feriepenger		540.078	535.046
SUM GJELD		2.120.032	1.798.981
SUM EGENKAPITAL OG GJELD		7.815.354	7.518.376

Oslo 15.03.2016

Ann Softhv

RBEWesad

Ann Marte Kuruberg

Torge Nodden

Oddveig Moen

Oddvar Hegdun

Olav Wæster

Olav Godli

Norsk Bonde-og Småbrukarlag Noter pr. 31. Desember 2015

Note 0 Regnskapsprinsipper

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med regnskasloven og NRS 8 - God regnskapsskikk for små foretak.

Inntektsføring ved salg skjer på leveringstidspunktet. Tilsagn inntektsføres når bevilling er gitt.

Prosjekter som fortsetter utover 31.12. periodiseres.

Omløpsmidler og kortsiktig gjeld omfatter normalt poster som forfaller til betaling innen ett år etter balansedagen.

Omløpsmidler vurderes til laveste verdi av anskaffelseskost og antatt virkelig verdi.

Aksjer er vurdert til kostpris eller virkelig verdi.

Kundefordringer og andre fordringer oppføres til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap.

		2015
Note 1	Prosjekter	
Gardsbruk .no	Salg matriell	8 200
	Landbruks og Matdep	252 500
	Gjensidige	25 000
Kvinne Demokrati/deltakelse	LMD	40 000
	Norges Vel	10 000
Norsk Mat- og Kulturpris	Yara Norge	175 000
Grundtvig		29 670
Ungdomsseminar	Yara Norge	10 000
	Troms BS	11 931
		<u>562 301</u>
Note 2	Diverse inntekter	
Forsikringsprosjekt		1 011 791 Laget
Salg Matriell		32 366
Landbrukssamvirke		494 700
Lotteri/Sterud		10 525
Overført til Bonde og Småbruker		499 996 Avisen
Tilskudd fra laget (avisen)		588 011 Avisen
Klimaseminar		107 950
Tilbakeført fra nedlagte lokallag		51 056
		<u>2 796 395</u>
Note 3	Telefon og porto	
Telefon		90 436
Porto		151 562
Telefon og porto laget		<u>241 998</u>

Note 4**Tilbakeført til fylkene**

Møtetilskudd	71 600
Tilskudd til fylkessekretær	450 000
Støtte fra Gjensidige	289 350
Medlemsverving	33 000
Kontingent til fylkene	1 870 524
Kontingent til lokallagene	967 000
	<u>3 681 474</u>

Note 5**Prosjekter**

Gardsbruk.no	285 879
Kvinne Demokrati/deltakelse	247 977
Grundtvig	37 285
Norsk Mat- og Kulturpris	175 000
Klimaseminar	107 950
	<u>854 091</u>

Note 6**Bonde og Småbruker**

Det er utgitt 10 nummer av Bonde og Småbruker i 2015. Av dette er 2 såkalte landsnummer og 8 medlemsnummer

Annonseinntekter og trykkekostnader for utsendelse av landsnummerene er ikke skilt ut i egne poster i regnskapet.

Note 7**Bundert bankinnskudd**

Av likvide midler utgjør kr. 220 455,- bunden kapital, som står på egen skattetrekkkonto.

Dette dekker skyldig skattetrekk pr. 31/12.

Videre er det innsatt kr. 452.122 på egen depositumkonto som sikkerhet for husleie.

Note 8**Kundefordringer**

Kundefordringer Annonser	248 177
Periodisert medlemskont./abo. 2016	-51 885
Delkrederavsetning	-15 000
	<u>181 292</u>

Det er avsatt kr. 15.000 for dekning av usikre fordringer som for i fjor.

Note 9**Andre kortsiktige fordringer**

Epost-Fylkene	9 253
Egenbet. LM	76 544
Klima seminar MRBS	81 400
	<u>167 197</u>

Note 10**Annen kortsiktig gjeld**

Annen kortsiktig gjeld	463 086
Tilbakeholdt kontingent	465 093
Periodiserte leverandører	-117 283
Reisefordeling	-18 743
	<u>792 153</u>

Note 11**Aksjer m.m**

Regnskapsverdi er satt til kr. 202.500, etter laveste prinsipp verdi.

Posten omfatter aksjer kr. 2.500 og andel i Landbrukets Dataflyt SA med kostpris kr. 200.000

Note 12**Premiefond Gjensidige**

Innskuddfond Gjensidige 321448

Note 13**Avsetning til fremtidige prosjekt**

	1/1-2015	Avsatt	Omdisponert	Benyttet	31/12-2015
Avsetning Gardsbruk	31 250				31 250
Styrke Sekretariatet	150 000				150 000
Levende lokallag/Opplæring/rekrutering	400 000				400 000
Bonde og Småbruker	118 906				118 906
Generalsekretærens disp	100 000				100 000
Avsatt til Interne utvalg	50 000				50 000
Avsatt LM 2013	307 039				307 039
Artikkelsamling	40 143				40 143
Fylkesledermøte juni	100 000				100 000
	<u>1 297 338</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>1 297 338</u>

Note 14**Finansinntekter / kostnader**

Bankgebyrer	-32 540
Renteinntekter	252 087
	<u>219 547</u>

Note 15

Forklaring av årets resultat

Årets samlede resultat på	640 850	fordeler seg slik :
Bonde og Småbruker , overskudd	17 415	Avisen
Norsk Bonde- og Småbrukarlag	-452 475	Laget
Prosjektresultat :		
Gardsbruk.no	-179	
Kvinne Demokrati/deltakelse	-197 997	
Grundtvig	<u>-7 614</u>	
	<u>-640 850</u>	
Herav brukt kr. 0- av avsatte midler		

Note 16

Egenkapital

	Egenkapital	Avsetning Prosjekter	Sum Egenkapital
Per 01/01/15	4 950 209	769 186	5 719 395
Tilbakeføring av tilbakeholdt kontingent	616 776		616 776
Årets resultat	<u>-640 850</u>		<u>-640 850</u>
Per 31/12/15	4 926 135	769 186	5 695 321

Aksjonsfondet

Norsk Bonde- og Småbrukarlag

	2015	2014
Beholdning 1/1	153 063	115 824
Mellomregning NBS	0	47 442
	<u>153 063</u>	<u>163 266</u>
Inntekter		
Rogaland BS	10 000	0
Buskerud BS	1 187	0
Nord-Trøndelag BS	1 187	0
Oppland BS	1 187	0
Telemark BS	1 187	0
Nordland BS	2 999	0
Troms BS	1 187	0
Hedmark BS	2 374	0
Møre og Romsdal BS	1 187	0
Vest-Agder BS	1 187	0
Vestfold BS	1 187	0
Balsfj. BS	1 187	0
Overføre fra Terje H. og Ståle S.	0	3 773
Renteinntekter	711	1 288
Sum inntekter	<u>26 767</u>	<u>5 061</u>
Kostnader		
Møre og Romsdal, demonstrasjon 20.05.2014	5 000	
Norsk Sau og Geit	31 463	
Jordbakke Silkestrykkeri	49 625	
Tun Media AS	18 830	
Honnigurtfrøaksjonen 2015	11 276	
Div. reiseutg. demonstrasjon 20.05.2014	0	15 264
	<u>116 194</u>	<u>15 264</u>
Resultat, underskudd	<u>89 427</u>	<u>-10 203</u>
Beholdning 31/12	<u>63 636</u>	<u>153 063</u>
Balansen pr 31.12 består av følgende :		
Bank 8101 66 12170	63 636	153 063
Sum	<u>63 636</u>	<u>153 063</u>

Th. Eriksen Lies Legat

Norsk Bonde- og Småbrukarlag

	2015	2014
Beholdning 1/1	<u>648 652</u>	<u>625 598</u>
Inntekter		
Renteinntekter	<u>18 664</u>	<u>23 054</u>
	18 664	23 054
Resultat	<u>18 664</u>	<u>23 054</u>
Beholdning 31/12	<u>667 317</u>	<u>648 652</u>
Består av følgende innskudd:		
Felleskjøpet 8101.05.02829	<u>667 317</u>	<u>648 652</u>

Heges Minnefond
Norsk Bonde- og Småbrukarlag

	2015	2014
Beholdning 30 / 01	6 566	6 426
Inntekter		
Renteinntekter	<u>76</u>	<u>140</u>
	76	140
Resultat, underskudd/overskudd	<u>76</u>	<u>140</u>
Beholdning 31/12	<u>6 642</u>	<u>6 566</u>
Består av følgende innskudd:		
Bank 8101 2201 338	6 642	6 566

Partnere:

Registrert revisor Syver Tønnesen
 Registrert revisor Per M. Michelsen
 Registrert revisor Daniel Rypdal
 Medlemmer i Den norske Revisorforening

Til besluttede organer i Norsk Bonde- og Småbrukarlag

REVISORS BERETNING 2015 (inklusive fonds og legater)

Uttalelse om årsregnskapet

Vi har revidert årsregnskapet for Norsk Bonde- og Småbrukarlag som viser et underskudd på kr 640 850. Årsregnskapet består av balanse per 31. desember 2015 og resultatregnskap for regnskapsåret avsluttet per denne datoen, og en beskrivelse av vesentlige anvendte regnskapsprinsipper og andre notepplysninger.

Organisasjonen er ikke regnskapspliktig etter regnskapsloven. Bortsett fra oppstillingsmåten er regnskapslovens vurderingsregler for små foretak lagt til grunn ved utarbeidelsen av regnskapet.

Vi har også revidert regnskapene for Aksjonsfondet, Fondet Th. Eriksen Lies Legat og Heges Minnefond. Disse regnskapene viser følgende resultater:

Aksjonsfondet	underskudd	kr 89 427
Th.Eriksen Lies Legat	overskudd	kr 18 664
Heges Minnefond	overskudd	kr 76

Styret og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet og for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge, og for slik intern kontroll som styret og daglig leder finner nødvendig for å muliggjøre utarbeidelsen av et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Revisors oppgaver og plikter

Vår oppgave er å gi uttrykk for en mening om dette årsregnskapet på bakgrunn av vår revisjon. Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder International Standards on Auditing. Revisjonsstandardene krever at vi etterlever etiske krav og planlegger og gjennomfører revisjonen for å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon.

En revisjon innebærer utførelse av handlinger for å innhente revisjonsbevis for beløpene og opplysningene i årsregnskapet. De valgte handlingene avhenger av revisors skjønn, herunder vurderingen av risikoene for at årsregnskapet inneholder vesentlig feilinformasjon, enten det

Adresse:
 Vekstsenteret, Olaf Helsetts vei 6
 Postboks 150 Oppsal
 0619 Oslo

Telefon:
 23 38 38 38

Telefax:
 22 62 71 36

Internett/E-post:
www.vekst-revisjon.no
revisor@vekst-revisjon.no

Organisasjonsnr:
 960 132 734 MVA

Vekst Revisjon AS

skyldes misligheter eller feil. Ved en slik risikovurdering tar revisor hensyn til den interne kontrollen som er relevant for selskapets utarbeidelse av et årsregnskap som gir et rettviseende bilde. Formålet er å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets interne kontroll. En revisjon omfatter også en vurdering av om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimaterne utarbeidet av ledelsen er rimelige, samt en vurdering av den samlede presentasjonen av årsregnskapet.

Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Konklusjon

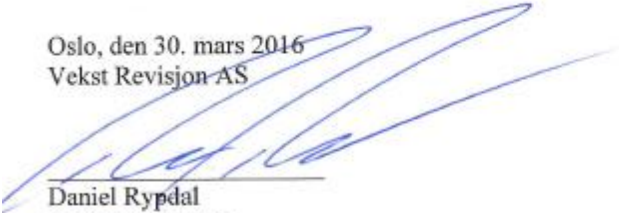
Etter vår mening er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til Norsk Bonde- og Småbrukarlag per 31. desember 2015 og av selskapets resultat for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Uttalelse om øvrige forhold

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Oslo, den 30. mars 2016
Vekst Revisjon AS

_____
Daniel Rypdal
Registrert revisor

NORSK BONDE- OG SMÅBRUKARLAG

Telefon: 22 00 59 10

Akersgata 41, 0158 OSLO

Internet: www.smabrukarlaget.no

E-post: post@smabrukarlaget.no